

Sverige Norge

Gränslösa visioner

2023

Statistik och röster om hur mycket
Sverige och Norge betyder för varandra.

 **Region
Värmland**

Omslagsbild: Kvinnorna ser österut över Glomdalen i riktning mot Sverige från muren till Kongsvinger Festning. Fästningsbygget påbörjades 1682 och pågick till 1780 i syfte att försvara Norge mot svenskarna genom att hindra en eventuell militär framryckning över Glomma. Vägen från Värmland via Eda och Magnor var då den viktigaste landförbindelsen från Sverige till Christiania, nuvarande Oslo.

Utgiven av Region Värmland, december 2023

Projektledare: Johan Lundgren

Redaktör: Katarina Averås

Kommunikatör: Anna Gärdin

Sammanställning av fakta och statistik: Samuel Gök, Johan Lundgren

Intervjuer: Katarina Averås

Formgivning: Cajza Stålheim

Foto: Øyvind Lund (om inget annat anges)

Omslagsbild: Øyvind Lund

Porträttbilder till intervjuer kommer från respektive aktör (om inte annat anges)

Kartdataleverantör: Lantmäteriet, SCB och Statens Kartverk

Tryck: Exakta Print AB

Diarienummer: RUN230/370

Stort tack till alla som har tagit sig tid för samtal och medverkar i rapporten.

Rapporten finns att ladda ned från Region Värmlands webbplats

www.regionvarmland.se/norge

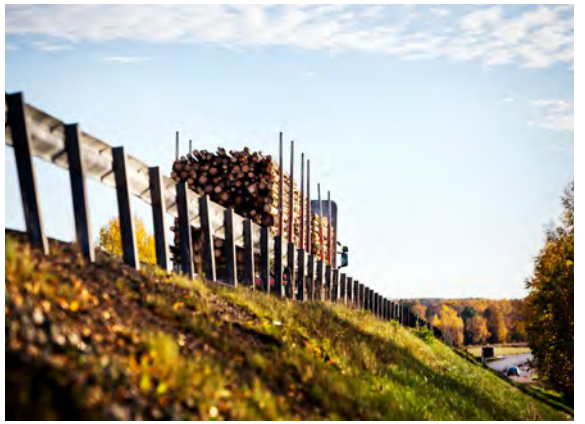
Vid eventuella frågor om rapportens innehåll kontakta:

johan.lundgren@regionvarmland.se

Region Värmland

Box 1022

651 15 Karlstad

Innehåll

Förord	5
Sammanfattning och slutsatser	6
Region Värmlands rekommendationer	9
Om rapporten	11
En viktig relation	12
Gränsöverskridande samverkan bortom pandemin	13
Intervju – Aud Kolberg, Norges ambassad och Cecilia Björner, Sveriges ambassad	14
Intervju – Georg Andrén, Länsstyrelsen Värmland	18
Intervju – Sven-Erik Bucht och Vibeke Hammer Madsen, Gränshinderrådet	22
Ett förändrat säkerhetspolitiskt läge	26
Intervju – Minna Bodin, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap	28
Näringsliv	32
Inledning	34
Import och export	35
Statistik och analys	35
Intervju – Kai Eide, Norsk-Svenska Handelskammaren	50
Företagande och etableringar	54
Statistik och analys	54
Intervju – Jessica Olsson, Business Sweden och Robert Nygårdhs, Innovasjon Norge	58
Besöksnäring	62
Statistik och analys	62
Intervju – Aase Marthe Horrigmo, Innovasjon Norge och Susanne Andersson, Visit Sweden	70
Gränshandel	74
Statistik och analys	74
Intervju – Henrik Ekelund, Svensk Handel	78
Arbetspendling och arbetsmarknad	82
Inledning	84
Statistik och analys	86
Nya möjligheter att sammanställa gränsöverskridande statistik	86
Intervju – Trond Erik Grundt, Grensetjänsten Norge–Sverige	96
Möjligheter och rekommendationer	101
Region Värmlands rekommendationer	102
Intervju – Jonas Karlsson, Stockholm–Oslo 2.55 AB	108
Intervju – Eleonore Åkerlund, Region Värmland	112

”

Det finns ett stort
intresse av ännu mer
samverkan över gränsen.
Vi är många som förstår
potentialen i närheten
och goda relationer med
grannlandet.

Eleonore Åkerlund
Regional utvecklingsdirektör
Region Värmland

Förord

Få länder kan jämföra sig med Sverige och Norge. Vår relation sträcker sig bakåt i tiden till senmedeltiden och den har allt sedan dess präglats av geografiska, klimatrelaterade, språkliga, sociala och kulturella gemenskaper. Här i finns grunden till gränsöverskridande samverkan som påverkar offentliga myndigheter, näringsliv och idéburen sektor på båda sidor om gränsen.

Landsgränsen är Europas längsta och går som en osynlig skiljelinje genom regioner och bygder där invånarna inte har behövt ta någon större hänsyn till den. Du bor i ett land och pendlar till ditt arbete på andra sidan gränsen. Gränsen är inte något du reflekterar över när du handlar livsmedel, far på semester eller finner en partner och bildar familj. På så vis kan livet längs med nationsgränsen sannerligen beskrivas som just gränsöverskridande.

Sverige och Norge är tätt förankrade vid varandra ur de flesta perspektiv, inte minst ur ekonomiskt hänseende. Norge är Sveriges viktigaste handelspartner och Sverige är en av Norges viktigaste handelspartner. Norge är den naturliga första exportmarknaden för svenska företag och Sverige en naturlig första instegsmarknad till Europa för norska bolag.

Ur såväl lokalt som globalt perspektiv delar länderna på en gemensam yta som inte känner några gränser. På så vis är besöksnäringen i våra respektive länder beroende av varandra. År 2022 utgjorde norska gäster den största gruppen internationella besökare i Sverige och svenskar den näst största i Norge. Gränshandeln har delvis återhämtat sig efter raset under pandemin och norska besökare kombinerar gärna shopping med andra aktiviteter i Sverige.

Erik Evestam
Ordförande regionala
utvecklingsnämnden (C)

Ländernas starka sociala och ekonomiska band påverkar de nationella ekonomierna på ett påtagligt vis. Därför ska betydelsen av Norges och Sveriges gränsöverskridande relation inte underskattas.

Till detta kommer det nya säkerhetsläget som förstärker betydelsen av samverkan på många plan, exempelvis med utbyggd och utvecklad infrastruktur. Gränsstängningarna under pandemin utgör en mycket viktig påminnelse om att vi aldrig kan ta den gränslösa relationen för given. Det finns fortfarande juridiska och administrativa hinder för att uppnå Nordiska ministerrådets vision om att "Norden ska bli världens mest hållbara och integrerade region år 2030". Visionen är en målsättning som Region Värmland med kunskap och erfarenhet kan och vill bidra till gemensamt med statliga myndigheter, näringsliv och idéburen sektor.

Denna beslutsamhet att arbeta tillsammans är viktig i tider som präglas av klimatutmaningar och att vår gemensamma samhällssäkerhet sätts på prov. Nu är det särskilt viktigt att stärka vår gemensamma och gränsöverskridande krisberedskap.

Det är just vad denna rapport handlar om. Att låta statistik och hårda fakta blandas med röster om upplevelser av samverkan mellan länderna, att måla bilden av Sveriges och Norges betydelse för varandra. Våra gemensamma erfarenheter kan användas för att gå stärkta tillsammans i en föränderlig samtid.

Stina Höök
Vice ordförande regionala
utvecklingsnämnden (M)

Sammanfattning och slutsatser

Samverkan med Norge är sedan länge en prioriterad fråga för Region Värmland. Närheten till gränsen och en lång tradition av gränsregional samverkan ger en djup förståelse för de särskilda förutsättningar som påverkar samarbetet.

Rapporten vill bidra med kunskap och fungera som ett stöd för prioriteringar och vägval. En viktig del är en statistiksammanställning som tecknar en kvantitativ bild av relationen mellan länderna i siffror, värden och jämförelser. Sammanställning och slutsatser i Nordregios kvalitativa dokumentanalys¹ ”Gränsregional samarbete i Värmland, Innlandet och Viken” (2023) har varit ett värdefullt underlag.

Eftersom datautbyte kopplat till de nordiska ländernas gränsöverskridande arbetspendling inte har varit möjlig sedan Region Värmlands förra rapport från 2022, har i stället SCB:s statistik om invånares inkomster använts för att visa status och förändringar. Samtidigt berättar vi om framsteg som har gjorts för att datautbyte mellan de nordiska länderna ska kunna återupptas med hjälp av nya metoder som har testats i Öresundsregionen.

Erfarenheter och lärdomar

Som komplement till statistikavsnitten levandegörs rapporten genom intervjuer med företrädare för olika organisationer som är verksamma inom områden där gränsöverskridande samverkan är en del av arbetssätt och visioner. Deras berättelser vittnar om det som finns bakom siffrorna – nuläge, behov och målsättningar – som inte låter sig beskrivas av statistik. Som läsare får du bland annat en bild av vad grannskapet kan innebära för Sverige och Norge i internatio-

nella sammanhang, och hur tilliten mellan samhällsaktörer och beslutsnivåer påverkar människors möjligheter att leva sina liv oberoende av landsgränsen.

Handel och näringsliv

Den internationella handelns betydelse för Sverige och Norge kan inte överskattas. Medan Norge är Sveriges viktigaste handelspartner för export av tjänster, är båda länderna varandras största importmarknad för varor. Samtidigt har både Sverige och Norge Tyskland som sin största handelspartner för export av varor.

Kriget i Ukraina och den dramatiska prisökningen på gas, olja och diesel gjorde att både Sverige och Norge slog rekord när det gäller varuexport för 2022. Svenska företag exporterade 2022 varor till Norge för motsvarande 217 miljarder kronor. Samtidigt exporterade Norge varor till Sverige för ett värde av 157 miljarder kronor.

År 2021 fanns det nästan 2 600 svenskägda företag i Norge, vilket motsvarar 30 procent av alla utlandsägda företag. Detta är en ökning med 317 företag sedan 2019. Antalet anställda i svenskägda företag i Norge uppgick till 87 483 personer under 2021, vilket är en ökning med 10 092 anställda jämfört med den föregående mätningen.

I Sverige fanns det nästan 2 300 norskägda företag år 2021, en minskning med nästan 600 företag sedan 2019. Totalt var 76 141 personer anställda i norskägda företag i Sverige, vilket motsvarade en minskning med 1 250 anställda.

1. Den kvalitativa dokumentanalysen utgör underlag till en rapport om Svensk–Norsk samverkan som kommer att släppas i början av 2024.

Besöksnäring och gränshandel

Rapporten redovisar statistik från Tillväxtverket över utländska gästnätter i Sverige och Värmland. Syftet är att visa hur stor den norska turismen är i Sverige i allmänhet och Värmland i synnerhet.

En övergripande trend är att långresor blir mer ovanliga. Att tillbringa semestern i eller nära hemlandet blir allt vanligare. Skälen till detta är flera; den höga inflationstakten innebär att människor har mindre pengar att spendera på resor samt ett ökat ansvarstagande för miljön och grönt resande. Oavsett avstånd eller färdssätt är det viktigt att kunna resa över gränsen så enkelt som möjligt.

År 2019 genererade norska besökare flest kommersiella gästnätter i Sverige (3,5 miljoner). Under pandemiåren 2020–2021 tog tyska besökare över förstaplatsen. 2022 har norska besökare återigen flest kommersiella gästnätter i Sverige (3,3 miljoner), vilket alltså är en nästan total återhämtning.

Den norska gränshandeln i Sverige ligger fortfarande en bra bit under försäljnings-siffrorna från 2019, även om en viss återhämtning har skett. Gränsen är öppen, men gränshandeln präglas nu av ny oro som kan skapa hinder för gränshandel. Det handlar bland annat om politiska reformer som kan göra det mer lönsamt för norska kunder att köpa sina varor hemmavid i stället för i Sverige och Värmland.

Arbetspendling

Arbetspendlingen mellan Sverige och Norge är betydande. Osloregionen är expansiv och utgör en särskilt viktig arbetsmarknad. Delar av gränsregionerna i Sverige (Värmland och Västra Götaland) är en del av Oslos arbetsmarknadsregion.

Svensk arbetskraft och kompetens är helt avgörande för många norska företag och andra arbetsgivare. 2021 hade nästan 4 000 personer i Värmland en inkomst från ett grannland, nästan samtliga från Norge. Det är fortfarande ett problem att nära 70 procent av dessa inte räknas som förvärvsarbete i svensk statistik. Detta har uppmärksammats i flera tidigare rapporter från Region Värmland och innebär i praktiken att förvärvsfrekvensen i Värmland underskattas. I en nationell jämförelse mellan regionerna har Värmland Sveriges tredje sämsta förvärvsfrekvens, när länet i verkligheten 2021 hade den åttonde lägsta arbetslösheten av samtliga regioner.

Samtidigt som inflationen har gjort det dyrare att leva är arbetspendlarnas inkomster från Norge mer avgörande än någonsin för att klara ökade levnadskostnader orsakade av höjda priser på till exempel bränsle, el och livsmedel samt höjda räntor.

Gränsöverskridande samverkan bortom pandemin

Pandemiåren 2020–2022 innebar stora utmaningar för gränsöverskridande förbindelser; inte bara mellan Sverige och Norge, utan i stora delar av världen. De flesta personer som intervjuas i rapporten pekar på vikten av att erfarenheter och lärdomar under pandemin nu måste följas upp för att öka samverkan över gränsen, åtgärda brister, stärka motståndskrafter samt utveckla förmågor att möta kommande kriser. Målsättningen är att säkra fri rörlighet mellan länderna i såväl fredstid som i händelse av kris.

Ett nytt säkerhetspolitiskt läge

Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina har snabbt förändrat säkerhetsläget i Europa. Detta aktualiserar frågor om säkerhet och beredskap i regioner och kommuner längs gränsen. I maj 2023 släppte den norska försvarskommissionen (Forsvarskommissjonen av 2021) rapporten "Forsvar for krig og fred" (NOU 2023:14). I denna konstateras bland annat att Sveriges ansökan om medlemskap i Nato innebär möjligheter, men också utmaningar, vilket kommer att kräva utökad regionalt gränsöverskridande samverkan.

Totalförsvarets aktörer bedömer att samverkan mellan Sverige och Norge kommer att öka som en följd av ett nytt säkerhetspolitiskt läge och Sveriges Natomedlemskap. I november 2023 släppte Oslo–Stockholm 2.55 AB rapporten "Totalförsvaret, försvarsindustrin och järnvägen Oslo–Stockholm". I denna konstateras att båda länders totalförsvär är beroende av fungerande gränsöverskridande transporter av materiel och personal. Med en ny järnvägsförbindelse Oslo–Stockholm ökar antalet övergångar från fyra till fem.

Foto: Bezav Mahmod/Försvarsmakten

Region Värmlands rekommendationer

Med insamlad statistik och analys av genomförda samtalsintervjuer vill Region Värmland ännu en gång skicka med ett antal rekommendationer till politiker och andra beslutsfattare i Sverige och Norge. Nordiska gemensamma frågor och specifikt relationen mellan Sverige och Norge, har fortfarande hög prioritet.

Rekommendationerna formulerades för första gången i rapporten "Sverige–Norge Gränslösa möjligheter" (2022), då i ljuset av den pågående pandemin, och de restriktioner som utmanade samverkan över gränsen. Idag står länderna inför nya utmaningar där bland annat det förändrade säkerhetsläget i Europa ställer krav på hur vi samverkar, och inom vilka områden.

Syftet med rekommendationerna är att de på sikt ska bidra till konkreta åtgärder. En gemensam nämnare är ambitionen att stärka relationen och tilliten mellan Sverige och Norge – lokalt, regionalt och nationellt.

- Formulera gemensamma mål och visioner för framtiden.
- Knyt ihop Oslo och Stockholm med en snabb och långsiktigt hållbar tågförbindelse.
- Stärk den fria rörligheten – skapa förutsättningar för gränsöverskridande arbetsmarknader.
- Utforma och digitalisera trygghetssystem och e-tjänster med ett nordiskt perspektiv.
- Satsa på gemensamma, strategiska och hållbara projekt.
- Se över och uppdatera infrastrukturen för formella samarbetsforum.
- Stötta samverkansplattformar och lokala gränsöverskridande initiativ.
- Samarbeta kring statistik och kunskapshöjande aktiviteter.

Om rapporten

Denna rapport är en del av Region Värmlands regionala projekt Dialog Sverige–Norge vars långsiktiga mål är att bidra till en integrerad region där människor, idéer, kapital, varor och tjänster flödar fritt över nationsgränsen mellan Sverige och Norge. Rapporten vill öka kunskapen om våra länders betydelse för varandra och säkerställa kvalificerade underlag när olika prioriteringar behöver göras.

Rapporten består av två delar som presenteras tillsammans i temakapitel.

Här finns en kvantitativ sammanställning över tillgänglig statistik som rör Sveriges och Norges relation och samverkan. Statistiken redovisas på nationell nivå, men även på regional eller kommunal nivå i de fall tillgängliga uppgifter stärker rapportens syfte. I rapportens kvantitativa delar redovisas Sveriges och Norges betydelse för varandra inom områdena export och import, företagande och etableringar, besöksnäring, gränshandel, arbetspendling och arbetsmarknad.

Här finns både svensk och norsk statistik med flera variabler; såsom exempelvis kön, bostadsort, ålder, födelseregion, utbildningsnivå och årsinkomster. Valet av variabler är i främst beroende av tillgången på aktuell statistik. Datautbyte mellan länderna begränsas idag av olika lagstiftning kring utlämnade av uppgifter, där Sveriges lagstiftning om offentlighet och sekretess inte skyddar enskilda individer i samma omfattning som Norges lagstiftning. På grund av detta saknas efter år 2017 till exempel detaljerad statistik kopplad till arbetspendling.

Rapportens andra del består av intervjuer med personer som på olika sätt arbetar med gränsöverskridande samverkan, och vars erfarenheter och insikter går utöver vad som kan beskrivas med siffror. Här får vi ta del av bland annat tankar kring hur vi använder erfarenheter från pandemiåren för att möta framtidens utmaningar.

Region Värmland har även tagit del av andra rapporter inom det gränsöverskridande samverkansområdet, och beställt en kvalitativ dokumentanalys av Nordregio (Svensk–norsk samverkan: viktiga utmaningar och framtida möjlighet²) som beskriver hur Sveriges och Norges nationella strategier för hållbar regional utveckling fungerar som styrdokument för gränsregionalt samverkansarbete.

Region Värmland har tidigare tagit fram och publicerat liknande rapporter: "Sverige–Norge, Gränslösa möjligheter" (2022), "Norge–Sveriges viktigaste grannland" (2015) och "Relationen Sverige–Norge och Värmlands roll" (2013).

2. Dokumentanalysen är en del av en rapport som kommer att publiceras under våren 2024.

En viktig relation

Region Värmland har under lång tid prioriterat samarbetet med Norge och delar gärna den stora kunskap som finns, tillsammans med berättelser och erfarenheter av hur livet är i en gränsregion. Ju närmare nationsgränsen till Norge vi kommer i länet, desto mer präglas människors vardag och sociala liv samt näringsliv och arbetsmarknad av närheten till Norge. När vi höjer blicken ser vi också två grannländer som alltid har betytt mycket för varandra. Vi delar värderingar och kultur, vi kan prata med varandra trots varsitt språk och reser väldigt gärna på semester över gränsen.

Det är självklart att vi vill samverka mer!

Gränsöverskridande samverkan bortom pandemin

Pandemiåren 2020–2022 innebar stora utmaningar för gränsöverskridande förbindelser, inte bara mellan Sverige och Norge, utan i stora delar av världen. De flesta av oss bär med oss erfarenheter och livslångaminnen. Vi upplevde sorg, uppgivenhet, frustration och gjorde stora uppoffringar för att minska smittspridningen av covid-19.

Det är viktigt att såväl våra enskilda som kollektiva lärdomar och erfarenheter tas tillvara på sätt som stärker samhällets motståndskraft och höjer vår förmåga att möta framtida utmaningar.

Restriktioner och begränsningar under pandemin grep över hela samhället, men var också särskilt kännbara i kommuner och regioner längs gränsen mellan de nordiska länderna. Det gränsöverskridande samarbetet behöver vila på betydligt mer robust grund. Nu har vi möjlighet att förbereda oss för nästa kris som annars riskerar att hota Sveriges och Norges goda relation och åter igen begränsa nödvändig samverkan. Målsättningen är att säkra fri rörlighet mellan länderna i såväl fredstid som i händelse av kris.

A black and white portrait of Aud Kolberg, a woman with short, light-colored hair, wearing a dark, textured jacket over a white collared shirt. She is standing with her arms crossed.

Aud Kolberg,
Norges ambassadör i Sverige

A black and white portrait of Cecilia Björner, a woman with short, dark hair, wearing a white collared shirt with a lace collar and a striped shawl with fringed edges. She is seated.

Cecilia Björner,
Sveriges ambassadör i Norge

Starkare tillsammans än var för sig

Aud Kolberg är Norges ambassadör i Sverige och Cecilia Björner är Sveriges ambassadör i Norge. De tillträdde sina respektive uppdrag med drygt ett halvårs mellanrum under 2021.

– Uppdraget som ambassadör är i grunden detsamma oavsett var i världen du arbetar. Vi arbetar för vårt lands utrikespolitiska intressen, men för oss som är verksamma i det närmaste grannlandet är uppdraget mycket bredare än så, konstaterar Aud Kolberg. Vi ska också främja gemensamma intressen och samarbeten.

Kontakterna dem emellan har med tiden blivit tätare och de tycker att det finns ett stort värde och stark symbolik i att de såväl arrangerar som deltar i aktiviteter tillsammans. De uppskattar den personliga relation de på kort tid har skapat.

– Det ger en extra ”boost” i samarbetet, fortsätter Aud Kolberg.

– Vi kompletterar varandra och jag känner att vi utgår från samma grundanalys, säger Cecilia Björner.

I maj 2022 var Kronprinsessan Victoria och Prins Daniel värdar för ett officiellt besök i Sverige av Kronprins Haakon och Kronprinsessan Mette-Marit av Norge. I kronprinsparets sällskap fanns såväl ministrar som en stor norsk näringslivsdelegation. Syftet med besöket var att ytterligare stärka affärs-samarbetet mellan Norge och Sverige, med fokus på gröna näringar och en kunskaps-baserad hållbar framtid.

Besöket genomfördes med övertygelsen om att vi blir ”Sterkere sammen en hver for oss”

– Starkare tillsammans än var för sig.

– Idag är det viktigare än någonsin att skapa förutsättningar för gemensam utveckling, var för sig är de nordiska länderna för små, fortsätter Cecilia Björner. Tillsammans är vi däremot starkare och det finns en stor potential med tanke på konkurrensfördelar kopplade till bland annat teknikutveckling och samarbetsformer.

De påpekar att både svenska och norska näringsministrarna ofta talar om att Sverige, Norge och även Finland, inte längre är tre avgränsade, nationella marknader. Den högsta nivån i näringslivet driver omställningen och fokus har förskjutits från att öka handeln mellan de nordiska länderna, till att öka den gemensamma konkurrenskraften på en global marknad.

Under våren 2023 gjorde ambassadörerna en gemensam resa i de norra delarna av Norge och Sverige. Idén föddes efter kronprinsparets besök, som i praktiken blev en nystart för fler nordiska näringslivssamarbeten.

Idag är det viktigare än någonsin att skapa förutsättningar för gemensam utveckling, var för sig är de nordiska länderna för små.

– Här pågår enorma industrisatsningar, alla pratar om "undret i norr", säger Cecilia Björner. Med vår resa ville vi rikta ljuset på vad som sker och vilka möjligheter det innebär, framför allt för den gröna omställningen.

– Utvecklingsplanerna i norra Sverige är inte särskilt kända i Norge, konstaterar Aud Kolberg. Den generella bilden av Sveriges glesbygder handlar om avfolkning, jämfört med Nordnorge som präglats av ett mer strategiskt fokus, förankrat i främst säkerhetspolitiska utmaningar.

Resan genomfördes till slut i tre etapper med besök i Kiruna–Narvik, Mo i Rana och Skellefteå–Luleå. Detta var delvis en konsekvens av att befintlig infrastruktur och vägförbindelser över gränsen gör det svårt att planera en rundtur i norr som inkluderar båda länderna samtidigt.

Programmet täckte flera av de specifika samhällsutmaningar som finns i ländernas norra delar och som Aud Kolberg och Cecilia Björner ville uppmärksamma och diskutera med lokala aktörer.

– Förutom transporter och infrastruktur upplever näringslivet på båda sidor om gränsen svårigheter med att rekrytera den kompetens och arbetskraft som behövs, säger Aud Kolberg. Vi gjorde flera intressanta besök på universitet och utbildningsinstitutioner, och det är tydligt att det behövs gränsöverskridande samarbeten på flera olika nivåer för att klara kompetensförsörjningen.

Att två ambassadörer tar initiativ till att resa tillsammans i syfte att lyfta och lära mer om gemensamma utmaningar har uppmärksamats både regionalt och nationellt. Effekterna har inte låtit vänta på sig. Ett konkret exempel är ett nordiskt samarbete kopplat till batteriutveckling som nu tas vidare av systerorganisationerna Business Finland, Business Sweden och Innovasjon Norge.

– Det är viktigt att vi i Norden redan från början enas om gemensamma standarder och genom att ta ledningen i denna utveckling även sätter dem inom EU och globalt, säger Aud Kolberg. För att vara "starkare tillsammans" måste vi skapa förutsättningar för ett integrerat näringsliv, annars riskerar vi att lägga ut snubbeltrådar.

Besöksnäringen i norr är ytterligare ett område där ambassadörerna uppmärksammat stora utvecklingsmöjligheter. Här finns många destinationer som var för sig är världsunika och som tillsammans har potential att generera än högre attraktionskraft.

– För att aktörerna ska kunna samarbeta över gränsen och erbjuda paketresor med rundturer till besöksmål i både Norge och Sverige, ger oss ytterligare en anledning att jobba vidare med utmaningar som hållbara transporter och infrastruktur, påpekar Cecilia Björner.

Lärdomar och erfarenheter från resan förmedlar de nu vidare till beslutsfattare som har mandat att förändra.

– Jag kan bidra till att norska politiker får en mer rättvisande Sverigebild och peka på möjliga gemensamma samarbetsområden, säger Aud Kolberg. Besöken i norr har gett mig bättre kunskaper och regeringen visar ett genuint intresse för det nordiska samarbetet.

Cecilia Björner upplever att samma intresse finns i Sverige.

– Norden står dock högt på den politiska agendan. Det fanns ett stort engagemang i den förra regeringen och intresset finns även hos den nya regeringen, även om den har haft fullt upp med krishantering, Natoansökan och EU-ordförandeskap, säger hon.

I maj 2023 bjöd Aud Kolberg och Cecilia Björner in till en träff med landshövdingarna och statsförvaltarna i de regioner och fylken i söder som gränsar till varandra. Träffen var mycket uppskattad och gruppen kom fram till att fortsätta träffas i samma forum framöver. Beredskap och civilt försvar är exempel på frågor där länderna kommer att behöva samverka mer med "ett nordiskt perspektiv" på regional nivå, bland annat för att följa upp erfarenheter från pandemiåren.

– Det finns ett behov av att få mötas för att samtala fritt och öppet, säger Cecilia Björner. Som ambassadörer kan vi erbjuda en plattform för gruppens strategiska diskussioner, men agendan sätter deltagarna. Jag tänker att detta forum lever kvar så länge som det behövs.

– Nu har vi haft första träffen på ambassaden i Oslo och våren 2024 ses vi igen i Stockholm, säger Aud Kolberg. Vi ställer oss till förfogande och kan hjälpa till med att lyfta gränsregionala frågor till en nationell nivå.

Norges ambassad i Sverige

Norges ambassad i Stockholm är Norges officiella kontaktpunkt med norska och svenska myndigheter. Ambassaden har 21 medarbetare och arbetar med politiska, ekonomiska och kulturella frågor. Konsulatavdelningen hanterar ansökningar om pass och andra konsulära uppgifter och immigrationsärenden. Förutom ambassaden i Stockholm finns tio norska konsulat runt om i Sverige. Aud Kolberg tillträdde sin tjänst i september 2021.

norway.no/sweden

Sveriges ambassad i Norge

Ambassadens uppgift är att representera Sverige och den svenska regeringen i Norge samt främja Sveriges intressen. Detta sker genom en tät dialog med norska företrädare samt information och samverkan med kultursektorn, näringslivet samt myndigheter och andra organisationer. Ambassaden jobbar även nära andra svenska aktörer med närvaro i Norge, bland andra Business Sweden, Svensk-norska samarbetsfonden Voksenåsen och Svenska kyrkan. Ambassaden i Oslo har 14 medarbetare och dessutom finns tolv konsulat på olika platser i Norge. Cecilia Björner tillträdde sin tjänst i januari 2021.

swedenabroad.se

Georg Andrén, landshövding, Länsstyrelsen Värmland

Länsstyrelsen Värmland är en av totalt 21 länsstyrelser i Sverige och regeringens regionala myndighet för alla som bor och verkar i Värmland. Uppdraget är att verka för att nationella mål får genomslag i länet, och samtidigt ta hänsyn till regionala förhållanden och förutsättningar. En stor del av länsstyrelsens arbete handlar om att främja länets utveckling både miljömässigt, ekonomiskt och socialt.

lansstyrelsen.se/varmland

”Länsstyrelserna behöver finansiering för gränsregionala insatser”

Länsstyrelsen Värmland efterfrågar ett tydligt uppdrag och en långsiktig finansiering av sitt arbete med de gränsregionala frågorna. För andra året i rad lyftes våren 2023 detta önskemål i samband med att myndigheten skickade sitt budgetunderlag till regeringen.

– Gränsfrågan är en väldigt viktig del i många värmälningars liv. Gränsen präglar tillvaron även för en stor del av det värmäländska näringslivet. Med ett tydligt uppdrag och långsiktig finansiering kan vi ta oss an frågorna. Vi är flera länsstyrelser som upplever samma behov, konstaterar landshövding Georg Andrén.

Förutom Värmland har Skåne, Västra Götaland, Dalarna och Jämtland framfört samma budskap. Var och en har anpassat äskandet till sina lokala förutsättningar.

”Det säkerhetspolitiska läget och kommande Natomedlemskap ställer krav på en mer fördjupad och bredare gränsregional samverkan”, skriver de fem landshövdingarna.

De menar att ”en stärkt grundfinansiering är angelägen” för att täcka såväl medarbetarnas arbetstid som omkostnader kopplade till gränsarbetet.

– I början av en ny mandatperiod är regeringen öppen för initiativ och vi kommer att be om ett möte med ansvarigt statsråd, fortsätter Georg Andrén.

Han tillträdde sin tjänst kort före pandemin. Han har tidigare beskrivit att de svårigheter invånare och arbetsgivare drabbades av när den fria rörligheten över nationsgränsen

begränsades blev en drivkraft för honom och kollegan i Innlandets fylkeskommune, statsförvaltaren Knut Storberget, att lära känna varandra. Tillsammans med Dalarnas dåvarande landshövding skickade de en skrivelse till de svenska och norska regeringarna där de beskrev behovet av att samla beslutsfattare i ett norsk-svenskt gränsforum.

– Där är vi inte ännu, konstaterar Georg Andrén ett par år senare. Idén togs emot på ett positivt sätt, alla är egentligen överens om att ett utökat norsk-svenskt samarbete är bra och att vi ska ta tillvara de lärdomar och erfarenheter pandemin har gett oss. Vi har fått erfara hur sårbart det är för samhället och näringslivet när kunderna uteblir och människor inte kan ta sig till jobbet.

– Tröskeln för att lyfta luren och ringa varandra över gränsen är lägre idag, men vi har inte kommit så långt att vi har etablerat en struktur för samverkan som innebär att vi resonerar med varandra innan beslut med stora konsekvenser, säger han. Jag tycker fortfarande att vi behöver ett bilateralt gränsforum där vi kan träffas vid samma bord, lyssna på samma analyser, diskutera och enas om gemensamma lösningar.

Både stortingsvalet i Norge 2021 och riksdagsvalet i Sverige 2022 ledde till maktskiften och nya regeringar.

– I en ny politisk kontext behöver vi driva på från regionalt håll för att påminna om hur mycket Sverige och Norge betyder för varandra, konstaterar Georg Andrén. Vi måste säkerställa att gränsfrågor finns högt på agendan framöver.

Georg Andrén nämner flera utvecklingsområden där Sverige och Norge kan agera tydligare tillsammans. Hållbar utveckling är ett sådant område, inom vilket han tycker att länderna har möjligheter att skapa såväl nationella som regionala värden.

– Vi verkar i en gränsregion med stor potential att ta sig an genomförandet av Agenda 2030. Vi kan använda agendan som ett verktyg för gränsöverskridande samarbeten. Både Sverige och Norge – och näringslivet här – ligger i framkant när det gäller globala hållbarhetsfrågor.

– Länderna är av tradition starka inom olika delar av näringslivet, där samverkan mellan aktörer inom bland annat energisektorn och tillverkningsindustrin är intressanta att utveckla vidare.

Under våren 2023 möttes landshövdingarna från Dalarna och Värmland tillsammans med sina motsvarigheter på den norska

sidan, Statsförvaltarna i Innlandet och Viken, tillsammans med ländernas båda ambassadörer i Oslo, för att diskutera formerna för en stärkt samverkan. Vid detta möte lyftes framförallt näringslivssamarbete, högre utbildning samt totalförsvar och civil beredskap upp som viktiga områden för det fortsatta samarbetet. Nästa möte kommer att hållas i Stockholm våren 2024.

Georg Andrén menar också att det finns ett stort intresse för varandras kulturer och ser redan konkreta exempel på gränsöverskridande samarbeten, initierade av aktörerna själva.

– Kulturen ger oss tillfälle att uttrycka identitet och tillhörighet. Jag har till exempel deltagit i ett intressant möte med Sveriges länsteatrar, där Västanå Musik och Teater stod för värdskapet. Diskussionen kretsade bland annat kring teaternas betydelse för samhällets alltmer polariserade kulturdebatt.

Han berättar vidare om Musikhögskolan i Ingesund som samarbetar med kollegor i Norge, och att det finns kopplingar mellan Värmlands museums olika verksamheter och ANNO museum som verkar på flera håll i det som tidigare var Hedmarks fylke. Sedan 2018 pågår ett projekt i syfte att Unesco ska utse Finnskogen och kulturen här till ett världsarv värt att bevara för framtiden, även på detta område pågår ett spännande samarbete med Norge.

Georg Andrén vill också påtala vikten av nära samarbeten mellan regionala aktörer som på olika sätt bidrar till regional utveckling. Utbyggd infrastruktur är ett gemensamt fokusområde.

– För ökat utbyte över gränsen måste vi kunna transportera oss snabbt, smidigt och hållbart. Vi behöver effektivisera järnvägen Oslo–Stockholm, och de senaste åren har medvetenheten och intresset för denna viktiga investering ökat längs hela sträckan mellan huvudstäderna.

Tröskeln för att lyfta luren och ringa varandra över gränsen är lägre idag, men vi har inte kommit så långt att vi har etablerat en struktur för samverkan som innebär att vi resonerar med varandra innan beslut med stora konsekvenser.

Vibeke Hammer Madsen, Norges
medlem i Gränshinderrådet

Sven-Erik Bucht, Sveriges fd
medlem i Gränshinderrådet

De löser gränshinder och värnar fri rörlighet

Gränshinderrådet formades 2014 på initiativ av de nordiska statsministrarna som ett led i arbetet mot Nordiska ministerrådets vision om att Norden ska bli världens mest hållbara och integrerade region 2030.

– Vårt uppdrag att lösa gränshinder och skapa förutsättningar för fri rörlighet mellan våra länder handlar i grunden om att skapa ett öppnare Norden, säger Vibeke Hammer Madsen som sedan 2018 är Norges medlem i Gränshinderrådet. Det ska vara enkelt att flytta, pendla, studera och driva företag över landsgränserna.

Vibeke Hammer Madsen har sin bakgrund inom näringslivet vilket gör att hon även kan bidra med arbetsgivarnas och arbetstagar- nas perspektiv. Genom sina tidigare och nuvarande uppdrag har hon dessutom stor erfarenhet av samverkan med politiken.

– Vi som representerar våra länder i Gränshinderrådet är ombud, vilket gör att vi fritt och oberoende kan ta upp aktuella frågeställningar och påtala problem för ansvariga ministrar och departement, fortsätter hon. Visionen ger mig en stark personlig motivation att bidra i arbetet.

De senaste åren har Sven-Erik Bucht* varit Sveriges medlem i Gränshinderrådet. Han har själv levt hela sitt liv på gränsen till Finland. Som kommunalråd i Haparanda (2003–2010), riksdagsledamot (2010–2019) och landsbygdsminister (2014–2019) har han tagit strid för såväl privatpersoner som näringslivets situation.

– Jag är väl förtrogen med den problematik som finns med gränser, säger han. Varken

”Stockholm” eller ”Helsingfors” har riktigt förstått hur det är att bo, leva och verka i en gränsregion.

Gränshinderrådet

Gränshinderrådet är ett politiskt tillsatt men oberoende organ som upprättades 2014, som har fått i uppdrag av de nordiska regeringarna att främja den fria rörligheten inom Norden för såväl enskilda som företag. Gränshinderrådets främsta uppgift är att vara pådrivare gentemot de nationella politiska och administrativa systemen i syfte att skapa förutsättningar för en integrerad region där invånare enkelt kan arbeta, flytta, studera och starta företag över gränserna.

Gränshinderrådet arbetar med att:

- Lösa gränshinder mellan de nordiska länderna.
- Förebygga uppkomsten av nya gränshinder.
- Öka och effektivisera informationsinsatserna.

Arbetet är avgörande för att uppnå de nordiska statministrarnas vision att Norden ska bli världens mest integrerade och hållbara region år 2030.

Gränshinderrådet har åtta nationella medlemmar; från de fem nordiska länderna Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige samt tre från Färöarna, Grönland och Åland.

norden.org

* Sven-Erik Bucht var Sveriges medlem i Gränshinderrådet till och med den 27 september 2023. Hans efterträdare är Anders Ahnild.

Vi är besjälade av att se möjligheter över gränserna.

Gränshinderrådet har ett eget sekretariat på Nordiska ministerrådets sekretariat i Köpenhamn där arbetet samordnas. Gränshinder rapporteras in i gränshinderdatabasen och tas sedan om hand av sekretariatet. Ett första steg är att utreda om det upplevda gränshindret faller inom ramen för vad som formellt definierar ett gränshinder – lagar, offentliga regler eller praxis som hämmar individers mobilitet eller företags möjligheter att verka över gränserna i Norden.

– Det är inte alla svårigheter som vi jobbar vidare med, säger Vibeke Hammer Madsen. Ofta är det information och kunskap som behövs, och den delen jobbar bland annat våra gränsregionala informationstjänster med. Sekretariatet sällar ut de reella gränshinder som vi ska avklara och ger oss rätt underlag så att vi kan ta frågan vidare till ansvariga ministrar och sakkunniga på departementen.

Att ett gränshinder anses vara ”avklarat” innebär att det antingen är ”löst” genom åtgärder och förändringar i lagstiftning och regelverk, eller konstaterat ”olösbart” som följd av svar från de nationella departementen.

Både Sven-Erik Bucht och Vibeke Hammer Madsen upplever det ofta tar alltför lång tid att få till en lösning – trots att visionen om ökad nordisk integration är fast förankrad i alla länders regeringar. De har också sina tankar om vad det kan bero på.

– Vi är besjälade av att se möjligheter över gränserna, men så är det inte överallt. På departementen jobbar de tjänstepersoner som genom lagar och regler har skapat gränshinder, konstaterar Sven-Erik Bucht. Det innebär att den politiska nivån måste vara mycket tydligare med att dessa frågor ska prioriteras och gränshinder lösas.

– Vi klarar inte vårt uppdrag helt på egen hand, vi är en del i ett större maskineri där länderna har det största ansvaret, säger Vibeke Hammer Madsen. Vi är den ”obehagliga kollegan” som knackar våra ministrar på axeln och ställer krav.

Gränshinderrådet har tidigare styrts av ett kvantitativt mål att lösa åtta till tio gränshinder per år, men arbetssättet har utvecklats som en följd av de senaste årens kriser och samhällsutveckling. Under 2022 har man därför fokuserat på tre övergripande teman – större helheter som ställer till problem för den fria rörligheten: Digitalisering, skattefrågor och ömsesidigt godkännande av nordiska yrkesexamina.

– Flera gränshinder hänger samman och ambitionen är att arbeta mer tematiskt och fokusera på lösa större gränshinder med förändringar i våra lagar och regelverk, som automatiskt löser flera små problem, säger Vibeke Hammer Madsen.

Under pandemin blev det tydligt att de nordiska ländernas olika skatteregler ställde till stora problem för de många arbetstagare som bor i ett nordiskt land och jobbar i ett annat. Enligt Gränshinderrådets Årsrapport 2022 är det 42 000 personer som arbetspendlar över en nordisk gräns. När de på grund av reserestriktioner och nedstängda arbetsplatser tvingades att jobba hemma, blev det en självklar fråga i vilket land de skulle beskattas.

– Det genomförs processer kopplade till skattelagstiftning och gränspendling i varje land och vi för en dialog med våra beslutsfattare, säger Vibeke Hammer Madsen. Nu får våra regeringar visa att de menar allvar med visionen och det nordiska arbetet.

I utredningar och analyser är Gränshinderrådet beroende av uppdaterad gränsrelaterad statistik. Ett förprojekt genomförs i samverkan med Danmarks Statistik och övriga nationella statistikbyråer. I nästa steg ska möjligheterna att skala upp statistikarbetet för hela Norden utredas, främst utifrån en ny modell för utbyte av registerdata som Region Skåne och Danmarks Statistik utvecklat.

– Vi behöver korrekta underlag för att kunna fatta kloka beslut och lösa gränshinder, säger Sven-Erik Bucht. Utan samverkan om statistik riskerar vi att dra tokiga och helt felaktiga slutsatser.

– Det är otroligt viktigt att vi kan använda oss av fakta för att påvisa reella gränshinder och beskriva vilka konsekvenser de får för människor och företag, säger Vibeke Hammer Madsen.

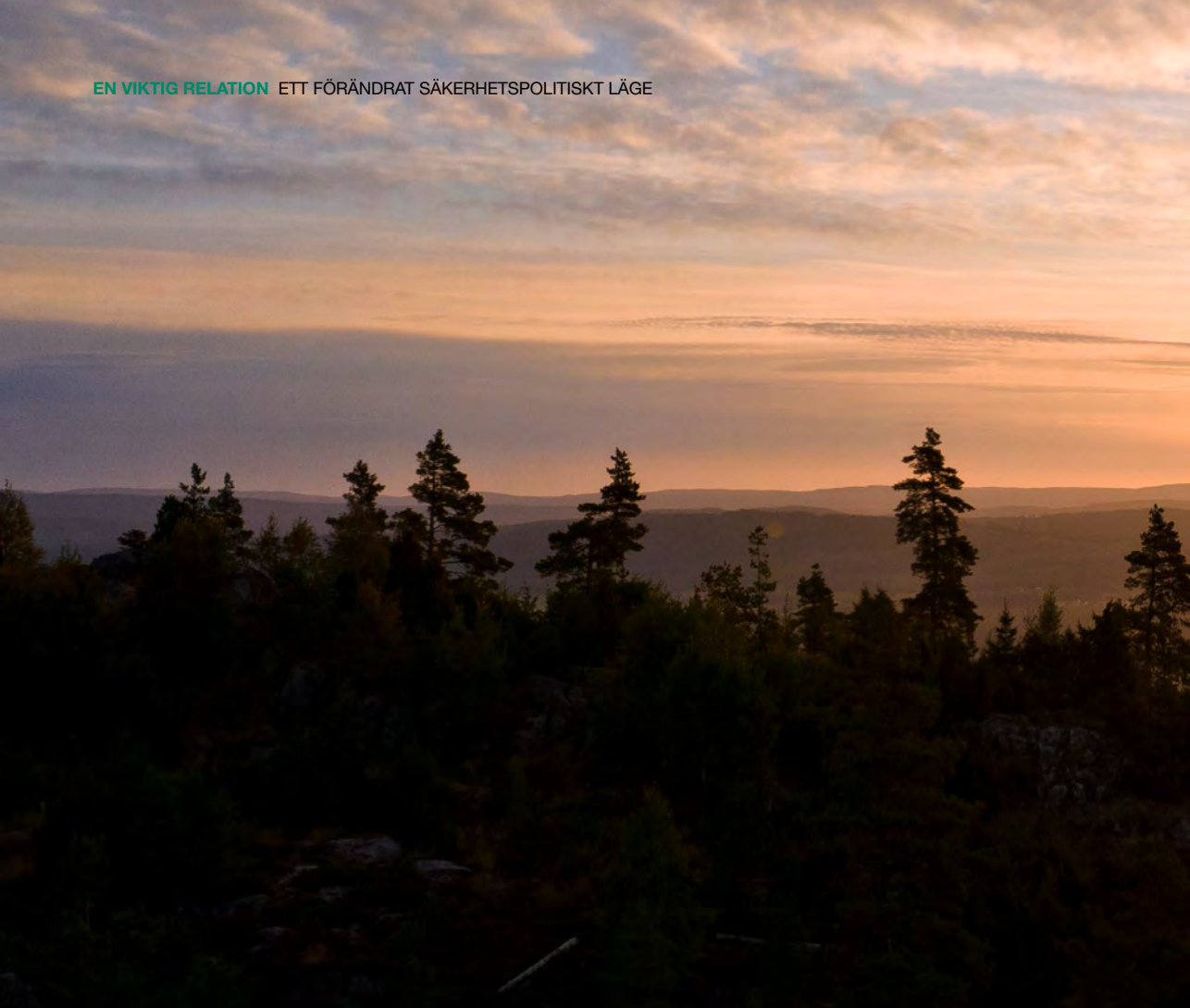
Visionen ger mig en stark personlig motivation att bidra i Gränshinderrådets arbete.

Definition av gränshinder

I det nordiska gränshindersamarbetet är gränshinder "lagar, offentliga regler eller praxis som hämmar individers mobilitet eller företags möjligheter att verka över gränserna i Norden".

Sedan Gränshinderrådet bildades har det bidragit till att 85 gränshinder har avklarats mellan de nordiska länderna.

Källa: Gränshinderrådets årsrapport 2022

Ett förändrat säkerhetspolitiskt läge

Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina har snabbt förändrat säkerhetsläget i Europa. Konsekvenserna begränsas inte till den nationella försvars- och utrikespolitiken, utan aktualiserar även frågor kopplade till säkerhet och beredskap i regioner och kommuner längs den 160 mil långa nationsgränsen mellan Sverige och Norge.

Vår gemensamma historia har periodvis varit dramatisk, livet vid gränsen har genom århundradena påverkats av direkta och indirekta konflikter. Unionsupplösningen 1905 föregicks av en betydande upprustning, inte minst längs gränsen. I samband med uni-

onsförhandlingarna i Karlstad var det norska försvaret mobiliserat längs gränsen i händelse av en väpnad konflikt. Den fredliga överenskommelse som uppnåddes var epokgörande, och vår gemensamma historia efter 1905 har präglats av förståelse, kommunikation och samhandling.

När yttre hot riskerar att göra gränsen till en barriär måste vi agera gemensamt och beslutsamt. Ländernas olikheter att hantera pandemin har lärt oss vikten av att samlas kring en gemensam strategi och att för framtiden värna fri rörlighet över gränsen.

I maj 2023 släppte den norska försvarskommissionen (Forsvarskommissjonen av 2021) rapporten "Forsvar for krig og fred" (NOU 2023:14). I denna konstateras bland annat att Sveriges ansökan om medlemskap i Nato innebär möjligheter men också utmaningar, vilket kommer att kräva utökad regionalt gränsöverskridande samverkan.

Totalförsvarets aktörer bedömer att samverkan mellan Sverige och Norge kommer att öka som en följd av ett nytt säkerhetspolitiskt läge och Sveriges Natomedlemskap. I oktober 2023 släppte Oslo–Stockholm 2.55 AB rapporten "Totalförsvaret, försvarsindustrin och järnvägen Oslo–Stockholm". I denna

konstateras att båda länders totalförsvär är beroende av fungerande gränsöverskridande transporter av materiel och personal. Med en ny järnvägsförbindelse Oslo–Stockholm ökar antalet övergångar från fyra till fem, vilket skulle innebära ökad motståndskraften och minskad sårbarhet.

Ökad kapacitet för transporter mellan länderna är nödvändig för att tillgodose totalförsvarets och försvarets behov även i fredstid, inte minst för att undvika störningar i civilsamhällets funktioner med stort behov av såväl personresor (arbetspendling, tjänstresor) som godstransporter.

Minna Bodin, nordisk samordnare, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, MSB, har ansvar för frågor om skydd mot olyckor, krisberedskap och civilt försvar, i den utsträckning inte någon annan myndighet har ansvaret. Ansvaret innefattar åtgärder före, under och efter en olycka, kris, krig eller krigsfara.

Nordisk samordning

På avdelningen för internationell samordning arbetar en av de totalt 20 medarbetarna med samordning av samarbete med MSB:s systerorganisationer i övriga nordiska länder; Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap, DSB, i Norge, Beredskabsstyrelsen i Danmark, Inrikesministeriet i Finland, och Lögreglan i Island (nationella polismyndigheten och dess civilberedskapsavdelning Almannavarnir).

[msb.se](https://www.msb.se)

Visionen är “ett robust Norden utan gränser”

Det nordiska samarbetet kring samhälls- skydd- och beredskapsfrågor sker alltmer intensivt och strukturerat. Ländernas gemensamma vision om ”ett robust Norden utan gränser” signalerar en stor vilja att hjälpa och stärka varandra.

Samarbetet bygger på goda relationer som sträcker sig långt tillbaka i tiden, men sedan 2009 talar vi om Hagasamarbetet. Det var då de nordiska ministrarna med ansvar för civil säkerhet och beredskap träffades på Haga slott i Sverige och signerade den första Hagadeklarationen. Ordförandeskapet för Hagasamarbetet roterar mellan de fem länderna. Under 2023 har Sverige varit ordförande- land och näst på tur för 2024 är Norge.

Minna Bodin är nordisk samordnare på avdelningen för internationell samordning på Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, MSB. Hon är en drivkraft i det nordiska samarbetet och är på många sätt en central person för såväl intern som extern kontakt- och kunskapsförmedling. Den gemensamma nämnaren för hennes varierande arbetsuppgifter är att skapa bästa möjliga förutsättningar för myndighetsledning och andra kollegor att bidra i samarbetet från svensk sida.

– Jag bidrar till att driva samarbetet framåt från MSB:s håll. Det handlar om allt från att samla information till att ta fram underlag inför möten i olika samarbetsforum och vara en kanal in i MSB för beredskapsmyndigheter i de andra nordiska länderna, berättar hon.

Behovet av att utbyta information och erfarenheter mellan länderna ökade under pandemin.

– Det blev en enorm skillnad och sedan dess bjuder vi in varandra i mycket större utsträckning, konstaterar Minna Bodin. Det nya säkerhetspolitiska läget har placerat så- väl beredskapsfrågor som nordiskt samarbete högt på den politiska agendan.

– Operativt samarbete sker dessutom mer eller mindre på daglig basis, till exempel genom att det sedan länge finns ramavtal mellan ländernas räddningstjänster som gör det enkelt och självklart att bistå vid olyckor och händelser.

Generaldirektörerna för de nordiska bered- skapsmyndigheterna träffas regelbundet och deras möten präglas av öppenhet och en vilja att gemensamt bidra till att göra någon- ting bättre. Med fler frågor att diskutera och hantera tillsammans, har också behovet av samordning och struktur ökat. Lösningen är ett nyinrättat sekretariat med uppgift att driva och främja initiativ samt bevaka och säkerställa ett enat och samordnat nordiskt samarbete. Sekretariatets första uppgift har varit att utveckla en plan för både kortsiktiga och långsiktiga aktiviteter.

– Vi har avstämningar, diskuterar vilka frågor som är aktuella i våra respektive länder och sätter agendan för möten, säger Minna Bodin som i sin roll som nordisk samordnare på MSB tillhör sekretariatet, och därmed har fått ett ännu tätare samarbete med kollegor som har motsvarande roll hos de andra ländernas myndigheter.

– Det nya arbetssättet kommer också att ge oss en överblick på de nätverk och samar- betsförum som finns – både formella och informella, fortsätter hon.

Norska Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap, DSB, är MSB:s närmaste samarbetspartner. Dels inom Hagasamarbetet, men också med anledning av den 160 mil långa nationsgränsen mellan Sverige och Norge. Några exempel:

- Sveriges och Norges nationella kommunikationssystem för samverkan och ledning (Rakel och Nødnett), som används av bland annat blåljusmyndigheterna, är sedan 2016 sammankopplade, vilket gör det möjligt att samverka över landsgränsen vid olyckor och kriser. Ett par år senare kopplades de ihop även med finska Virve.
- Samarbete med avstämningar inför skogsbrandsäsongen sker varje år. Myndigheterna delar lägesrapporter och kan göra sig redo att hjälpa till i grannlandet.
- Myndigheternas TiB (tjänsteman i beredskap) har direktkontakt med varandra i samband med händelser både nationellt och internationellt. Även om de nordiska länderna oftast använder EU:s civilskyddsmekanism, så finns det fördelar med att myndigheterna kan utbyta förhandsinformation för samordning av insatser och resurser.

Visionen om ”ett robust Norden utan gränser” ger vägledning om vad som behöver ske i vardagssamarbetet mellan Sverige och Norge såväl som med övriga nordiska länder.

– Det betyder helt enkelt att vi samarbetar innan det händer något, och att vi hjälper varandra när någonting sker som vi inte kan hantera helt själva, säger Minna Bodin. Genom att lära känna våra samarbetspartner och nordiska kollegor väl, så är det mycket enklare att bistå varandra. I praktiken är vi ”bara ett sms bort”.

Vid en kris i det ena landet är övriga redo att bistå så snart det finns behov av internationell förstärkning. Ibland handlar behoven inte om operativa insatser, utan det kan räcka med ett enkelt telefonsamtal till en kollega på andra sidan gränsen för att få råd.

– I somras när stormen Hans drabbade Norge fick jag ett samtal från en kollega på DSB som ville förbereda sig bättre inför kontakter med media. Eftersom Sverige har upplevt flera stormar som orsakat stora skador ville hen få veta vilka frågor media vill få svar på. Vi ville såklart gärna dela erfarenheter som kunde underlätta och effektivisera deras hantering.

Inom ramen för Hagasamarbetet formulerar den politiska nivån utvecklingsmål för de kommande tre åren.

– Med tanke på att säkerhetsläget i världen förändrats så snabbt, pågår just nu diskussioner om vilket perspektiv vi bör ha i det nordiska samarbetet framöver, konstaterar Minna Bodin. Vi är överens om att tre år är för lång tid och ser behov av att skapa än bättre kanaler för tätare dialog, men det finns i dagsläget inga beslut om förändring.

Det nya säkerhetspolitiska läget har placerat beredskapsfrågor och nordiskt samarbete högt på den politiska agendan.

Hagasamarbetet

Det nordiska samarbetet om samhällssäkerhet och beredskapsfrågor bygger på Hagadeklarationen I och II. Namnet kommer från Haga slott i Sverige där det första mötet mellan de nordiska ministrarna med ansvar för samhällsskydd och beredskap hölls år 2009. Till vardags används uttrycket "Hagasamarbetet". Den gemensamma visionen är "Ett robust Norden utan gränser".

Länderna inom Hagsamarbetet har de senaste åren även inlett diskussioner kring ett civil-militärt samarbete med det nordiska försvarssamarbetet Nordefco (Nordic Defence Cooperation). Utvecklingen av en alltmer komplex risk- och hotbild ökar betydelsen av civil-militärt samarbete.

www.msb.se/sv/om-msb/internationella-samarbeten/nordiskt-samarbete

Näringsliv

Internationell handel är enormt viktig för våra länder. I kapitlet diskuteras hur näringsliv och offentliga myndigheter kan samverka för att skapa ett gynnsamt klimat för gränsöverskridande samverkan. Tillgänglig statistik visar tydligt Sveriges och Norges stora betydelse för varandra när det gäller export och import, företagande och etableringar samt besöksnäring och gränshandel.

Inledning

Både Sveriges och Norges ekonomier och lokalsamhällen är beroende av exporterande företag för att möjliggöra tillväxt och arbetstillfällen samt generera skatteintäkter som finansierar välfärd. Ser vi till den samlade varu- och tjänsteexporten är Norge Sveriges viktigaste handelspartner och Sverige är en av Norges viktigaste handelspartner. Norge är den naturliga första exportmarknaden för svenska företag och Sverige en naturlig första instegsmarknad till EU för norska företag.

En utbyggd och modern infrastruktur mellan huvudstäderna anges som en av de enskilt viktigaste satsningarna för att lösa en rad viktiga samhällsutmaningar, inte minst för att säkra framtidens kompetensförsörjning och stärka vår gemensamma krisberedskap.

Betänkandet av utredningen om totalförsvarets försörjningstrygghet slår fast att möjligheten att upprätthålla förbindelser västerut är avgörande för Sveriges motståndskraft i

kristid. Totalförsvarets behov i händelse av kris tillgodoses in hög grad av leveranser från privata företag. Det ligger samtidigt i näringslivets intresse att få avsättning för sina varor, även under kriser. På så vis präglas samarbetet mellan privata och offentliga aktörer av ett ömsesidigt beroende, och en förutsättning för att värdekedjorna ska kunna upprätthållas är en fungerande samverkan över gränsen.

Internationellt är Sveriges och Norges ekonomier relativt små. Det finns en stor potential i att synliggöra handelsmöjligheter i våra respektive länder och att genom samarbeten komplettera varandra i värdekedjor och att stärka den gemensamma konkurrenskraften på en global marknad. Särskilt stor är potentialen för norska företag att öka exporten till den svenska marknaden, för företag i den kraftigt expansiva tjänstesektorn på båda sidor av gränsen och i att samarbeta för hållbara lösningar inom den gröna omställningen.

Import och export

Statistik och analys

Medan Norge är Sveriges viktigaste handelspartner för export av tjänster, är båda länderna varandras största importmarknad för varor. Samtidigt har både Sverige och Norge Tyskland som sin största handelspartner för export av varor.

Kriget i Ukraina och den dramatiska prisökningen på gas, olja och diesel gjorde att både Sverige och Norge slog rekord när det gäller varuexport för 2022. Svenska företag exporterade 2022 varor till Norge för motsvarande 217 miljarder kronor. Samtidigt exporterade Norge varor till Sverige för ett värde av 157 miljarder kronor.

Sverige är ett mycket exportberoende land. Under 2022 exporterade Sverige varor och tjänster till ett värde som motsvarar cirka 52 procent av BNP. Denna andel är betydligt högre nu än den var i början av 1990-talet.

Exporten av varor är större än exporten av tjänster, men tjänstehandeln har vuxit snabbare än varuhandeln. Importen av varor och tjänster ligger på en något lägre nivå, på 50,3 procent av BNP.³

Diagram 1 visar att handelsnettot för Sveriges totala import och export har varit positivt under större delen av tidsperioden 2006–2022 med en topp på cirka 160 miljarder kronor år 2006. Däremot har trenden under senare år pekats neråt och nått en botten på ett negativt handelsnetto år 2022 med cirka 150 miljarder kronor. Trendskiftet kan ha flera orsaker, en sådan är troligtvis den kraftiga försvagningen av den svenska kronan. En svag krona kan innebära fördelar på grund av att svenska varor och tjänster blir billigare när de handlas internationellt i andra valutor, vilket kan öka deras konkurrenskraft. En nackdel med en svag krona är att det kan öka priset på importerade varor och tjänster.

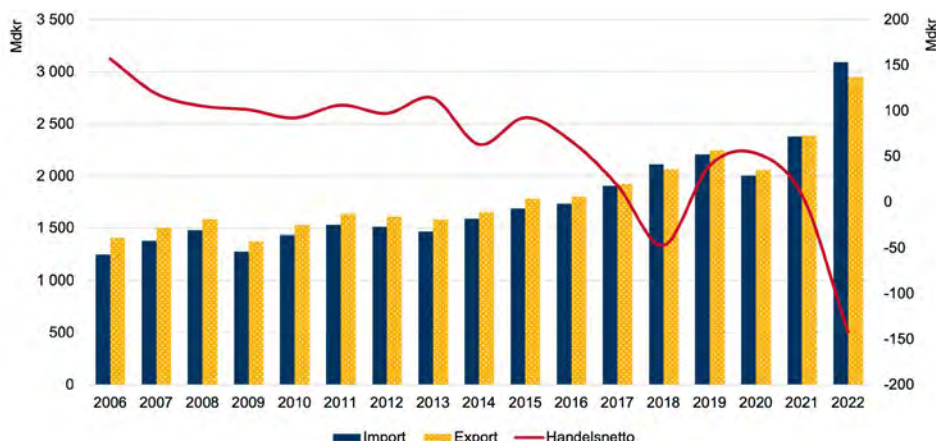

Diagram 1. Sveriges totala import och export samt handelsnetto, 2006–2022, mdkr.
Staplarna läses mot den vänstra axeln och linjen (handelsnettot) mot den högra axeln.
Källa: SCB, egen bearbetning.

3. Källa: Ekonomifakta.

Bortsett från en minskning under pandemiåret 2020 har Sveriges totala handel ökat stadigt under tidsperioden 2006–2022 som framgår i diagram 2. Däremot har andelen import från Norge, som tidigare har varit

mellan 7–8 procent, ökat till närmare tio procent det senaste året, nästan identiskt med andelen export till Norge, som tidigare har varit 2–3 procent högre.

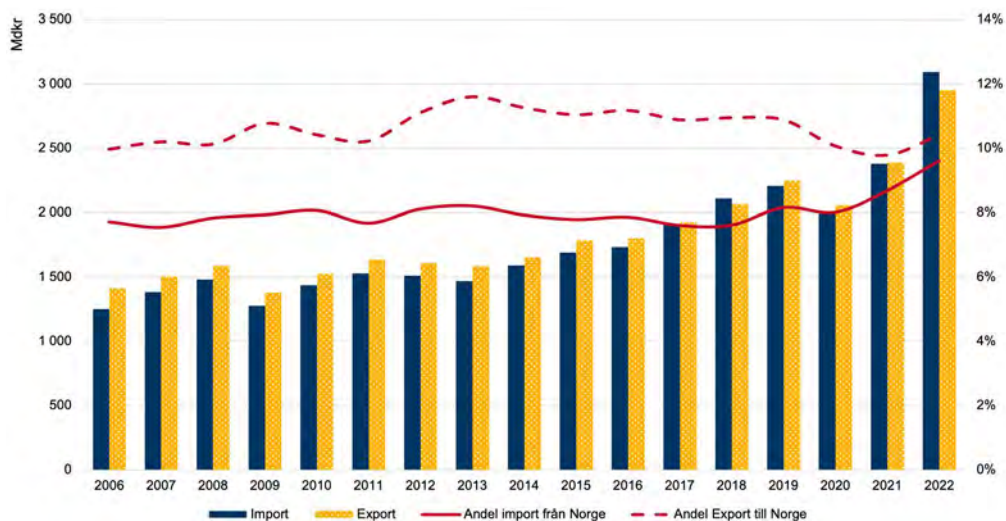

Diagram 2. Sveriges totala import och export samt andel handel med Norge, 2006–2022, mdkr. Staplarna läses mot den vänstra axeln och linjerna (andelar) mot den högra axeln. Källa: SCB, egen bearbetning.

Sverige hade 2006 en total varuexport som uppgick till 1 090 miljarder kronor som framgår i diagram 3. Varuimporten var samtidigt 940 miljarder. Detta gav ett positivt handelsnetto på 150 miljarder kronor.

2022 hade Sveriges internationella varuhandel ökat och exporten stigit till 1 998 och importen 2 045 miljarder kronor, vilket innebär ett negativt handelsnetto på 47 miljarder kronor. Mellan 2006 och 2022 steg exporten med 83 procent och importen med 118 procent. Med andra ord har handelsnettot försämrats kraftigt, vilket också framgår i diagram 3. Det största tappet gjordes mellan 2021 och 2022, då handelsnettot gick från ett positivt värde på 20 miljarder kronor till ett negativt värde på 47 miljarder; en försämring på 314 procent.

67

miljarder

så mycket minskade det svenska handelsnettot för varor under 2022.

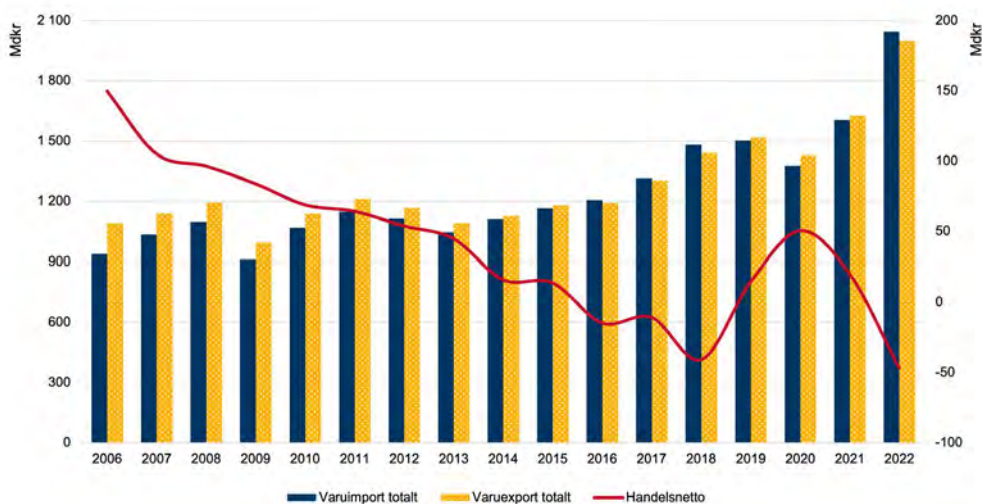

Diagram 3. Sveriges varuimport och varuexport samt handelsnetto, 2006–2022, mdkr.
Staplarna läses mot den vänstra axeln och linjen (handelsnettot) mot den högra axeln.
Källa: SCB, egen bearbetning.

Sverige har under hela tidsperioden 2006–2021 haft ett exportöverskott till Norge, alltså exporterat mer än importerat. Denna trend har dock brutits under 2022 (som är det senaste registrerade året) med ett kraftigt överskott av import från Norge på 36 miljarder kronor som följd. Sammantaget mellan 2006 och 2022 ökade varuimporten från Norge

till Sverige med 215 procent, motsvarande cirka 173 miljarder kronor. Exporten från Sverige till Norge steg med drygt 118 procent (117 miljarder) under samma period. Medan Norges totala andel av Sveriges export har varit stabil runt tio procent, steg Norges totala andel av Sveriges import från tio till tolv procent mellan 2020 och 2022.

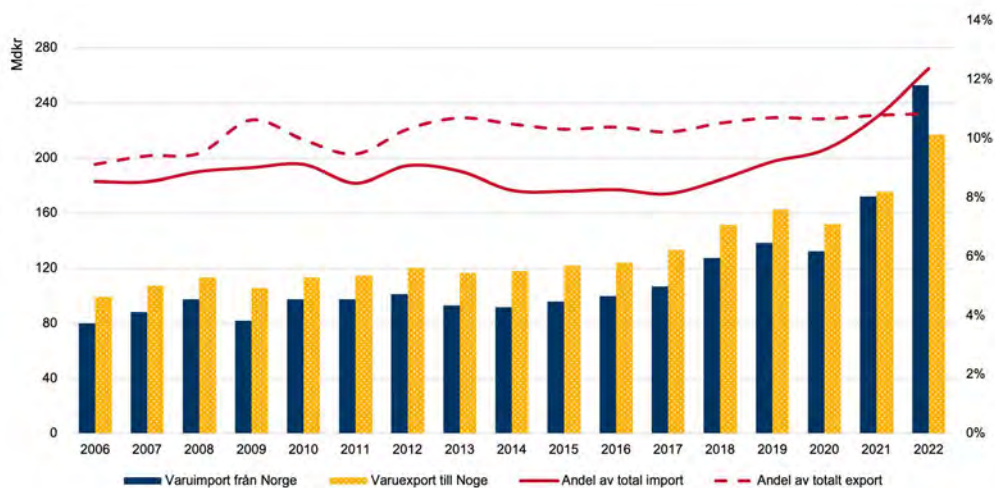

Diagram 4. Varuimport- och exportvärden med Norge som handelspartner samt Norges andel av total import, 2006–2022, mdkr. Staplarna läses mot den vänstra axeln och linjerna (andelar) mot den högra axeln. Källa: SCB, egen bearbetning.

Sverige har ökat importen från Norge inom flera varugrupper. År 2020 var fisk (färsk, kyld, fryst) den varugrupp Sverige importerade mest av. Värdet uppgick då till cirka 36 miljarder kronor. 2022 är det rå mineralolja som toppar listan med 94 miljarder kronor, vilket är nästan tre gånger så mycket som 2020. Denna rejäla ökning är en del av den generella trend som redovisas i diagram 4. Även Sveriges export till Norge har ökat och varugrupper har bytt plats med varandra på topplistan. 2020 var delar och tillbehör inom tele/radio den varugrupp som hade högst exportvärde (nästan 10 miljarder kronor). 2022 är det raffinerade mineraloljeprodukter,

till ett värde av nästan 28 miljarder kronor, som toppar listan. En förklaring till denna stora förändring kan vara det pågående kriget i Ukraina, som har lett till ökade priser på varor samtidigt som länderna handlar mer med varandra på grund av sanktioner mot Ryssland.

Värdet av importerade varor från Norge till Sverige 2022	Belopp (tkr)
Mineralolja, rå	94 140 489
Fisk, färsk, kyld eller fryst	50 845 149
Mineraloljeprodukter, raffinerade	13 966 191
Aluminium	13 234 171
Elektrisk ström	7 865 186
Propan- och butangas, förtätade till vätska	3 843 545
Papper och papp	3 002 559
Fisk, saltad, torkad eller rökt	2 833 317
Rundvirke och grovt kanthugget virke	1 866 591
Tackjärn, järnsvamp, ferrolegeringar	1 689 484
Kolväten samt derivat därav	1 615 059
Sågade och hyvlade trävaror	1 546 442
Varor av plast	1 521 764
Delar och tillbehör till motorfordon	1 501 406
Tele- och radiomateriel, delar och tillbehör	1 479 398
Andra kemiska produkter	1 474 556
Stång av järn eller stål, spontpålar	1 473 407
Kemiska grundämnen, oorg syror, oxider	1 342 952
Varor av andra mineraliska ämnen	1 287 656
Skrot av oädla metaller utom järn	1 238 473

Tabell 1. Sveriges topp 20 importerade varor från Norge 2022, efter värde.
Källa: SCB, egen bearbetning.

Värdet av exporterade varor från Sverige till Norge 2022	Belopp (tkr)
Mineraloljeprodukter, raffinerade	28 057 638
Tele- och radiomateriel, delar och tillbehör	13 325 115
Maskiner och apparater för hushållsbruk	7 183 628
Möbler, madrasser, sängkläder, kuddar	6 804 329
Övriga mineraloljeprodukter	5 857 763
Adb-maskiner	5 729 729
Varor av plast	4 577 576
Medikamenter	4 545 259
Sågade och hyvlade trävaror	4 239 933
Varor av pappersmassa, papper eller papp	4 084 510
Televisionsmottagare	3 634 016
Personbilar, stationsvagnar m.m.	3 533 300
Lastbilar och specialfordon	3 477 285
Andra elektriska maskiner och apparater	3 189 529
Parfym, kosmetiska preparat	3 083 815
Andra bearbetade varor av oädel metall	2 851 927
Elektrisk ström	2 848 436
Andra varor av trä	2 784 001
Tobaksvaror	2 778 750
Delar och tillbehör till motorfordon	2 608 819

Tabell 2. Sveriges topp 20 exporterade varor till Norge 2022, efter värde.
Källa: SCB, egen bearbetning.

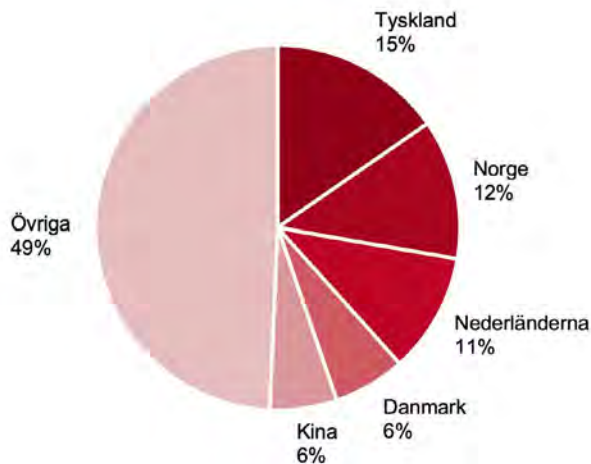

Diagram 5. Sveriges största importmarknader, 2022. Källa: SCB, egen bearbetning.

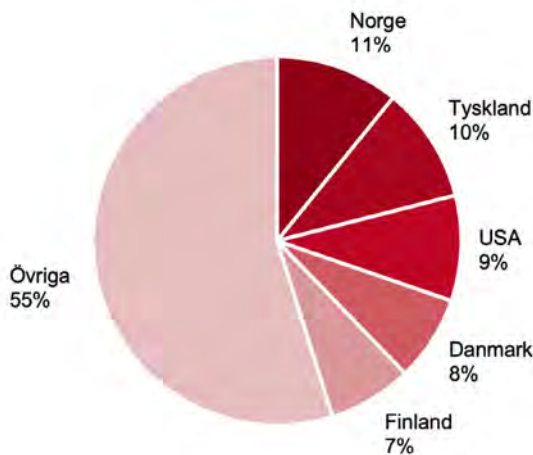

Diagram 6. Sveriges största exportmarknader, 2022. Källa: SCB, egen bearbetning.

Tyskland är Sveriges största handelspartner för import, liksom vid förra mätningen 2020. En förändring är att Tysklands andel av den totala importen har minskat från 18 procent år 2020 till 15 procent 2022. Norge har klättrat från en tredje plats 2020 till andra en plats år 2022 med sina 12 procent, en ökning med två procentenheter från tidigare tio procent.

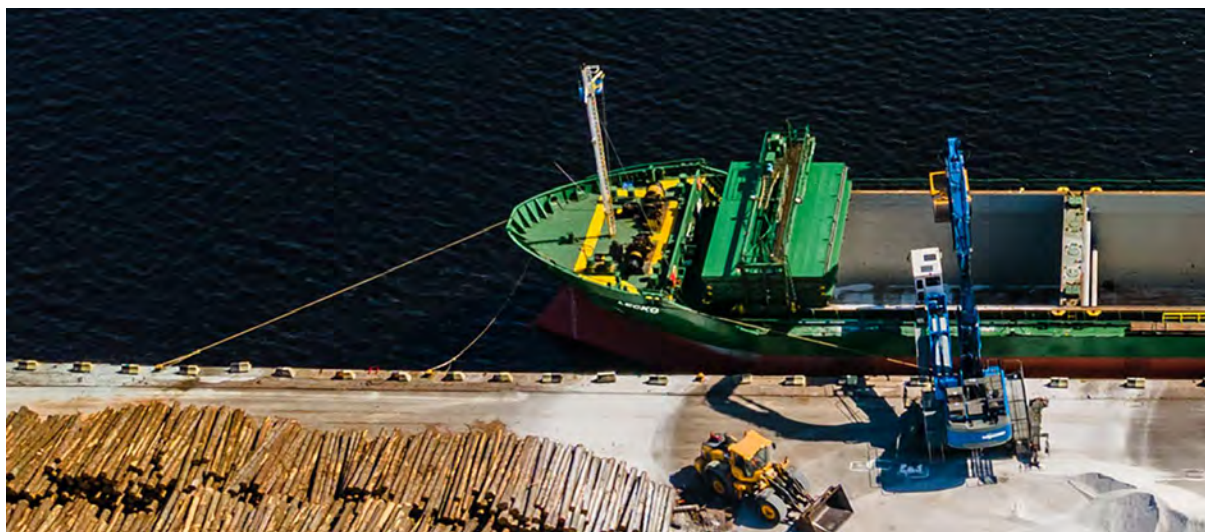
De fem vanligaste länderna för svensk export är 2022 desamma som 2020; Norge på första plats, följt av Tyskland, USA, Danmark och Finland.

20 största importländerna 2022 (mnkr)		Andel % av total import
Tyskland	313 753 076	15%
Norge	252 805 343	12%
Nederländerna	217 412 879	11%
Danmark	130 982 394	6%
Kina	121 783 245	6%
Finland	94 023 534	5%
Belgien	92 763 612	5%
Polen	88 255 848	4%
Storbritannien och Nordirland	84 032 802	4%
USA	75 551 775	4%
Frankrike	66 119 073	3%
Italien	65 965 117	3%
Spanien	39 768 311	2%
Tjeckien	31 469 621	2%
Irland	22 643 838	1%
Österrike	22 311 827	1%
Estland	18 981 692	1%
Litauen	17 910 783	1%
Ungern	17 451 904	1%
Sydkorea	16 398 907	1%
Turkiet	16 018 095	1%

Tabell 3. Sveriges 20 största importmarknader.
Andel av total.
Källa: SCB, egen bearbetning.

20 största exportländerna 2022 (mnkr)		Andel % av total export
Norge	216 647 674	11%
Tyskland	203 414 253	10%
USA	184 742 775	9%
Danmark	149 936 449	8%
Finland	147 017 608	7%
Storbritannien och Nordirland	110 725 258	6%
Nederländerna	96 378 250	5%
Polen	80 859 976	4%
Frankrike	80 035 828	4%
Belgien	74 277 113	4%
Kina	71 185 901	4%
Italien	60 577 076	3%
Spanien	38 862 856	2%
Japan	27 929 775	1%
Litauen	22 705 220	1%
Turkiet	20 445 517	1%
Österrike	19 702 226	1%
Estland	17 816 005	1%
Tjeckien	17 723 246	1%
Australien	17 601 238	1%
Schweiz	17 424 117	1%

Tabell 4. Sveriges 20 största exportmarknader.
Andel av total.
Källa: SCB, egen bearbetning.

Till skillnad från rikets siffror går Värmland stadigt mot trenden och uppvisar ett stabilt exportöverskott under de fem senaste åren från 2017–2021. Pappersindustrin var en bransch som gick starkt under pandemin. Det återstår däremot att se hur den ekonomiska krisen med inflation, räntehöjningar

och krig i Europa kommer att påverka på sikt. År 2021 uppgick Värmlands varuexport till 37 miljarder kronor, och varuimporten till 19 miljarder, vilket ger ett positivt handelsnetto på 18 miljarder kronor. Detta är en ökning med 14 procent, eller 3 miljarder kronor från år 2017.

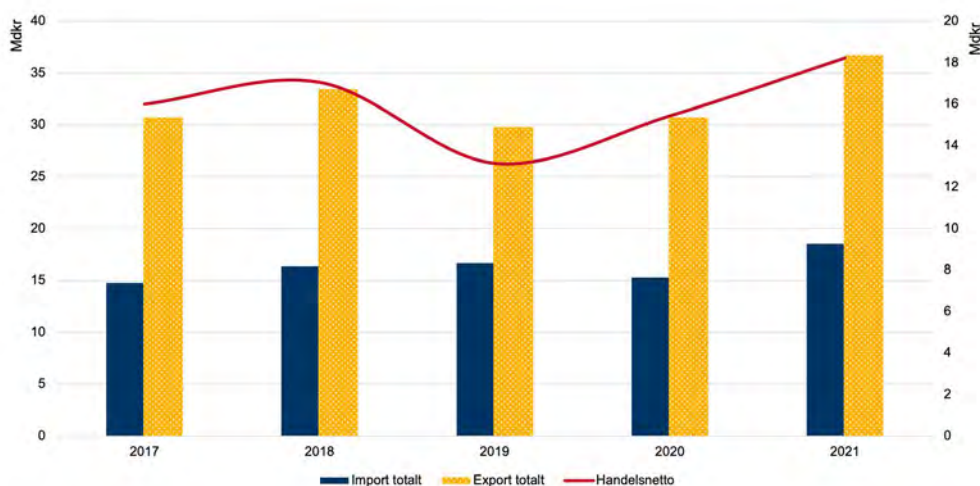
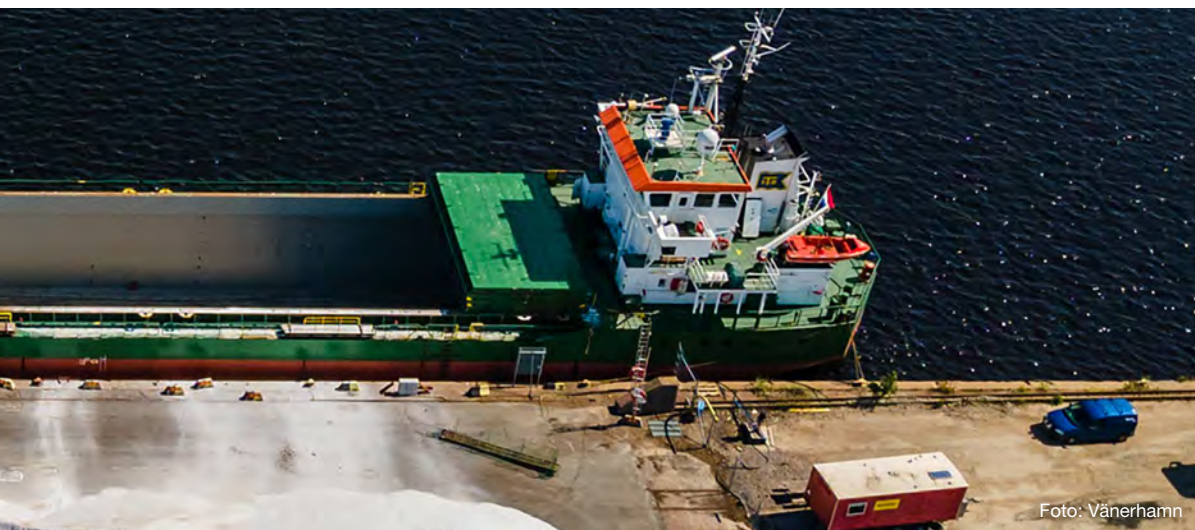

Diagram 7. Värmlands varuimport och varuexport 2017–2021, mdkr.
Staplarna läses mot den vänstra axeln och linjen (handelsnettot) mot den högra axeln.
Källa: SCB, egen bearbetning.

Värmlands handel med Norge fortsätter att vara starkt exportbetonad. Handelsnettot för Norge visar precis som internationellt på en uppgående trend. Mellan åren 2017–2021 har exporten från Värmland till Norge ökat med 32 procent.

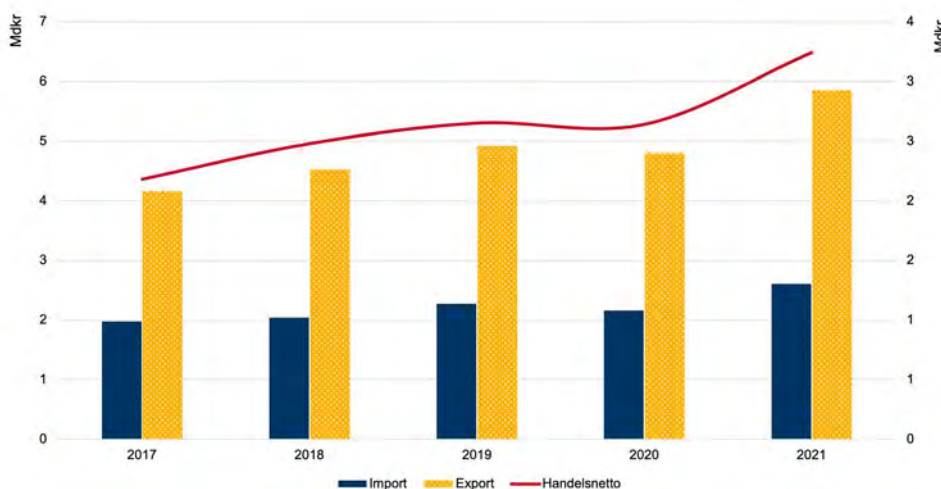

Diagram 8. Värmlands varuexport och varuimport med Norge som handelspartner 2017–2021, mdkr. Staplarna läses mot den vänstra axeln och linjen (handelsnettot) mot den högra axeln. Källa: SCB, egen bearbetning.

Nedbruten på kommunnivå för år 2021 ser vi att Arvika är den värmäländska kommun med högst exportvärde till Norge, 2019 var det Karlstad. Det är dock fortfarande Årjäng som under 2021 har högst andel export till Norge av sin totala export (57 procent).

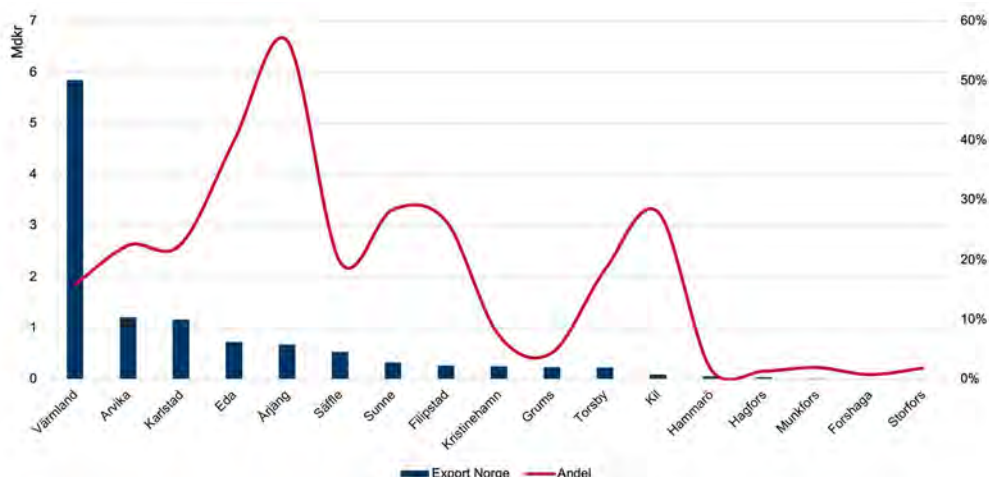

Diagram 9. Värmlands och kommunernas export till Norge samt andel av total export, 2021, mdkr. Staplarna läses mot den vänstra axeln och linjen (andelen) mot den högra axeln.
Källa: SCB, egen bearbetning.

Foto: Fredrik Karlsson

I Region Värmlands förra rapport konstaterades att Sverige länge haft ett positivt handelsnetto för handel med tjänster. Siffror från 2019–2020 visade dock en kraftig minskning, även om handelsnettot fortfarande var positivt. Mellan 2021–2022 har däremot handelsnettot utvecklats negativt med 95 miljarder kronor, en försämring på 217 procent. En trolig orsak är försvagningen av den svenska kronan som har gjort det dyrare att importera tjänster. Trots en negativ utveckling av handelsnettot, har tjänsteexporten fortsatt att växa. År 2022 uppgick den till 951 miljarder kronor, en ökning från 320 miljarder kronor år 2006. Det motsvarar en ökning med 197 procent över den tidsperioden. Eftersom tjänsteimporten har ökat från 312 miljarder år 2006 till 1 005 miljarder år 2022 blir utfallet ett negativt handelsnetto.

98
miljarder
så mycket minskade det
svenska handelsnettot för
tjänster under 2022.

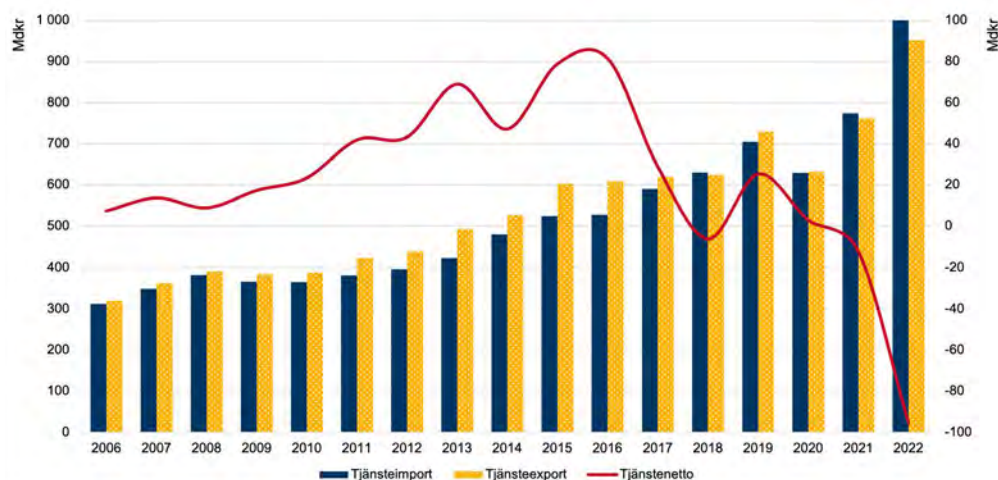

Diagram 10. Sveriges tjänsteimport och -export samt handelsnetto, 2006–2022, mdkr.

Staplarna läses mot den vänstra axeln och linjen (handelsnettot) mot den högra axeln.

Källa: SCB, egen bearbetning.

I Region Värmlands förra rapport konstaterades att Sveriges tjänstehandel med Norge under den aktuella tidsperioden har varit stark med ett positivt handelsnetto. Det visades även att både tjänsteexporten och tjänsteimporten till och från Norge minskat kraftigt mellan åren 2019–2020, vilket syns tydligt i diagram 11.

Däremot har både tjänsteexporten och tjänsteimporten ökat kraftigt mellan 2021–2022. Tjänsteexporten till Norge når en ny högsta

topp år 2022 med ett värde på 90 miljarder kronor, en ökning med 121 procent från år 2006, medan tjänsteimporten ligger på jämn nivå med 2019 års värde.

Norges andel av den totala tjänsteexporten från Sverige ökade från åtta till tio procent mellan åren 2021–2022, men är fortfarande en bra bit lägre än de 14 procent som andelen var 2013. Samtidigt är andelen procent av tjänsteimporten från Norge till Sverige oförändrad mellan 2020–2022 på fyra procent.

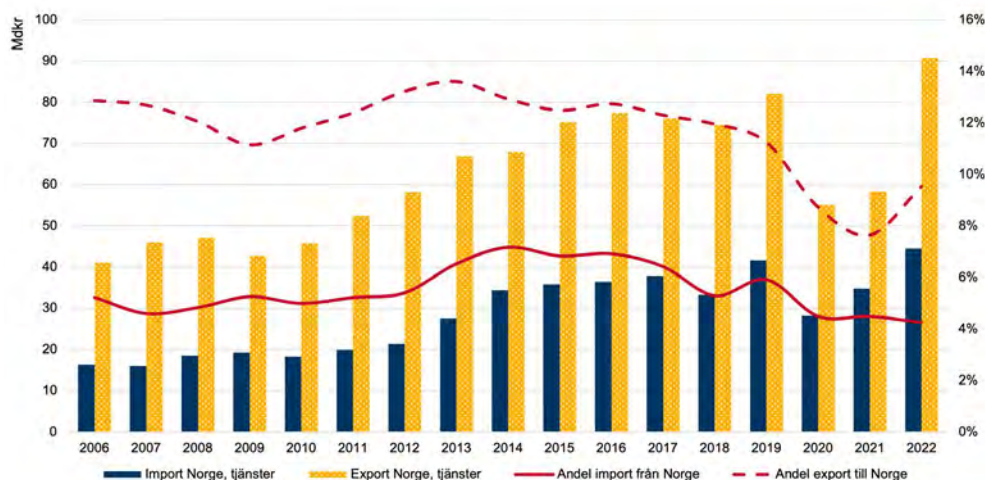

Diagram 11. Tjänsteimport- och exportvärden med Norge som handelspartner samt Norges andel av total import och export, 2006–2022. Staplarna läses mot den vänstra axeln och linjerna (andelar) mot den högra axeln. Källa: SCB, egen bearbetning.

År 2020 var Övriga affärstjänster den vanligaste importerade tjänsten till Sverige, vilket den fortsätter att vara under 2022. Det totala värdet för de 20 vanligaste importerade tjänsterna under 2022 har ökat med 60 procent från 2020.

Även när det gäller export är det fortsatt Övriga affärstjänster som är den vanligaste exporterade tjänsten från Sverige år 2022. Det totala exportvärdet för de 20 vanligaste tjänsterna har ökat med 50 procent från år 2020 till 2022.

Värdet av importerade tjänster i Sverige 2022	Belopp (mnkr)
Övriga affärstjänster	367 623
Avgifter för användning av immateriella rättigheter	151 514
Tele-, data-, och informationstjänster	147 578
Tekniska-, handelsrelaterade och övriga affärstjänster	146 956
Transporter	138 866
Övriga tjänster	129 232
Resor	124 983
Datatjänster	106 750
Forskning och utveckling, tjänster	83 915
Affärs-, och konsulttjänster	74 858
Management och pr	61 993
Marknadsföringstjänster	61 894
Vägtransporttjänster	60 242
Sjötransporttjänster	40 907
Flygtransporttjänster	29 451
Personliga tjänster, kultur m.m.	29 406
Tele	27 310
Finansiella tjänster	23 653
Bearbetning av varor	20 669
Byggtjänster	18 203

Tabell 5. Topp 20 importerade tjänster från Norge 2022, efter värde.
Källa: SCB, egen bearbetning.

Värdet att exporterade tjänster i Sverige 2022	Belopp (mnkr)
Övriga affärstjänster	266 359
Tele-, data-, och informationstjänster	209 286
Datatjänster	176 471
Transporter	119 647
Tekniska-, handelsrelaterade och övriga affärstjänster	107 970
Resor	91 350
Avgifter för användning av immateriella rättigheter	83 209
Övriga tjänster	82 682
Personliga tjänster, kultur m.m.	74 261
Affärs-, och konsulttjänster	72 829
Management och pr	59 785
Forskning och utveckling, tjänster	56 996
Sjötransporttjänster	44 464
Finansiella tjänster	43 926
Vägtransporttjänster	36 264
Bearbetning av varor	34 482
Finansiella tjänster exkl. FISIM (financial intermediation services indirectly measured)	31 527
Marknadsföringstjänster	28 563
Tele	25 031
Flygtransporttjänster	23 828

Tabell 6. Topp 20 exporterade tjänster till Norge 2022, efter värde.
Källa: SCB, egen bearbetning.

I Region Värmlands förra rapport konstaterades att Sverige 2019 var Norges fjärde största handelspartner för export av varor. I den senaste mätningen år 2022 är dock Sverige inte med i listan med fem vanligaste handelspartner för norsk varuexport. Tyskland har klättrat till första plats följt av Storbritannien

(som var den största handelspartnern år 2019), Frankrike, Nederländerna och Belgien. En förklaring är att länder som tidigare importerat varor från Ryssland, i synnerhet gas och olja, nu väljer att importera från Norge på grund av EU:s sanktioner mot Ryssland.

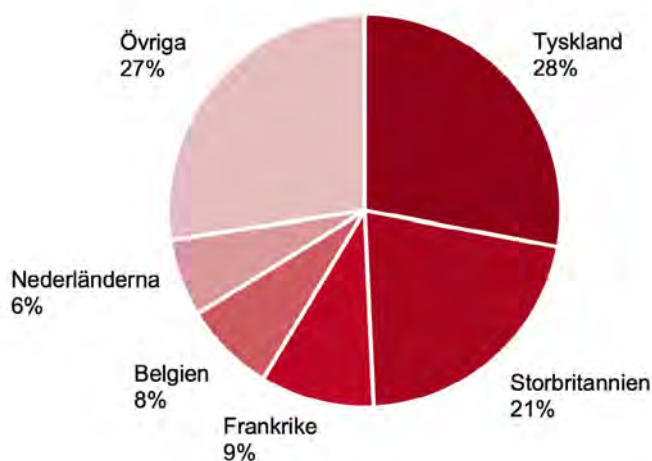

Diagram 12. Norges största varuexportmarknader efter värde, 2022.

Källa: Statistisk sentralbyrå, SSB, egen bearbetning.

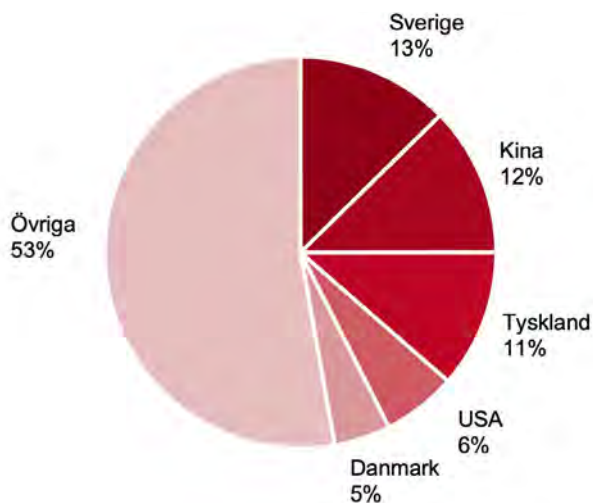

Diagram 13. Norges största varuimportmarknader efter värde, 2022.

Källa: Statistisk sentralbyrå, SSB, egen bearbetning.

Kai Eide, tidigare norsk ordförande, Norsk-Svenska Handelskammaren

Norsk-Svenska Handelskammaren är en organisation som vill göra det enklare och smidigare för medlemmarna att göra affärer och/eller utföra arbete i båda riktningar över gränsen mellan Norge och Sverige. Handelskammaren har kontor i Stockholm, Oslo och Göteborg. Aktiviteterna syftar till att fördjupa näringslivssamarbetet genom att erbjuda arenor och mötesplatser för näringslivets beslutsfattare, öka kunskapen om grannlandets näringslivsstruktur och skapa ett positivt nätverk för näringsliv, myndigheter och individer med ett gemensamt intresse att främja samarbete över gränsen.

norsksvenskahandelskammaren.com

Värdefullt utbyte mellan svenska och norska företagsledare

Målmedvetet och med övertygelse har Norsk–Svenska Handelskammaren de senaste åren bit för bit pusslat ihop ett näringslivsforum där profilerade företagsledare från framgångsrika bolag i båda länderna kan mötas och diskutera samarbeten. Kai Eide, som var organisationens norska ordförande fram till juni 2023, är en av initiativtagarna. Han berättar att han från början möttes av större och mer positiv respons från de norska företagsledarna.

– Genombrottet blev ett mycket uppskattat näringslivsbesök i Sverige 2021, där bland annat en inbjudan till norska ambassaden i Stockholm innebar ett första möte med de svenska företagsledare vi önskade få med oss, säger Kai Eide.

Svenskt Näringsliv och Næringslivets Hovedorganisasjon, NHO, arrangerade mötet. Han konstaterar att det för handelskammaren aldrig har varit viktigt vem som tar ledarskapet, det viktiga är att rätt personer träffas och att alla som medverkar upplever att det finns ett värde i att engagera sig.

– Det blev en mycket uppskattad samling och jag tror att de samtal som uppstod där och då är anledningen till att det näringslivsforum vi har sett framför oss kan hitta former för värdefullt utbyte framöver.

Under sin tid som ordförande i handelskammaren har Kai Eide haft siktet inställt på att öka organisationens aktivitet och betydelse. Han tycker att det är viktigt att ge medlemmarna det som utlovas; ökad kunskap om affärsmässiga möjligheter i grannlandet och ett värdefullt nätverk.

Kai Eide har under sina år som ordförande kunnat bidra med bred internationell erfarenhet från ett helt yrkesliv som både diplomat och politiker med uppdrag för bland andra FN, Nato och OSSE. 2014–2017 var han Norges ambassadör i Stockholm.

– Jag är nöjd över allt som vi har lyckats genomföra och de aktiviteter som på olika sätt gynnar näringslivssamarbeten mellan norska och svenska aktörer, säger han. Händelser i omvärlden gör att det idag är ännu viktigare att värna om och utveckla relationen mellan våra länder.

Han ser en rad utvecklingsområden där gränslösa samarbeten har stor potential och är nödvändiga. Med både Sverige och Finland som Natomedlemmar finns det ännu ett starkt skäl till samverkan kopplad till tillverkningsindustri, krisberedskap och infrastruktur.

– Grannskap har större betydelse idag än tidigare.

Händelser i omvärlden gör att det idag är ännu viktigare att värna om och utveckla relationen mellan våra länder.

Den gröna omställningen står högt på agendan i de nordiska länderna och han menar att såväl politiken och myndigheterna som näringslivet och forskningsvärlden i Norge och Sverige behöver samverka och kan ta ledningen för hållbar utveckling.

– Vi behöver fortsätta att skapa förutsättningar för att agera tillsammans i internationella sammanhang, säger han. Globalt är Skandinavien ett starkt varumärke.

Kai Eide gläder sig över att beslutsfattare både i Norge och Sverige idag visar allt större intresse för de infrastruktursatsningar som näringsliv, kommuner och regioner i stråken Oslo–Stockholm och Oslo–Göteborg–Köpenhamn länge har lyft fram som nödvändiga.

– Jag tycker att det kommer tydliga signaler om att utbyggd och modern infrastruktur som knyter våra huvudstäder närmare varandra finns högre upp på agendan, säger han. Flera alternativa finansieringsformer har presenterats, som är intressanta att undersöka närmare.

Företagande och etableringar

Statistik och analys

2021 uppgick antalet norskägda företag i Sverige till 2 339 företag, vilket är en minskning med 602 företag, eller 20 procent jämfört med 2 941 företag i förra rapportens mätning år 2019. Även om Norge fortfarande är det vanligaste ägarlandet för utländska företag i Sverige, så minskar den totala andelen från 18 procent år 2019 till 16 procent 2021.

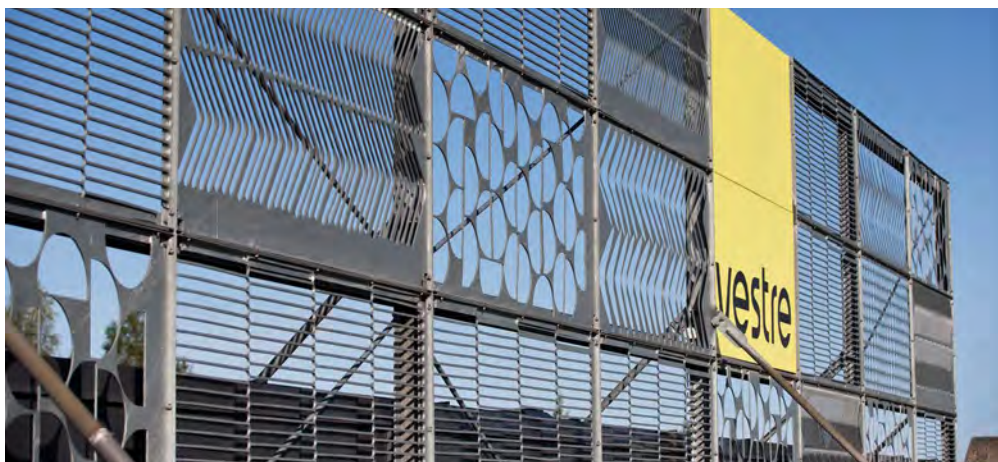
Sammantaget har andelen utlandsägda företag i Sverige minskat med tio procent eller 1 460 företag. Troliga förklaringar kan vara pandemin 2020, men även prisökningar på varor och tjänster.

14%

så mycket ökade andelen svenskägda företag i Norge mellan 2019 och 2021.

Land	Antal	Andel % av totalt
Norge	2 339	16%
Storbritannien	1 584	11%
Tyskland	1 425	10%
Danmark	1 404	9%
USA	1 363	9%
Finland	1 119	7%
Nederländerna	942	6%
Luxemburg	786	5%
Frankrike	522	3%
Schweiz	424	3%
Övriga	3 081	21%
Totalt	14 989	100%

Tabell 7. Utlandsägda företag i Sverige efter ägarland, 2021.
Källa: Tillväxtanalys.

Sveriges antal och andel av utlandsägda företag i Norge går dock i motsatt riktning och ökar. År 2021 fanns det totalt 2 615 svenskägda företag i Norge, en ökning med 317 företag eller 14 procent från 2019.

30 procent av samtliga utlandsägda företag i Norge är svenskägda, en ökning med två procentenheter. Totalt fanns det 8 858 utlandsägda företag i Norge 2021, en ökning med 677 företag, eller fem procent.

Land	Antal	Andel % av totalt
Sverige	2 615	30%
Danmark	1 054	12%
USA	829	9%
Storbritannien	667	8%
Tyskland	488	6%
Finland	353	4%
Schweiz	307	3%
Frankrike	306	3%
Nederländerna	256	3%
Övriga	1 983	22%
Totalt	8 858	100 %

Tabell 8. Utlandsägda företag i Norge efter ägarland, 2021.

Källa: Statistisk sentralbyrå, SSB, egen bearbetning.

Tyskland är 2021 fortfarande det ägarland som har flest antal anställda i utlandsägda företag i Sverige, följt av Norge.

Totalt har antalet anställda i utlandsägda företag i Sverige ökat med hela 70 799 anställda, eller tio procent.

Land	Antal	Andel %
Tyskland	92 061	12%
Norge	76 141	10%
Nederländerna	75 661	10%
USA	69 390	9%
Finland	65 173	9%
Storbritannien	64 619	9%
Danmark	59 816	8%
Frankrike	53 337	7%
Kina	26 403	4%
Schweiz	26 379	3%
Övriga	144 968	19%
Totalt	753 948	100%

Tabell 9. Antal och andel anställda i utlandsägda företag i Sverige efter ägarland, 2021.
Källa: Tillväxtanalys.

Sverige är 2021 fortfarande det ägarland som har flest anställda i utlandsägda företag i Norge, totalt 87 483 anställda. Detta är en ökning från 2019 med hela 10 092 anställda eller 13 procent. Totalt ökar Sveriges andel av anställda i utlandsägda företag i Norge från 22 procent år 2019 till 25 procent år 2022.

10 092

**fler anställda jobbar i svensk-
ägda företag i Norge 2021
jämfört med 2019.**

Totalt jobbar 346 687 anställda i utlandsägda företag i Norge, vilket är en minskning med två procent från år 2019 då antalet var 352 697 anställda.

Land	Antal	Andel %
Sverige	87 483	25%
USA	51 696	15%
Danmark	32 911	9%
Storbritannien	30 610	9%
Tyskland	27 778	8%
Frankrike	25 117	7%
Finland	16 430	5%
Schweiz	15 855	5%
Nederländerna	10 080	3%
Kina	4 584	1%
Övriga	44 143	13%
Totalt	346 687	100%

Tabell 10. Antal och andel anställda i utlandsägda företag i Norge efter ägarland, 2021.

Källa: Statistisk sentralbyrå, SSB, egen bearbetning.

A black and white portrait of Jessica Olsson, a woman with long, light-colored hair, looking directly at the camera with a slight smile. The background is a cloudy sky.

Jessica Olsson
landschef Business Sweden samt
Sveriges handelssekreterare i Norge

A black and white portrait of Robert Nygårdhs, a man with short hair, smiling broadly at the camera. He is wearing a dark jacket over a light-colored shirt.

Robert Nygårdhs, kontorschef
i Stockholm, Innovasjon Norge

”Våra bolag har en stark position i den gröna omställningen”

Norge och Sverige är sedan länge varandras viktigaste handelspartner. Ungefär 2 500 norska bolag är verksamma i Sverige, och lika många svenska är etablerade i Norge. Dessutom finns en bred förankrad vilja att inom allt fler områden kroka arm i globala sammanhang. ”Starkare tillsammans” är inte bara ett talesätt, utan bevisas av många framgångsrika business case.

– Med tanke på ländernas betydelse internationellt är Sverige och Norge inga ”små länder”. Även om våra ekonomier är mindre än andra, är många av bolagen världsledande, konstaterar Jessica Olsson, Sveriges handelssekreterare i Norge och landschef för Business Sweden i Norge. Jag tänker till exempel på bolagen i svenska fordonsindustrin, inom tillverkning, stål och verkstad, och jag tänker på de norska bolagen inom shipping och andra maritima näringar.

Den 2–4 maj 2022 besökte det norska kronprinsparet Sverige, tillsammans med en stor delegation näringslivsrepresentanter och politiker. Besöket blev precis det avstamp som behövdes för att bekräfta och befästa den goda relationen mellan länderna efter några utmanande år med pandemi. Programmet fokuserade på gröna näringar och en kunskapsbaserad hållbar framtid.

– Delegationen till Sverige var den största norska näringslivsdelegation någonsin, konstaterar Robert Nygårdhs som är Innovasjon Norges kontorschef i Stockholm. Hela programmet genomsyrades av att bolag, företagskluster och branschorganisationer redan i ett tidigt skede engagerades. Näringslivets faktiska behov och förutsättningar kunde på så sätt styra innehållet.

Jessica Olsson menar att besöket även hade ett symboliskt värde.

– Totalt möttes 700 företrädare för näringslivet, 350 från Sverige och 350 från Norge, betydelsefulla beslutfattare, vd och styrelseordförande. De valde alla att prioritera att delta dessa dagar, säger hon. Här fanns ett enormt intresse att diskutera affärer på hemmamarknaderna och ute i världen.

De tre dagarna innehöll seminarier, rundabordssamtal, nätverksarrangemang och studiebesök i Stockholm och Göteborg, och resulterade i nya affärsmässigt värdefulla kontakter och konkreta överenskommelser.

– Det allra viktigaste är att dialoger och samarbeten inom en rad områden nu fortsätter och följs upp kontinuerligt, säger Robert Nygårdhs.

Även om Sveriges och Norges ekonomier är mindre än andra, är många av ländernas bolagen världsledande.

Ett konkret exempel är ett samarbetsavtal mellan det svenska företagsklustret Paper Province, med 130 medlemsföretag inom skogsbaserad bioekonomi, och norska Norwegian Wood Cluster och Wood Works Cluster. Signeringen innebär samarbete över gränsen i frågor som rör skogsbranschen, industriell träbyggnation och innovationer från skogen.

– Norsk och svensk industri är inte sammanknuten som till exempel den svensk-finska, säger Jessica Olsson. Det finns en stor potential för våra näringsliv att närma sig varandra ännu mer. Jag tror att det ser annorlunda ut om tio år, fortsätter hon. Allt fler har förstått att djupare samarbeten lönar sig – affärsmässigt, miljömässigt och socialt.

De är överens om att den gröna omställningen ger möjligheter och en unik position i såväl Europa som globalt. Ett aktuellt exempel är Nordic Battery Collaboration som förutom Business Sweden och Innovasjon Norge även inkluderar Business Finland. Batterisamarbetet förgrenar sig också vidare genom tät kontakt inom nätverket European Battery Alliance, som samlar över 800 aktörer och bolag i hela den nya industrins värdekedja.

– Vi är tre nordiska länder med höga ambitioner att fortsätta utveckla och etablera en batteriindustri, säger Jessica Olsson. Vi arbetar mycket strukturerat och driver arbetet framåt med möten varje vecka.

Andra exempel på samarbeten är konkret utvecklingsarbete inom hälsa och sjukvård i Asien, spännande innovation i USA där havreråvara spelar huvudrollen samt inom byggbranschen där många aktörer ställer mycket höga hållbarhetskrav på sig själva när det gäller materialutveckling och energieffektivisering. Även den blå näringen befinner sig i omvandling, och i både Sverige och Norge drivs projekt med bland annat landbaserad fiskodling. Minskad miljöpåverkan är ett syfte, men samhällsnyttan handlar också om matsäkerhet och beredskap.

– Alla nära samarbeten finns för att svenska och norska bolag har upptäckt att de blir bättre och starkare tillsammans, konstaterar Robert Nygårdhs. Köpare runt om i världen har behov av ett större systemtänk, och vi ser möjligheter att paketera våra lösningar på ett smartare, effektivare och säkrare sätt. Det bidrar till att vi lyckas ute i världen.

Samarbetet bidrar även till utländska investeringar och etableringar i Norden. De goda relationerna länderna emellan, gränsöverskridande samarbeten och viljan att minimera praktiska trösklar är fördelar som gör utländska bolag nyfikna.

Förutsättningarna till kompetensförsörjning är en parameter som utvärderas när investerare och bolag analyserar den nordiska marknaden.

– Sverige och Norge attraherar talanger, inte minst för den livskvalitet vi kan erbjuda, säger Jessica Olsson. Gränsöverskridande samarbeten inom akademien är också värdefulla. Investeringar som hamnar i Sverige gynnar även Norge, och vice versa. Bolagen ser möjligheter att nå en större kundkrets genom att expandera i grannlandet.

Samverkan mellan Innovasjon Norge och Business Sweden sker varje dag på alla nivåer och på alla kontinenter. På många platser delar medarbetarna till och med kontor.

Jessica Olsson och Robert Nygårdhs konstaterar att deras organisationer marknadsför sig på ungefär samma sätt. De stöttar bolagen i deras affärsstrategi och i affärer – i grannlandet, övriga Europa och globalt. De vill bidra till att korta ledtiderna och strävar efter att minimera företagets risk.

– Vi vill bidra till tillväxt i näringslivet och för min del handlar det om att öka norsk export, säger Robert Nygårdhs.

– Satsningarna är långsiktiga och de upplever ofta att det finns möjligheter att utvecklas tillsammans med kunderna på den nya marknaden, säger Jessica Olsson. Språket är inget hinder och i Norge finns en nyfikenhet på de svenska företagen.

Hon konstaterar att svenska medier knappt rapporterar från Norge eller norskt näringsliv. Det betyder att svenska företag vet för lite om den norska marknaden.

– Jag skulle till och med vilja kalla detta för en affärsrisk. Kunskapen om Norge är alldeles för låg i Sverige, fortsätter Jessica Olsson. För att lyckas gäller det att förbereda sig väl.

Robert Nygårdhs poängterar vikten av det finns fler aktörer vid företagets sida när de vill etablera sig i grannlandet. Grense-tjänsten är ett exempel för att hitta rätt och få praktiska råd.

– Jag vill också uppmuntra till att ta del av andra företagens erfarenheter och lärdomar, säger han. Vi vill medverka till att goda exempel sprids, det är värdefullt att ta till sig både positiva berättelser om framgång och vittnesmål om vilka fallgropar som bör undvikas.

Alla nära samarbeten finns för att svenska och norska bolag har upptäckt att de blir bättre och starkare tillsammans.

Business Sweden

Business Sweden hjälper svenska företag att öka sin globala försäljning och internationella företag att investera och expandera i Sverige. Ägare är svenska staten och det svenska näringslivet som gett organisationen mandat att stötta utländska företag som vill få tillgång till den svenska marknaden medan svenska företag kan använda Sverige som plattform i sin internationella expansion. Business Sweden har skräddarsydda tjänster för allt från startup-företag och små och medelstora företag till multinationella företag, och erbjuder utifrån ett holistiskt synsätt såväl praktisk support som strategisk expertis. Business Sweden cirka 400 medarbetare finns på plats i Sverige och på ytterligare 44 kontor i Europa, Nord- och Sydamerika, Mellanöstern, Afrika och Asien.

business-sweden.com

Innovasjon Norge

Innovasjon Norge är den norska regeringens instrument för innovation och utveckling av norska företag och industri. Syftet är att stödja och möjliggöra för företag att utveckla konkurrensfördelar och att stimulera innovation. Arbetet skall bidra till ökad export, en hållbar utveckling och lönsamma affärer i hela Norge. Innovasjon Norge har också ett ansvar att profilera norskt näringsliv och Norge som resmål. Innovasjon Norge finns på elva platser i Norge och i 23 länder över hela världen. I Sverige ansvarar flera organisationer för motsvarande uppdrag; bland andra Business Sweden, Almi, Tillväxtverket och Inova.

innovasjonnorge.no

Besöksnäring

Statistik och analys

Under 2019 var det norska besökare som hade flest kommersiella utländska gästnätter i Sverige (3,5 miljoner). Under pandemiåren 2020–2021 knep i stället tyska besökare första platsen, före de norska besökarna som petades ner till andra plats på listan. Under 2022 har de dock kommit tillbaka, med 3,3 miljoner kommersiella gästnätter i Sverige är de uppe på förstaplatsen.

Den norska gränshandeln i Sverige ligger fortfarande en bra bit under försäljnings-siffrorna från 2019, även om en viss återhämtning har skett. Gränsen är öppen, men gränshandeln präglas nu av ny oro som kan skapa hinder för gränshandel. Det handlar bland annat om politiska reformer som kan göra det mer lönsamt för norska kunder att köpa sina varor hemmavid i stället för i Sverige och Värmland.

Under pandemiåret 2020 halverades andelen norska gästnätter i Sverige jämfört med föregående år och låg på omkring nio procent av samtliga utländska gästnätter. Under både 2021 och 2022 har de norska besökarna successivt återvänt och tagit större andelar av de totala utländska gästnätterna i Sverige (12 procent under 2021, och 23 procent under 2022).

I övrigt är ordningen för de fem länder med flest utländska gästnätter i Sverige oförändrad. Däremot är det endast Norge som har

ökat sin andel procent under 2022 jämfört med 2021, så starkt att samtliga övriga länder i topp fem har fått minskade andelar under 2022. Räknar vi i stället antalet gästnätter har också dessa ökat.

För riket som helhet var under 2022 det totala antalet utländska gästnätter cirka 14,8 miljoner, vilket är en minskning på omkring elva procent från 2019, då totala antalet utländska gästnätter i Sverige var cirka 16,7 miljoner.

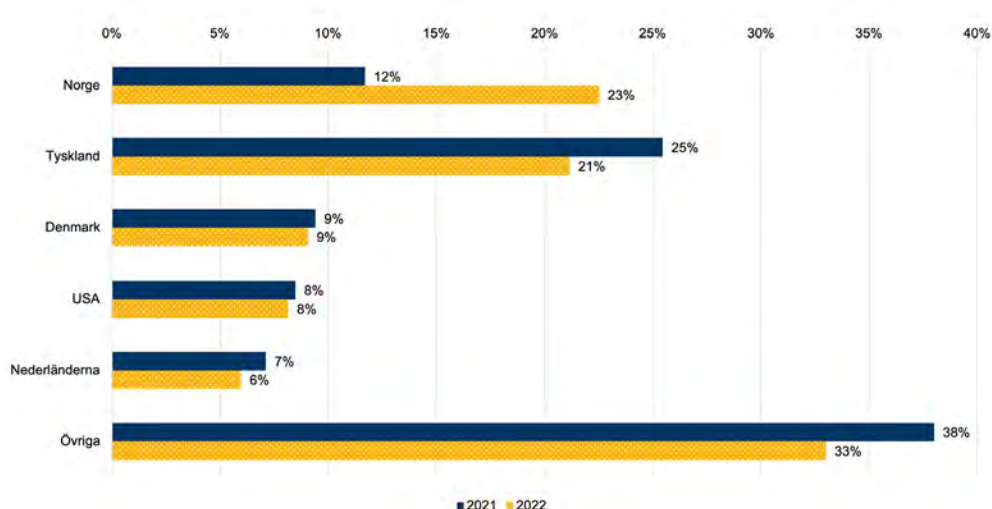

Diagram 14. Nationalitetsfördelning bland utländska gästnätter i Sverige 2021 och 2022.

Källa: Tillväxtverket, egen bearbetning.

Antalet norska gästnätter i Sverige var 2022 cirka 3,3 miljoner, en ökning på 316 procent från år 2021 då 0,8 miljoner norska gästnätter registrerades. Jämfört med 2019, då norska gästnätter uppgick till 3,5 miljoner, motsvarar detta en minskning med nio procent. Det är dock ändå en kraftfull återhämtning från pandemiåret 2020 då det enbart var 0,5 miljoner norska gästnätter.

I diagram 14 ser vi att under 2021 halkade Norge efter Tyskland, som med 1,7 miljoner gästnätter hade flest utländska gästnätter i Sverige, mer än dubbelt så många som Norge.

Även om Norges andel av det totala antalet utländska gästnätter under 2022 (23 procent) är högre än vad det var under 2019 (21 procent), så är det fortfarande lägre än toppnoteringen på 27 procent år 2012. Det är dock en markant förbättring från pandemi-

året 2020 när andelen endast var nio procent. Den norska kronan har på senare år försvagats i jämförelse med tidigare, vilket troligtvis har minskat incitamenten för norska besökare att resa i Sverige.

Land	Antal utländska gästnätter 2022	Andel %	Land	Antal utländska gästnätter 2021	Andel %
Norge	3 331 884	23%	Tyskland	1 744 828	25%
Tyskland	3 129 237	21%	Norge	801 643	12%
Danmark	1 341 243	9%	Danmark	645 058	9%
USA	1 206 497	8%	USA	581 338	8%
Nederländerna	881 651	6%	Nederländerna	487 346	7%

Tabell 11. Besökarnas nationaliteter bland utländska gästnätter i Sverige 2021 och 2022.
Källa: Tillväxtverket, egen bearbetning.

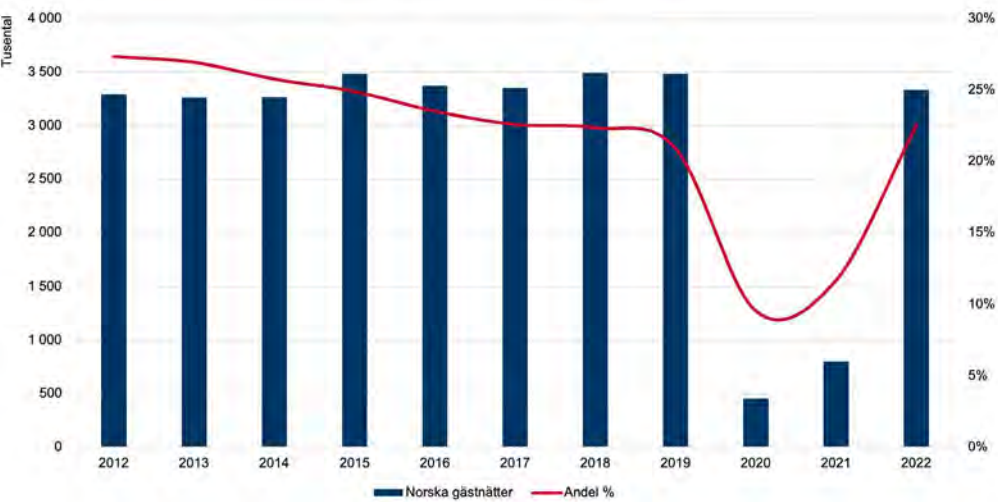

Diagram 15. Antal norska gästnätter och andel av utländska gästnätter i Sverige, 2012–2022.
Staplarna läses mot den vänstra axeln och linjen (andelen) mot den högra axeln.
Källa: Tillväxtverket, egen bearbetning.

I Värmland ser utvecklingen något annorlunda ut. Inom den tidsperiod som diagram 16 visar registrerades som mest 435 640 norska gästnätter i Värmland under 2012, vilket motsvarar 55 procent av totala antalet utländska gästnätter i Värmland. Under 2022 registrerades 399 829 norska gästnätter i Värmland, vilket motsvarar 54 procent av samtliga utländska gästnätter. Denna andel är den högsta sedan 2012.

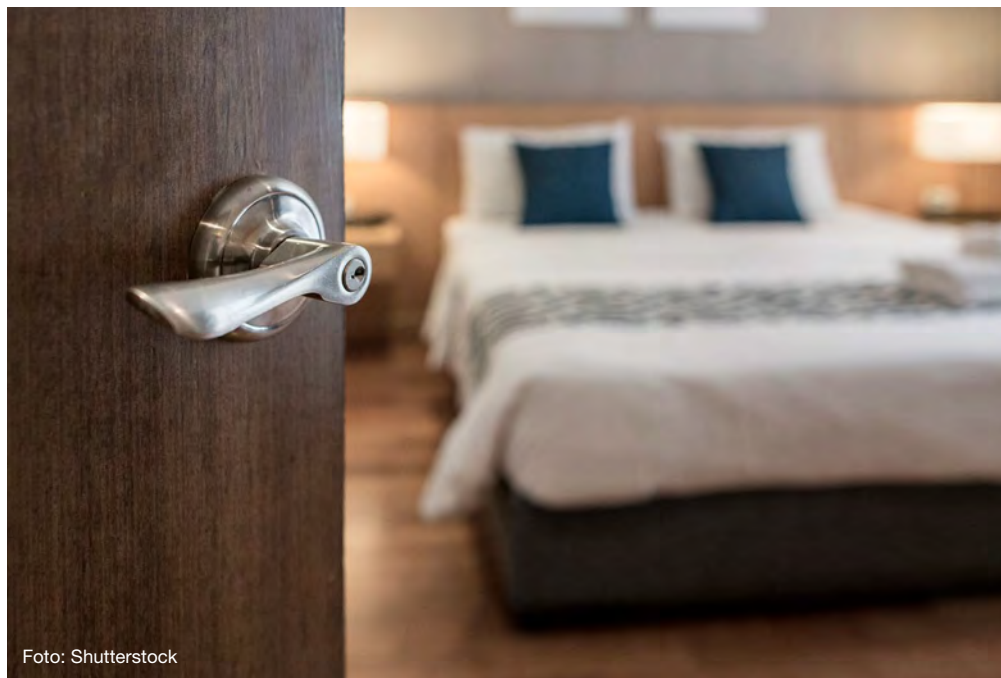
Antalet norska gästnätter i Värmland minskar dramatiskt under pandemin, men siffrorna för 2022 visar på nästan full återhämtning till 2019 års nivå då antalet norska gästnätter i Värmland var 408 475 norska gästnätter, skillnaden är knappt två procent. Totalt ökade antalet norska gästnätter i Värmland mellan 2021 och 2022 med 440 procent.

Diagram 16. Antal norska gästnätter och andel av utländska gästnätter i Värmland 2012–2022.

Staplarna läses mot den vänstra axeln och linjen (andelen) mot den högra axeln.

Källa: Tillväxtverket, egen bearbetning.

Under 2022 registrerades flest utländska gästnätter i Sverige under juli månad (3,8 miljoner), följt av augusti och juni. För år 2023 finns det i skrivande stund endast data för januari–juli, vilka också visar att juli är den mest populära månaden att besöka Sverige med cirka 4,1 miljoner utländska gästnätter. Det är en ökning med cirka 300 000 gästnätter från mätningen 2022.

Trots kraftiga prisökningar på många varor för hushållen under både år 2022 och 2023, kan ökningen troligen förklaras av bland annat en kraftigt försvagad svensk valuta, en stor längtan att resa igen efter pandemin och att hushållen sparat pengar i syfte för att ta igen de senaste årens förlorade semesterresor.

Sammantaget är det nästan en full återhämtning från före pandemin år 2019, då Sverige hade omkring 4,2 miljoner utländska gästnätter, en skillnad på två procent. Tittar man dessutom på Norges andel av de totala

utländska gästnätterna i Sverige, ser vi att juli var den mest populära månaden att besöka Sverige både 2022 och 2023 (observera, inga tillgängliga siffror från och med augusti 2023).

För Värmlands del ser det något sämre ut. Även här är juli den mest populära månaden för utländska besökare både under 2022 (267 549 gästnätter) och 2023 (241 304 gästnätter). Under juli 2023 minskade dock antalet utländska gästnätter i Värmland med 25 811, jämfört med juli 2022, vilket motsvarar tio procent. Blickar vi dessutom tillbaka till juli 2019 (284 433 gästnätter), så har Värmland tappat 43 129 utländska gästnätter (15 procent).

Det är dock värt att notera att andelen norska gästnätter i Värmland är mycket större jämfört med hela riket, med toppar under november och april 2022 på 66 och 65 procent, och som lägst 20 procent för februari 2023.

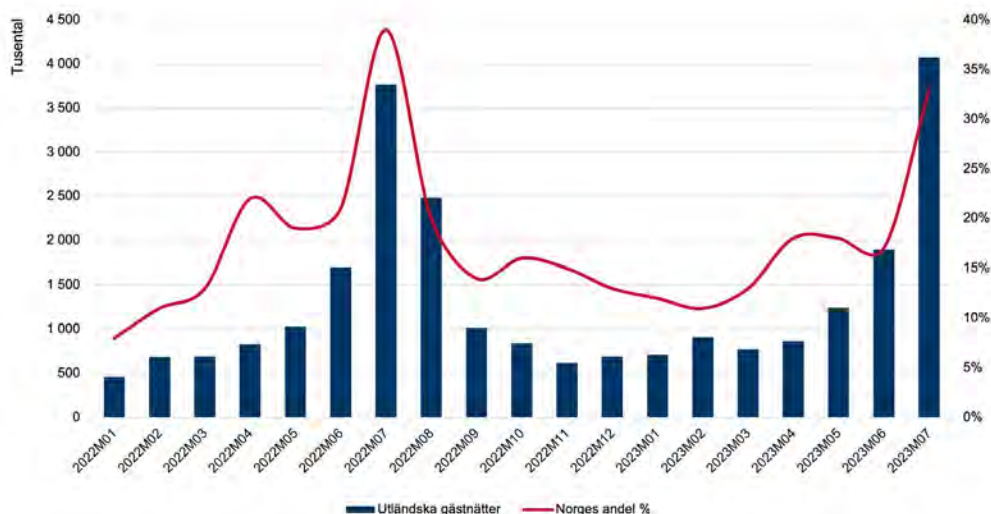

Diagram 17. Utländska gästnätter i Sverige per månad samt andelen norska gästnätter per månad, januari 2022 till juli 2023. Staplarna läses mot den vänstra axeln och linjen (andelen) mot den högra axeln. Källa: Tillväxtverket, egen bearbetning.

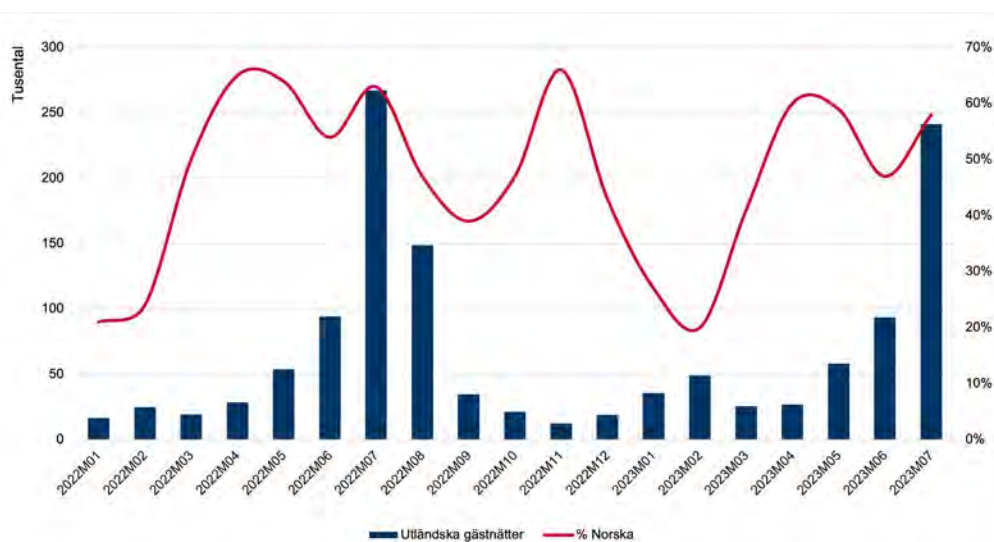

Diagram 18. Utländska gästnätter i Värmland per månad samt andelen norska gästnätter per månad, januari 2022 till juli 2023. Staplarna läses mot den vänstra axeln och linjen (andelen) mot den högra axeln. Källa: Tillväxtverket, egen bearbetning.

När vi tittar vidare på antalet utländska gästnätter i Norge toppar även då juli månad i statistiken, vilket gäller både totalt och specifikt antalet svenska gästnätter. Andelen procent svenska gästnätter toppar dock, under den tidsperiod som diagram 19 omfattar, i januari 2022 och i januari 2023 (17 procent). En förklaring kan vara de populära norska skidanläggningar som finns på tillgängligt avstånd för svenska besökare. Dessa är vanliga besöksmål för svenska turister denna tid på året än för resande från andra länder.

2019 registrerades totalt 228 758 svenska gästnätter i Norge under juli månad, för att nästintill raderas helt under juli 2020 och 2021. I juli 2023 var återhämtningen ett faktum med 243 213 registrerade svenska gästnätter i Norge, en ökning med 14 455 svenska gästnätter eller sex procent.

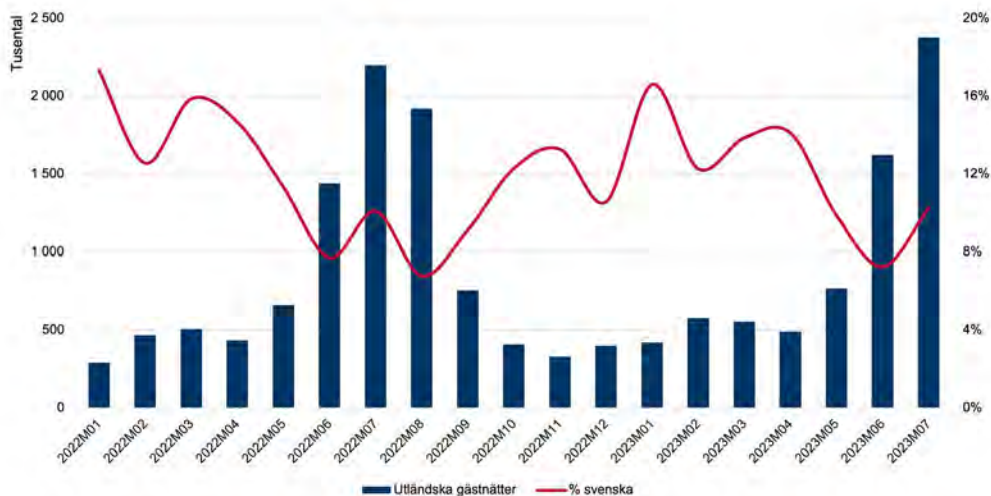

Diagram 19. Utländska gästnätter i Norge per månad samt andelen svenska gästnätter per månad, januari 2022 till juli 2023. Staplarna läses mot den vänstra axeln och linjen (andelen) mot den högra axeln. Källa: Statistisk sentralbyrå, SSB, egen bearbetning.

243 213
svenska gästnätter i Norge i juli 2023.

A black and white portrait of Aase Marthe Horrigmo, a woman with long, dark, wavy hair, smiling. She is wearing a dark, high-necked top. The portrait is positioned on the left side of the image, separated from the right side by a diagonal white line.

Aase Marthe Horrigmo,
reiselivsdirektør,
Innovasjon Norge Reiseliv

A black and white portrait of Susanne Andersson, a woman with shoulder-length, wavy hair, looking directly at the camera with a slight smile. She is wearing a dark blazer over a dark, ribbed sweater. The portrait is positioned on the right side of the image, separated from the left side by a diagonal white line.

Susanne Andersson,
vd Visit Sweden

Turisttrender med mer natur och kultur gynnar Sverige och Norge

Norge och Sverige attraherar i stort sett samma turister – resenärer som gillar natur- och kulturupplevelser, gärna i kombination med unika måltider och närproducerade råvaror. De är upptäckare som uppskattar lugn och ro men samtidigt är nyfikna på utbudet i våra större städer.

Varken Innovasjon Norge Reiseliv eller Visit Sweden arbetar numera efter en särskild strategi för att nå besökare från grannlandet. Marknadsföringen riktas mot utvalda segment, där de större kampanjerna sträcker sig över landsgränser och utformas för att nå specifika målgrupper.

– Det är delvis en resursfråga men framför allt en effekt av samhällsutvecklingen som har förändrat både besöksnäringens möjligheter och människors beteenden, säger Aase Marthe Hørrigmo, reiselivsdirektör på Innovasjon Norge Reiseliv som är en del av Innovasjon Norge. Jag tänker bland annat på digitalisering och intåget av sociala medier. Vi behöver anpassa oss och arbeta på nya sätt.

Även Visit Sweden fokuserar idag gränslöst på de segment och målgrupper man vet söker de värden som Sverige kan erbjuda.

– Det är många år sen vi som nationell aktör övergav en Norgestrategi. Under en period var det uttalat att regionerna skulle marknadsföra sig och sina besöksmål på närmarknaderna. Hur de gör idag ser dock olika ut, berättar Susanne Andersson, vd för Visit Sweden.

Innovasjon Norge Reiseliv och Visit Sweden har en lång tradition av samverkan på olika nivåer, som också inkluderar övriga nordiska länder.

– Tillsammans med Danmark och Finland har Sverige och Norge också ett lite djupare samarbete vilket förstärks av att våra respektive marknadschefer arbetar strukturerat tillsammans, fortsätter Susanne Andersson. Även våra CEO träffas regelbundet och ofta är då även våra kollegor från Island, Grönland och Färöarna vilket ger oss hela det nordiska perspektivet.

Det finns möjlighet att ansöka om finansiering av gemensamma utvecklingsprojekt och turismsamarbeten via Nordiska ministerrådet. De nordiska länderna har dessutom ett gemensamt analysnätverk.

– Framöver ser jag en stor potential i att arbeta tätare tillsammans kring just analyser. Digitalisering ger oss nya möjligheter att använda data för att lära oss mer om såväl våra målgrupper som viktiga marknader, säger Aase Marthe Hørrigmo.

De efterfrågar tydlighet från politiskt håll för att fördjupa det nordiska turismsamarbetet ytterligare.

Kampen om turisterna från övriga Europa kommer att bli mycket tuffare, många länder intensifierar just nu sin marknadsföring.

Innovasjon Norge Reiseliv

Innovasjon Norge Reiseliv ska bidra till ökat värdeskapande samt hållbar tillväxt och utveckling för turistnäringen i Norge. Uppdraget har flera inriktningar:

- Konsumentmarknadsföring med bland annat kampanjer, närvaro i sociala medier och presskontakter. Här ingår ansvar för Norges officiella turistguide Visit Norway som marknadsför Norge som resmål och ska motivera till reslust (publicerad på nio språk).
- B2B-marknadsföring, där en stor målgrupp är utländska researrangörer (export), men också andra aktörer i värdekedjan för event och arrangemang.
- Utvecklingsarbete, bland annat genom att stötta företag med lån och bidrag. Syftet är att bidra till utveckling, innovation och omstrukturering i företagen. Det handlar också om kompetensförsörjning och regional närvaro för kunskapsdelning och destinationsutveckling.
- Undersökningar och marknadsanalys i syfte att öka kunskapen om marknaden. Statistik och slutsatser förmedlas vidare för att ge näringen och beslutsfattare underlag för strategiarbete och inriktningsbeslut.

innovasjonnorge.no

visitnorway.se

visitnorway.com

– Med krig i Europa och stora inhemska utmaningar kopplade till kriminalitet och säkerhet upplever jag från svenskt håll att nordiskt samarbete inte riktigt prioriteras, säger Susanne Andersson. Det spelar ingen roll hur duktiga vi som organisationer är på turismsamverkan om vi inte får resurser och ett tydligt uppdrag.

Eftersom ländernas målgrupper sammanfaller tycker de det vore intressant att i större utsträckning utforska möjligheterna till gemensam produktutveckling. I Norge är det Innovasjon Norge Reiseliv som har uppdraget att arbeta med besöksnäringens produktutveckling, i Sverige är det Tillväxtverket.

– Genom att våga bygga fler gemensamma produkter och finns troligen möjligheter att öka vår konkurrenskraft globalt, säger Susanne Andersson. Kanske väljer besökarna att stanna längre, att göra den lite längre rundturen i Sverige–Norge.

Turismen i både Norge och Sverige har återhämtat sig efter pandemiåren. Det fanns frågetecken kring hur besökarnas beteenden eventuellt skulle förändras när gränserna öppnades igen.

– 2022 var ett gott år där det främst var vi norrmän som själva som bidrog till tillväxt, säger Aase Marthe Horrigmo. Siffrorna för hela sommarsäsongen 2023 har vi inte ännu, men fram till juni visar siffrorna att även internationella turister har hittat tillbaka till Norge. Det ska bli spännande att se hur kinesiska och andra asiatiska turister väljer att resa. Det finns signaler om att postcovid-trenderna pekar mot ökad efterfrågan på natur och kultur – och det är vi ju duktiga på att leverera!

Susanne Andersson konstaterar att de trender som följer på pandemin främst förstärker hur utvecklingen såg ut redan före 2020.

– De som tycker om friluftsliv har alltid varit våra gäster, säger hon. De som söker lugn och ro, vill andas frisk luft, som gillar naturen och unika måltider. Här har vi möjlighet att ta marknadsandelar från andra länder. Nu måste vi med våra små resurser vara smartare, spetsigare och mer träffsäkra i vår marknadskommunikation.

– Vi konkurrerar inte om de turister som helst reser på sol- och badsemester till länderna kring Medelhavet, konstaterar Aase Marthe Horrigmo. Men kampen om turisterna från övriga Europa kommer att bli mycket tuffare. Vi vet att många länder gör enorma satsningar och intensifierar sin marknadsföring, till exempel Österrike, Frankrike och Schweiz.

En gemensam önskan just nu är att förstärka Oslo/Gardemoen och Stockholm/Arlanda som självklara hubbar för resor i Norden.

– Köpenhamn är på väg att dra ifrån vilket placerar både Norge och Sverige i utkanten, konstaterar Susanne Andersson. Det är viktigt för vår nordiska samverkan att våra stora flygplatser behåller sin status som viktiga nav.

Genom att våga bygga fler gemensamma produkter finns troligen möjligheter att öka vår konkurrenskraft globalt.

Visit Sweden

Visit Swedens uppdrag är att marknadsföra hela Sverige som turistland och bidra till att öka Sveriges attraktionskraft som besöksmål.

Genom att marknadsföra turistlandet Sverige som leder mot ett mer medvetet resande ska Visit Sweden skapa förutsättningar för växande turism och hållbar besöksnäring och bida till statens vision för turism att "Sverige år 2030 är världens mest hållbara och attraktiva resmål byggt på innovation".

Visit Sweden har drygt 50 medarbetare. Bolaget omsatte år 2022 cirka 159,9 miljoner svenska kronor och är baserat i Stockholm. Medarbetare finns i de länder som identifierats strategiskt viktiga för svensk turism och exportnäring.

Visit Sweden är inte en myndighet eller statlig förvaltning, och därmed inte en officiell, statlig representant för nationen Sverige i annat än marknadsföring av turistlandet Sverige. Visit Sweden är inte heller en turistbyrå.

Visit Swedens tre strategiområden:

- Resenärer – ökad attraktionskraft för destinationen Sverige.
- Besöksnäringen och samhället – tillsammans med andra för en konkurrenskraftig besöksnäring och värde i samhället.
- Visit Sweden – ett välmående och hållbart bolag.

corporate.visitsweden.com

visitsweden.se

visitsweden.com

Gränshandel

Statistik och analys

Under 2021 var handelns bidrag till Sveriges BNP 504 miljarder kronor, vilket motsvarar elva procent. Endast tillverkningsindustrin och offentlig sektor har större andelar.⁴

När det gäller specifikt den så kallade gränshandeln, som är som störst i Strömstad, Årjäng, Eda och Haparanda, har den återhämtat sig sedan den dramatiska minskningen 2020 i samband med pandemin. Under en period av restriktioner och stängd gräns minskade enligt SSB den norska gränshandeln i Sverige med 88 procent.

Den största återhämtningen har skett i Strömstad som under år 2022 visar försäljningssiffror som motsvarar 78 procent av siffrorna från 2019. I Värmland har återhämtningen gått mer trögt. Den norska gränshandeln i Töcksfors 2022 motsvarade 65 procent av försäljningen under 2019.

Ännu större utmaningar ser vi i Charlottenberg som 2022 endast kom upp i 37 procent av 2019 års gränshandel. Förklaringen till att återhämtningen går trögt i Charlottenberg kan vara att försäljningen under 2019 används för jämförelse. Försäljningen det året var rekordstor; 3 363 miljoner norska kronor, vilket motsvarar en ökning med 74 procent på bara två år (2017 var den 2 108 miljoner norska kronor).

Försäljningen i Strömstad, Töcksfors och Charlottenberg motsvarade 80 procent av den norska gränshandeln under 2022, en minskning med fem procentenheter jämfört med 2019 (85 procent).

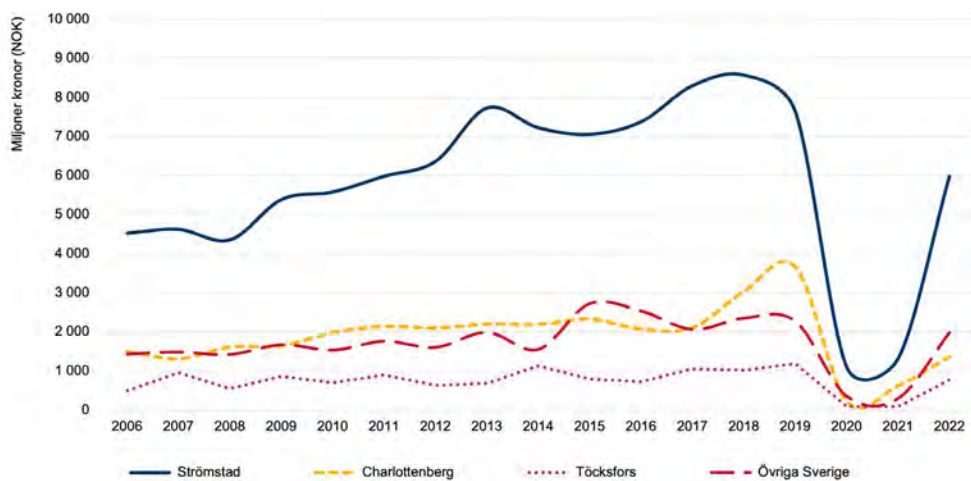

Diagram 20. Norsk gränshandel i Sverige 2006–2022, miljoner kronor (NOK).

Källa: SSB, egen bearbetning.

4. Svensk Handel, 2023.

Trots statistikens signaler om en påbörjad återhämtning finns det fortfarande flera osäkerhetsfaktorer som kan påverka gränshandelns sårbarhet. Sänkta skatter i Norge på populära handelsvaror som på socker, tobak, kött och alkohol kan göra prisskillnaderna marginella och därmed minska norska konsumenters incitament att handla i Sverige och Värmland.

Även om arbetslösheten har minskat något i gränshandelskommunerna jämfört med den kraftiga ökning som präglade pandemiåren finns andra faktorer som bromsar återhämtningen. Ekonomisk osäkerhet med höjda räntor, prisökningar på el, bränsle, livsmedel och många andra varor har tagit oss in i lågkonjunktur vilket påverkar arbetslöshetssiffrorna.

Detaljhandeln är onekligen viktig för svensk ekonomi, och den brukar delas upp i två underområden; dagligvaruhandel och sällanköpshandel. Under 2022 omsatte den totala detaljhandeln i Sverige 764 miljarder kronor, vilket motsvarar en tillväxt på 6,1 procent jämfört med 2021. Det är dock fortfarande

betydligt lägre omsättning än 2019 då detaljhandeln omsatte 812 miljarder kronor.

Under 2022 e-handlade svenska konsumenter varor för uppskattningsvis 136 miljarder kronor, vilket motsvarar en minskning med sju procent jämfört med året före. Det ska dock betonas att även om försäljningen i e-handeln har minskat sker minskningen från en väldigt hög nivå. Branschen växte enormt under pandemin och befinner sig trots den negativa utvecklingen 2021–2022 fortfarande på en hög försäljningsnivå.

Det går bra för detaljhandeln i Värmland med positiva resultat som är mätbara med flera olika mått. Detta visas i kartorna på nästa uppslag.

Exempel: Värmland och Jämtland har bäst försäljningsutveckling (%) mellan 2021 och 2022 med en ökning på 11 procent vardera.⁵

Värmland har även ett högt försäljningsindex och uppnår ett värde på 117. Endast Hallands län har en högre försäljningsindex.⁶

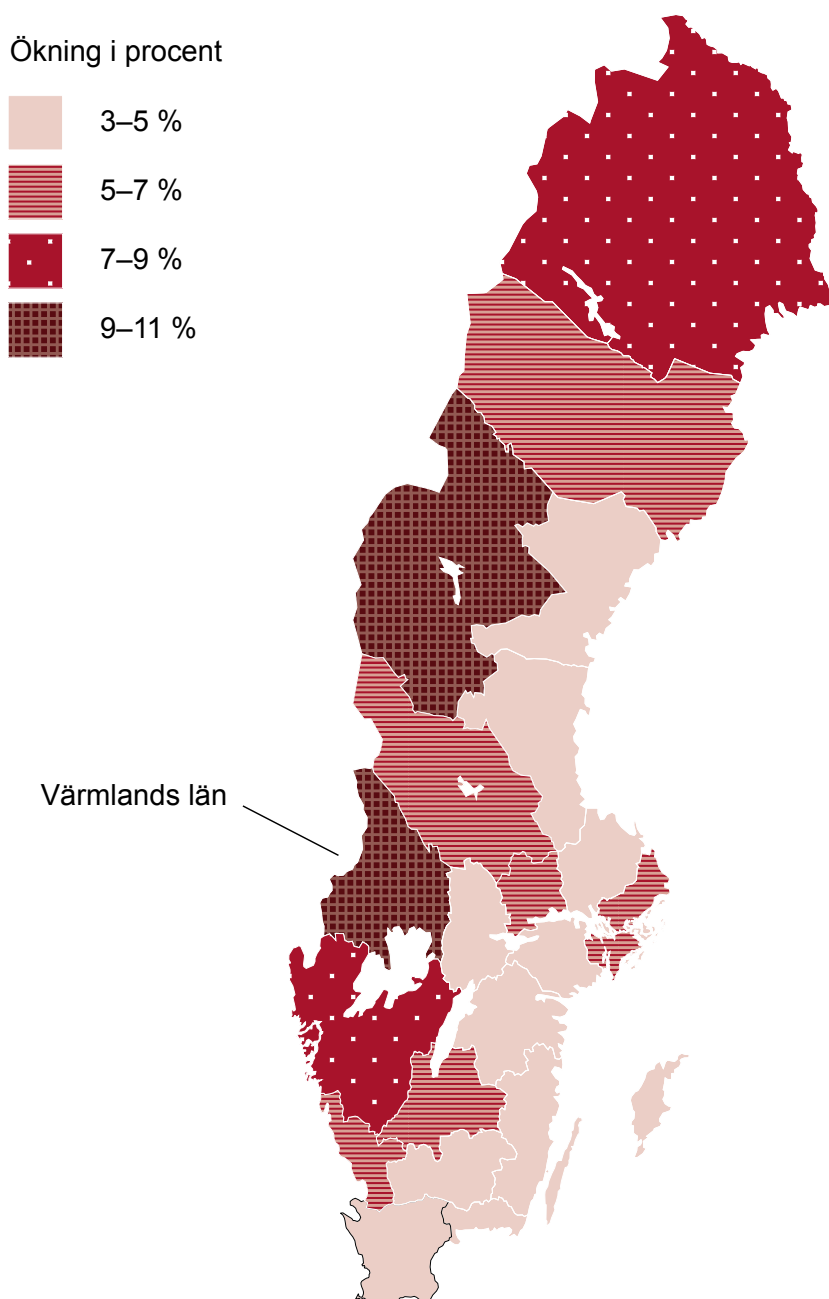
En nyckel för att framtidssäkra gränshandeln är att addera fler besöksanledningar än bara billig shopping för att öka attraktiviteten på platserna – exempelvis nöje och upplevelser. Platsen behöver fler ben att stå på.

Källa: Handelsfakta, 2022, Handelsrådet.

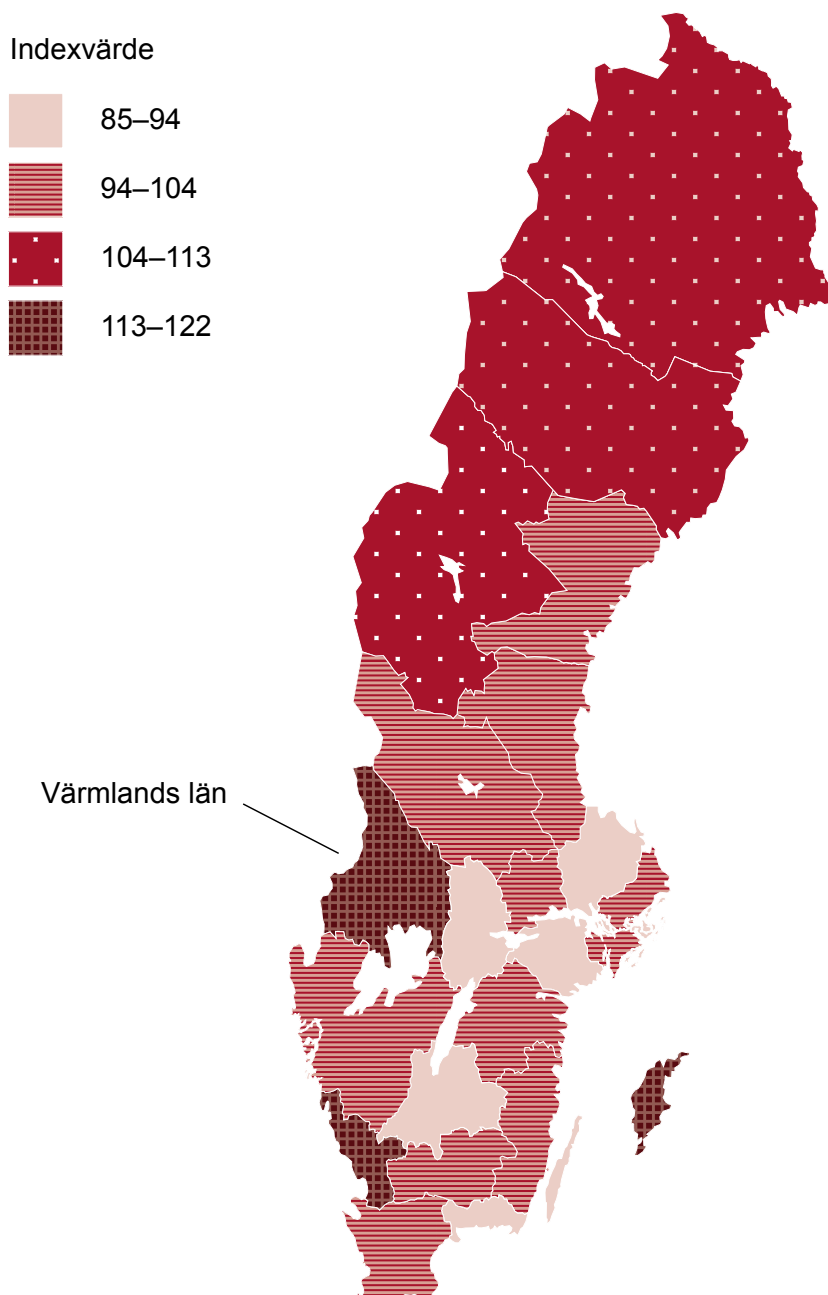
5. Försäljningsutveckling i procent under året jämfört med föregående år, inklusive moms, i löpande priser.

6. Försäljningsindex = faktisk omsättning delat med försäljningsunderlaget i länet. Riksgenomsnittet är 100. Ett värde över 100 indikerar en ökad handelsaktivitet där man lockar kunder från andra regioner.

Karta 1. Försäljningsutveckling i detaljhandeln i Sveriges län.
Källa: handelsfakta.se/handeln-sverige

Karta 2. Försäljningsindex för detaljhandeln i Sveriges län.
Källa: handelsfakta.se/handeln-sverige

Henrik Ekelund, näringspolitisk expert, Svensk Handel

Svensk Handel är en bransch- och arbetsgivarorganisation för små och stora företag inom parti-, detalj- och e-handeln med cirka 9 000 medlemsföretag som tillsammans har 250 000 medarbetare. Svensk Handels främsta uppgift är att påverka och förbättra villkoren för handelns företag för att på så sätt bidra till att stärka handeln och öka medlemsföretagens lönsamhet.

svenskhandel.se

Gränshandelns största utmaning är kompetensförsörjning

Hur mår gränshandeln idag? Henrik Ekelund som är näringspolitisk expert hos Svensk Handel behöver ingen betänketid innan han svarar:

– Den befinner sig i en stark återhämtning och är nästan tillbaka på samma nivå som före pandemin. Sverige och den svenska handeln har en stark dragningskraft som inte enbart består av lägre priser. Gränshandelns stora och breda utbud är helt unikt.

Under pandemins första år 2020 sänktes skatten på några av de varor som lockar norska konsumenter till gränshandeln; socker, choklad, läsk och tobak. Politikernas förhoppning var att behålla fler jobb i Norge och att färre norrmän skulle gränshandla.

– Under hösten får vi uppdaterad statistik för hur det går för gränshandeln och det ska bli intressant att se om skattesänkningarna har tänkt effekt, säger Henrik Ekelund. De signaler vi får tolkar vi som att gränshandelns omfattning styrs av många fler faktorer än pris.

Med en så kraftig och snabb återhämtning är gränshandelns stora orosmoln snarare hur man ska klara kompetensförsörjningen framöver. För flera av kommunerna på den svenska sidan längs gränsen mot Norge dominerar arbetsmarknaden av jobb inom handel och service.

– Under pandemin tvingades många anställda söka andra jobb i helt andra branscher, flyttade från orten eller började en utbildning, konstaterar han. Det är många företagare som kämpar med rekrytering idag.

Henrik Ekelund pekar också på det faktum att gränshandeln har visioner för framtiden som kräver utveckling av såväl koncept och kunderbjudande som försäljningskanaler och arbetssätt.

E-handeln som helhet ökade under pandemin och gränshandeln har varit snabb att dra nytta av konsumenternas förändrade beteende.

– Nya tjänster lanseras, till exempel möjligheten att förbeställa varor och hämta upp dem på samma sätt som i livsmedelsaffären hemma. Vi ser framgångsrika aktörer som använder sin butik som nav och ser till att de tillresta kunderna använder tiden till roligare inköp än av basvaror, som redan är packade och klara. På så sätt skapas en helt ny nivå av kundnöjdhet.

Under pandemin uttryckte Svensk Handels talespersoner sin besvikelse över att det nordiska samarbetet "fungerade som sämst när vi behövde det som mest".

Gränshandeln behöver även fungerande infrastruktur, det vill säga bra förutsättningar för transporter av såväl varor som besökare.

”

Det måste vara enkelt att bo och verka på båda sidor om gränsen.

– Man hade tagit de goda relationerna för givet och var inte förberedda på en kris där besluten ledde till protektionism mellan två länder med en integrerad befolkning, säger Henrik Ekelund. Den stängda gränsen och ländernas olika sätt att hantera situationen gjorde att vi började misstro varandra och svenskar särbehandlades på norska arbetsplatser.

Han tycker att visionen om Norden som världens mest hållbara och integrerade region handlar om att skapa förutsättningar för det levnadssätt som invånare i alla kommuner längs den svensk-norska gränsen redan har. Här är människor och verksamheter redan integrerade med varandra, före pandemin var det ingen som ens reflekterade över att gränsen finns.

– Det måste vara enkelt att bo och verka på båda sidor om gränsen, fri rörlighet borde vara en självklarhet liksom harmoniserade trygghetssystem. För dessa lokalsamhällen har gränshandeln en enormt stor betydelse.

Enligt Svensk Handel bidrar näringen till 10 000 jobb i gränskommunerna, varav 7 000 i gränshandeln som omsätter cirka 27 miljarder kronor per år, och resten kopplas till service- och tjänsteföretag samt sysselsättning inom besöksnäringen. Grannarna till de stora livsmedelsbutikerna är bilverkstäder, frisörer, tandläkare, optiker, restauranger, kaféer, hotell och campingplatser.

– Gränshandeln behöver även fungerande infrastruktur, det vill säga bra förutsättningar för transporter av såväl varor som besökare. Med tanke på behovet av höjd beredskap och Sveriges kommande Natomedlemskap borde till exempel underhåll av de vägar som korsar gränsen stå högt på agendan.

27
miljarder
kronor per
år omsätter
gränshandeln.

Arbetspendling och arbetsmarknad

Arbetspendlingen mellan Sverige och Norge är betydande. Rörelsen och relationerna över gränsen är omfattande från båda håll. Den expansiva Osloregionen utgör en särskilt viktig arbetsmarknad och sedan länge har tiotusentals svenskar varje vecka pendlat till sina arbeten i Norge. Svensk arbetskraft och kompetens är helt avgörande för många norska arbetsgivare.

Inledning

I detta kapitel tydliggörs omfattningen av arbetspendlingen från Sverige till Norge. Statistiken redovisas efter flera variabler exempelvis kön, bostadsort, ålder, födelseregion, utbildningsnivå och årsinkomster. Syftet är att visa hur utbredd gränspendlingen är, vilken betydelse den har och att behovet av ökad kunskap och uppdaterad statistik är stort. Det finns också ett stort behov av att svenska och norska myndigheter harmoniserar digitala tjänster.

Datautbyte mellan Sverige och Norge begränsas fortfarande av att länderna har olika lagstiftning kring utlämnade av uppgifter, där Sveriges lagstiftning om offentlighet och sekretess inte ger samma skydd för enskilda som norsk. Region Värmland publicerade rapporten "Sverige–Norge Gränslösa möjligheter" 2022 och redan då var tillgänglig statistik gammal, från 2017. Eftersom datautbyte kopplat till de nordiska ländernas gränsöverskridande arbetspendling inte har varit möjligt sedan dess, har i stället SCB:s statistik om invånares inkomster använts för att visa status och förändringar. Samtidigt berättar vi om framsteg som har gjorts för att datautbyte mellan de nordiska länderna ska kunna återupptas med hjälp av nya metoder som har testats i Öresundsregionen. Då den officiella svenska statistiken inte redovisar samtliga förvärvsarbetare som arbetar i Norge indikerar siffrorna att Värmland har en väsentligt lägre förvärvsfrekvens än vad som är fallet i verkligheten.

I syfte att förhindra smittspridningen av covid-19 under pandemin införde både den norska och svenska regeringen åtgärder som i praktiken innebar att gränsen mellan länderna i perioder stängdes. Detta sätt att hantera situationen innebar mycket svåra konsekvenser för människor som bor och verkar i gränsregionerna, och påverkar fortfarande invånarnas tillit och benägenhet att arbeta på andra sidan landsgränsen.

Hur arbetspendlingen har och kommer att utvecklas framåt är beroende av Sveriges och Norges förmåga att upprätta robusta och hållbara samarbeten som innebär att det är möjligt att arbetspendla över gränsen även under kristider.

Mari Wøien Meijer på Nordregio beskriver det i sin rapport "Covid-19 i Gränslandet" (2021), som att fri gränspassage är en symbol för möjligheter som sträcker sig utanför riksgränsen. Fri rörlighet mellan Sverige och Norge är alltså en symbol för samarbete och en symbol för att nationalitet spelar liten roll för de som bor i gränstrakterna.

Arbetskraftsinvandring är inte längre arbetskraftsinvandring i dess ursprungliga definition. En granne på andra sidan gränsen skiljer inte ut sig mot en granne i det egna landet. Att lyfta fram dessa aspekter och perspektiv på gränsrestriktioner är viktigt för att förbättra kunskapen om vilka förutsättningar som finns i gränsområden, för bättre politiska beslut och strategier under den post-pandemiska perioden. Poängen är att vara förberedd inför nästa kris och att lära av det som har hänt.

Statistik och analys

Nya möjligheter att sammanställa gränsöverskridande statistik

SCB redovisar från och med 2020 en ny statistisk variabel: "förvärsinkomst från grannland". Detta gör det möjligt att fortsätta att analysera den gränsöverskridande arbetspendlingen även utan tidigare datautbyte mellan länderna. Däremot har vi endast tillgång till denna data för Värmlands län och kan därför inte göra jämförelser med andra regioner eller riket.

En orsak till att datautbyte med gränsöverskridande arbetspendlingsstatistik mellan de nordiska länderna inte längre sker, beror på att Norge och Danmark i jämförelse med Sverige tolkar offentlighetsprincipen på sätt som i högre grad skyddar enskilda individers integritet.

Det har dock gjorts vissa framsteg för att datautbyte mellan de nordiska länderna ska kunna återupptas i framtiden. Under andra halvåret 2021 genomförde Danmarks Statistik och SCB en förstudie, finansierad av Region Skåne, för att undersöka om det skulle vara möjligt att återupprätta gränspendlingsstatistiken för Öresundsregionen. Utgångspunkten för studien var att det skulle vara möjligt att ta fram statistiken utan datautbyte mellan statistikkontoren, genom att identifiera och analysera redan befintliga data och statistik. I studien undersöktes datakällor som registerbaserad arbetsmarknadsstatistik, skattekata och andra administrativa register.

Studien fann att det är möjligt att uppdatera statistiken med hjälp av administrativa datakällor, men att det finns vissa utmaningar relaterade till datakvalitet och jämförbarhet mellan länderna. Exempel på en utmaning är att matcha namn och personnummer mellan de två länderna, vilket kan påverka statistikens noggrannhet och fullständighet. Studien noterade också att länderna har olika administrativa system och olika uppsättningar av data. Därför kan justeringar av metoderna behöva göras för att säkerställa att statistiken är tillförlitlig och användbar för beslutsfattare och analytiker. Resultaten som presenteras i studien är preliminära, och justeringar av metoderna kan fortfarande ske.

Med den nya variabeln "förvärsinkomst från grannland" kan vi göra analyser om personer som bor i Sverige och arbetar i Norge. Variabeln inkluderar inkomst från samtliga grannländer till Sverige, vilket betyder att siffrorna som redovisas inte nödvändigtvis träffar rätt till 100 procent. Samtidigt vet vi sedan datautbytet 2017 att det då var färre än 20 personer som arbetspendlade från Värmland till Danmark, medan 4 217 personer arbetspendlade till Norge. Vi kan alltså med hög tillförlitlighet använda den nya variabeln för analyser och slutsatser kopplade till just arbetspendlare mellan Värmland och Norge.

4 625

personer i Värmland hade 2020
en inkomst från ett grannland.

Under 2020 hade 4 625 personer från Värmland en inkomst från ett grannland. Antalet minskade med 836 personer till 3 789 under 2021, en minskning med 18 procent. En trolig förklaring är osäkerheten kring arbetspendling över gränsen efter de svårigheter som fanns under pandemin.

På kommunnivå har det skett mycket små förändringar sedan vi analyserade arbetspendling med hjälp av statistik från 2017. Det är fortfarande invånare i Årjäng och Eda kommuner som toppar listan över antal arbetspendlare till Norge.

Skillnaden mellan kvinnor och män är också i stort sett oförändrad. 73 procent av personer i Värmland med en inkomst från ett grannland är män 2021, medan 74 procent av arbetspendlarna 2017 var män. Män dominerar bland arbetspendlare i samtliga värmländska kommuner. I Årjäng är 33 procent av totala antalet personer med förvärvsinkomst från annat land kvinnor, och i Munkfors är andelen kvinnor 17 procent.

I Årjäng har åtta procent av den folkbokförda befolkningen förvärvsinkomst från annat land, i Eda sju procent och i Torsby tre procent.

	Män 2020	Män 2021	Kvinnor 2020	Kvinnor 2021	Totalt 2020	Totalt 2021
Värmland	3 385	2 782	1 240	1 007	4 625	3 789
Årjäng	635	519	292	252	927	771
Eda	551	434	237	189	788	623
Karlstad	476	432	206	181	682	613
Arvika	405	332	102	90	507	422
Torsby	280	225	112	75	392	300
Säffle	174	151	54	38	228	189
Sunne	176	144	42	37	218	181
Kristinehamn	127	96	42	24	169	120
Kil	123	96	31	21	154	117
Forshaga	96	84	32	18	128	102
Hammarö	92	73	21	24	113	97
Hagfors	82	64	26	26	108	90
Grums	80	64	18	14	98	78
Filipstad	41	27	10	6	51	33
Munkfors	31	25	8	5	39	30
Storfors	16	16	7	7	23	23

Tabell 12. Antalet individer i Värmland med inkomst från ett grannland, uppdelat per kommun, kön och år. Källa: SCB, egen bearbetning.

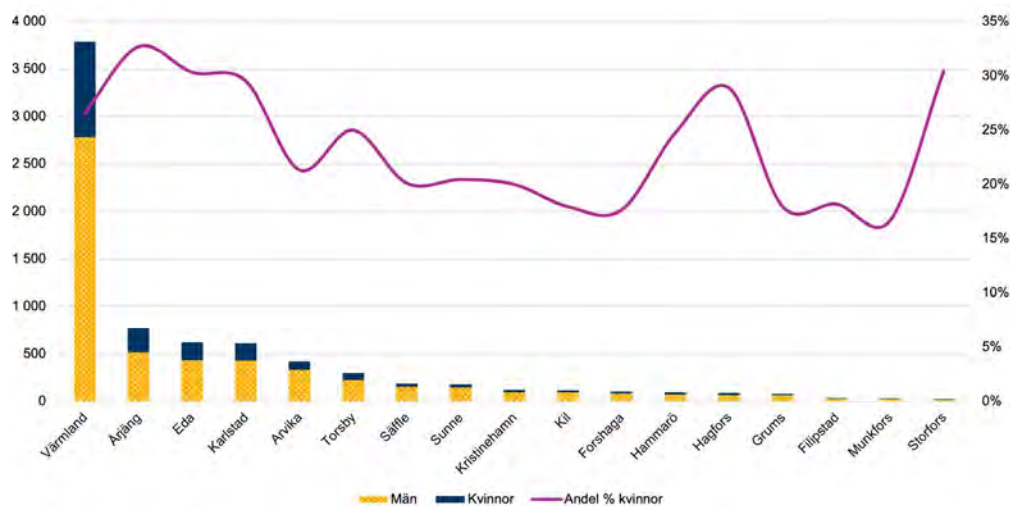

Diagram 21. Antalet individer i Värmland med en inkomst från ett grannland uppdelat per kön, samt andelen procent kvinnor, 2021. Staplarna läses mot den vänstra axeln och linjen (andelen kvinnor) mot den högra axeln. Källa: SCB, egen bearbetning.

Reflektion

Tyvärr löser tillgången på ny data för variabeln "förvärsinkomst från grannland" inte problemet med att sysselsättningen i Värmland underskattas i statistiska sammanställningar och analyser. Endast 32 procent av de individer i Värmland som har förvärsinkomst från ett grannland är registrerade som förvärsarbetande av SCB. Det betyder att merparten av gränspendlarna fortfarande saknas i jämförelser mellan Sveriges regioner och kommuner. På kommunnivå har Årjäng och Eda en lägre sysselsättningsgrad än läns- och rikssnittet, när de i själva verket har en högre sysselsättningsgrad när samtliga individer från variabeln räknas in. Värmland hade tredje lägst förvärsfrekvens år 2021 i Sverige, och samtidigt den åttonde lägsta arbetslösheten, vilket illustrerar de brister som finns i statistiken.

Den rådande lågkonjunkturen har minskat köpkraften i svenska hushåll. Höjda bolåne-

räntor, elpriser, matpriser och en försvagad krona är några av flera parametrar som har gjort att marginalerna för att klara ekonomin har minskat rejält. Värmlands strategiska läge med gräns mot Norge, och en delvis integrering med Oslos arbetsmarknadsregion, kan bidra till att förbättra situationen för familjer och individer i gränskommunerna. I perioder då norska kronan är starkare än den svenska kan värdet av löneskillnaderna på grund av växelkursen bli större än vad de är i faktiska kronor.

Diagram 22 visar hur mycket invånarnas årsinkomst varierar mellan kommunerna vid en jämförelse mellan förvärsarbetande med en årsinkomst från ett grannland och från Sverige. Som högst är skillnaden i Eda, 293 192 kronor i medianårsinkomst, eller 84 procent. Som lägst är skillnaden i Hagfors, 19 procent. På länsnivå är skillnaden 162 696 kronor, eller 43 procent.

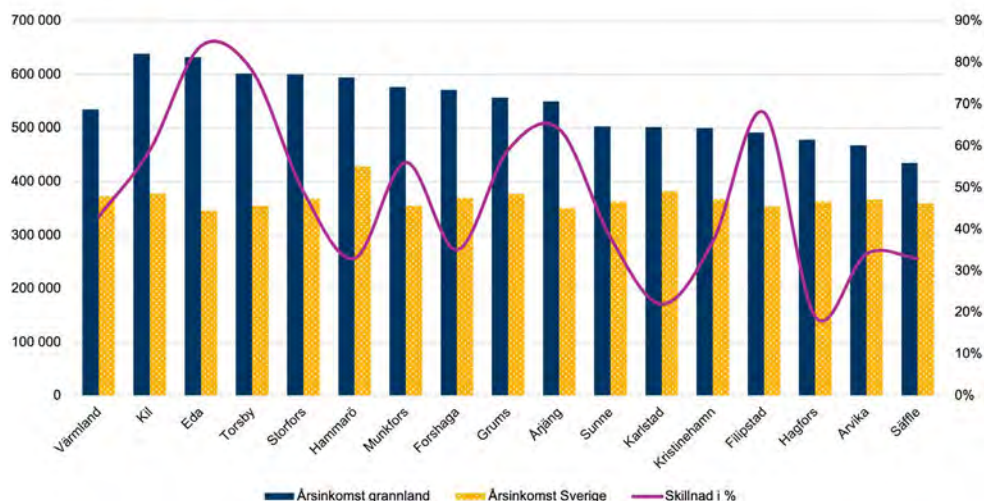

Diagram 22. Skillnader i årsinkomst för personer med förvärsinkomst från ett grannland och från Sverige per kommun i Värmland, 2021. Staplarna läses mot den vänstra axeln och linjen (andelen) mot den högra axeln. Källa: SCB, egen bearbetning.

Fungerande
gränsöverskridande
arbetspendling spelar
roll för ökad ekonomisk
jämslällldhet på
arbetsmarknaden i
gränskommunerna.

I analysen av kvinnors och mäns årsinkomster i Värmlands kommuner blir det tydligt att skillnaden är stor. Mäns årsinkomst från förvärvsarbete i Sverige är högre än kvinnors i alla kommuner. I Värmland har män i genomsnitt 18 procent högre median årsinkomst än kvinnor. Om vi däremot jämför median årsinkomsten för personer med förvärvsarbete i ett grannland är skillnaderna något mindre; män tjänar 15 procent mer än kvinnor.

Det är dock intressant att notera att i fyra kommuner – Eda, Grums, Kristinehamn och Arvika – har kvinnor som får sin förvärvsinkomst från ett grannland högre genomsnittlig årsinkomst än män. I Eda har kvinnor som jobbar i ett grannland 135 procent högre årsinkomst än kvinnor som får sin lön från arbetsgivare i Sverige. En slutsats att dra av dessa uppgifter är att fungerande gränsöverskridande arbetspendling spelar roll för ökad ekonomisk jämslällldhet på arbetsmarknaden i gränskommunerna.

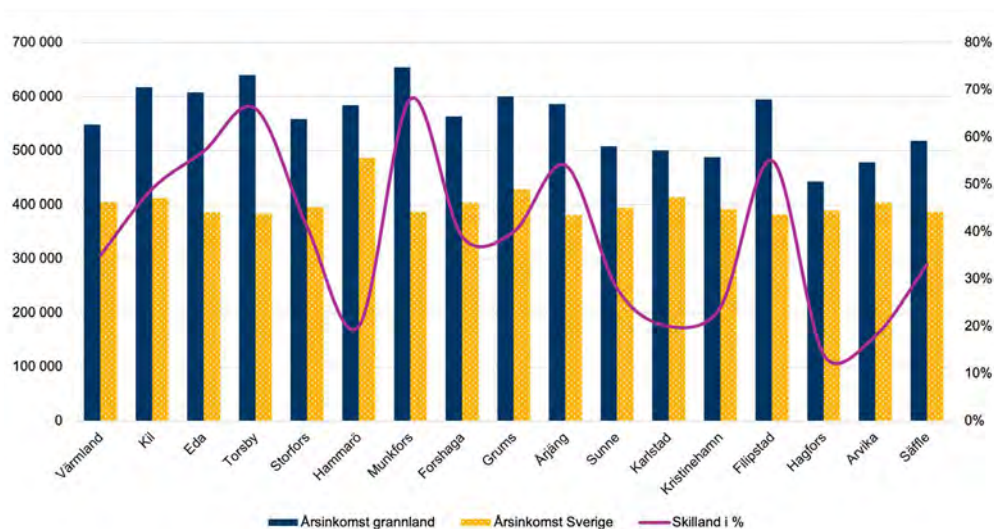

Diagram 23. Skillnader i årsinkomst för män med en förvärsinkomst från ett grannland och Sverige per kommun i Värmland, 2021. Staplarna läses mot den vänstra axeln och linjen (andelen) mot den högra axeln. Källa: SCB, egen bearbetning.

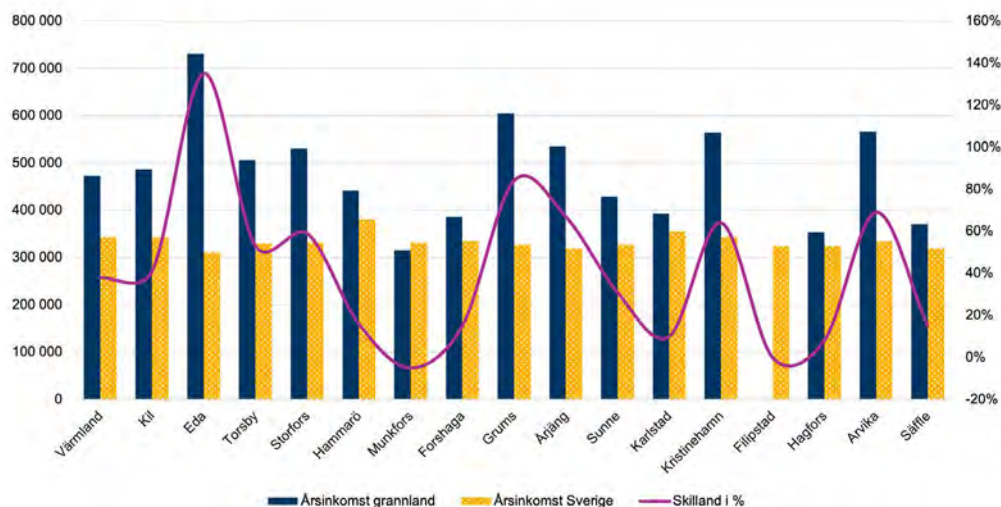

Diagram 24. Skillnader i årsinkomst för kvinnor med en förvärsinkomst från ett grannland och Sverige per kommun i Värmland, 2021. Staplarna läses mot den vänstra axeln och linjen (andelen) mot den högra axeln. Källa: SCB, egen bearbetning.

Karta 3 visar Värmlands närhet till Oslos arbetsmarknadsregion och hur stort näringslivet är. Ju högre staplarna/rutorna skjuter upp i höjd – desto fler arbetsplatser finns det inom en kvadratkilometer.

För Värmland är fördelarna med närheten till Oslo många, bland annat ett bredare matchningsunderlag för arbetssökande och arbetsgivare, samt att kommuner drar in skattemedel utan att själva behöva starta/finansiera egna arbetsställen. Idag sker de flesta resorna över gränsen till Norge med bil, framför allt från kommuner som saknar direkt järnvägsförbindelse.

Idag är restiden med tåg 110 minuter från Arvika till Oslo, vilket gör att potentialen med närheten till den norska huvudstaden inte nyttjas fullt ut. Med en utbyggd järnvägsförbindelse mellan Oslo och Stockholm kan resetiden mer än halveras till 40 minuter. För Värmlands del skulle detta ge en regionförstärkningseffekt och gränskommunerna skulle bli mindre beroende av att enskilda arbetsgivare erbjuder invånarna sysselsättning i hemkommunen. Sårbarheten för det värmländska näringslivet skulle minska och förutsättningarna för fungerande framtida kompetensförsörjning öka. Läs mer om sårbarheten i det värmländska näringslivet i rapporten "Sårbarhetsanalys av det värmländska näringslivet", Region Värmland, 2022.

Karta 3. Karta över antalet arbetsplatser i Norge, samt personer i Värmland med en inkomst från ett grannland per kommun, 2021. Källa: SCB, egen bearbetning.

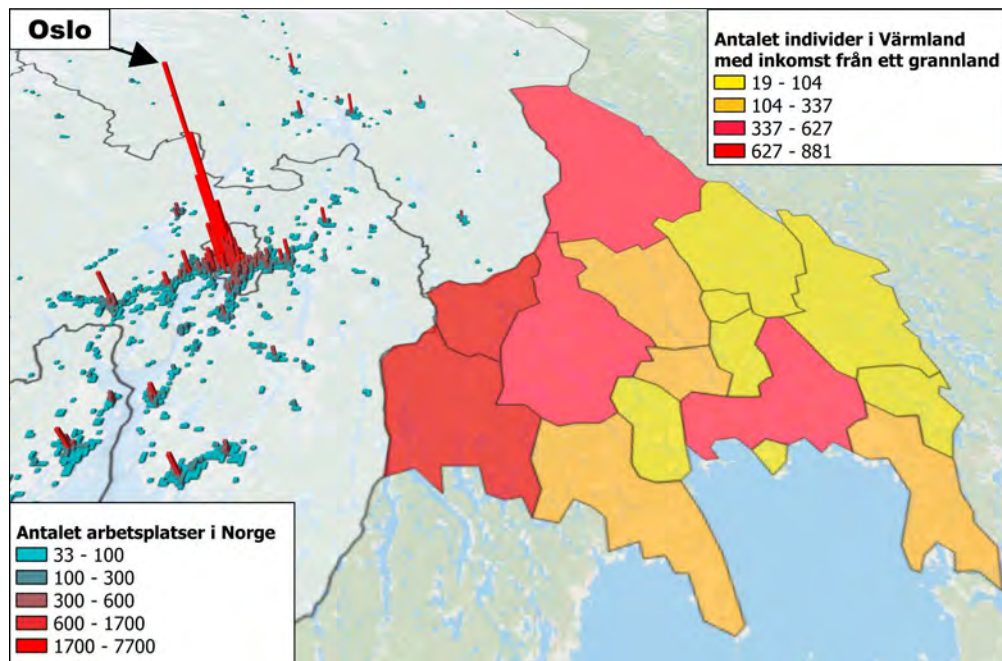

Diagram 25 visar åldersfördelningen för kvinnor och män som har en inkomst från ett grannland. De vanligaste ålderskategorierna är samma för både kvinnor och män; 50–54 år och 55–59 år. I dessa kategorier återfinns totalt 980 individer, eller 26 procent av samtliga 3 879 individer.

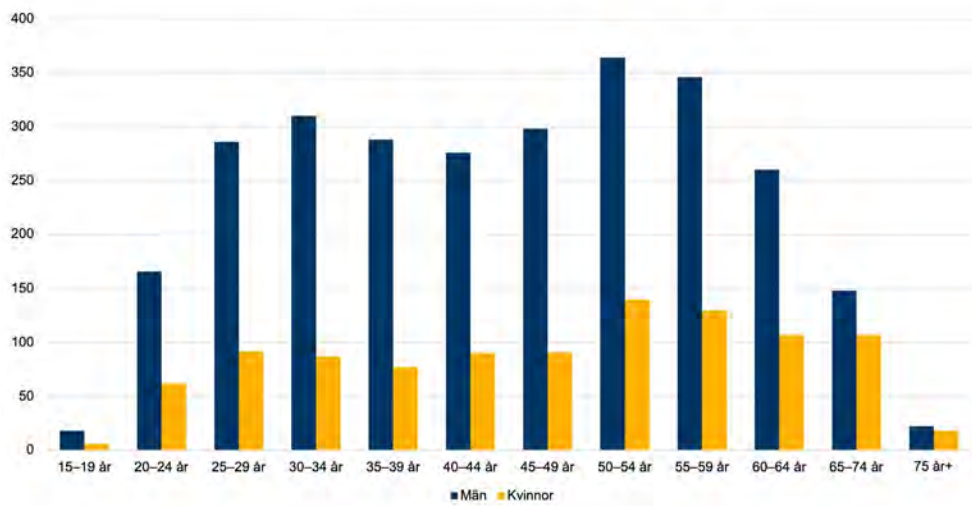

Diagram 25. Individer i Värmland med inkomst från ett grannland efter åldersklasser, 2021.
Källa: SCB, egen bearbetning.

Diagram 26 visar att 72 procent av dem i Värmland som har förvärvsinkomst från ett grannland är födda i Sverige, följt av Norge på 18 procent.

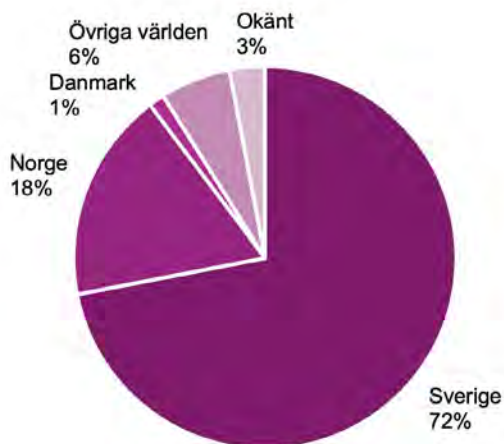

Diagram 26. Individer med inkomst från ett grannland i Värmland kategoriserade efter födelseland, 2021.

Källa: SCB, egen bearbetning.

Diagram 27 visar att det är vanligast att individer med förvärvsinkomst från ett grannland har gymnasial utbildning, detta gäller både kvinnor och män. Skillnaden i utbildningsnivå är dock större bland män. Kvinnor studerar vidare efter gymnasiet i mycket högre utsträckning än vad män gör, vilket bekräftas i diagrammet. 38 procent av kvinnorna har en eftergymnasial utbildning, vilket är mer än dubbelt så stora andel jämfört med män (16 procent).

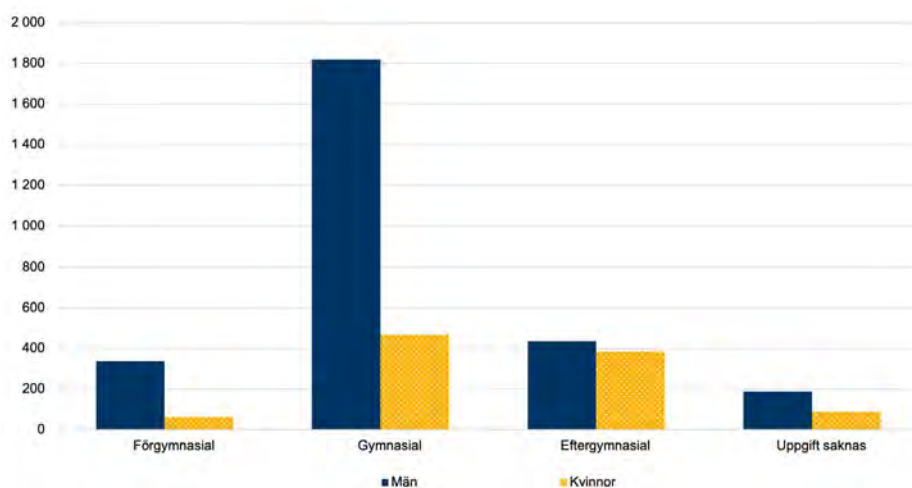

Diagram 27. Utbildningsnivå mätt i antal för kvinnor och män med en inkomst från ett grannland i Värmland, 2021. Källa: SCB, egen bearbetning.

Trond Erik Grundt, verksamhetsledare, Grensetjänsten Norge-Sverige

Grensetjänsten Norge-Sverige är ett gränsöverskridande samarbete mellan Sverige och Norge.

För den som arbetar eller driver företag på "andra sidan" av den norsk-svenska gränsen är det viktigt att få rätt information. Grensetjänsten arbetar för att med hjälp av ett heltäckande myndighetsnätverk kunna lämna fullständig information till de som har frågor som rör gränsöverskridande sysselsättning för både privatpersoner och företag. Hos Grensetjänsten Norge-Sverige finns medarbetare från myndigheter som arbetspendlare behöver ha kontakt med.

grensetjansten.com

Från ökad medvetenhet till konkreta åtgärder

Trond Erik Grundt har varit verksamhetsledare på Grensetjänsten Norge–Sverige i 16 år. Det har gett honom en unik kunskap och förståelse för de utmaningar personer och företag verksamma i båda länderna ställs inför.

Han tycker att ministerrådets vision om Norden som ”världens mest hållbara och integrerade region” är något att fortsätta att sträva efter. Samtidigt konstaterar han att de människor som söker Grensetjänstens stöttning i första hand efterfrågar konkreta åtgärder som förenklar deras vardag, ger full tillgång till välfärds- och trygghetssystem samt underlättar affärlivet.

– De vill se handlingskraft genom åtgärder som stärker fri rörlighet, säger Trond Erik Grundt. Allt vi gör syftar till att minimera gränsens betydelse för företag och människor. Vi erbjuder praktisk hjälp med ambitionen att det ska ”vara lätt att göra rätt”. Du ska inte begränsas av att ditt när-område är i två länder.

Visionen antogs av de nordiska statsministerrarna i augusti 2019 och bara ett halvår senare förklarades utbrottet av covid-19 som en pandemi. Sedan följde många månader med reserestriktioner, stängda gränsövergångar, omfattande testning och karantänskrav med mycket stora konsekvenser för arbetspendlare, svensk-norska familjer samt företag och verksamheter med anställda som bor och jobbar på den ena och andra sidan.

– Det blev ännu tydligare hur beroende vi nordiska länder är av tätt och gränslöst samarbete, fortsätter Trond Erik Grundt. Det finns en ärlig, stark vilja på högsta nivå att

förverkliga visionen och jag upplever att vi idag är fler som påtar vikten av fördjupade samarbeten. Utvecklingen har på många sätt gått i rätt riktning de senaste åren.

Tidigare ägnade Grensetjänsten mycket kraft på att öka kunskapen om Norges och Sveriges stora betydelse för varandra i kontakter med myndigheter, politiker och andra beslutsfattare.

– Numera finns denna medvetenhet hos de allra flesta aktörer och det ger oss betydligt bättre möjligheter att komma framåt och bli konkreta. Det är min förhoppning att de gränsöverskridande frågorna fortsätter att vara högt på agendan i båda länder, även om det idag finns många andra händelser i omvärlden som behöver uppmärksamhet.

Myndigheter och företag befinner sig i en omfattande omställning till alltmer digitaliserade processer med e-tjänster och samordnade system. För de flesta invånare i Norge respektive Sverige innebär omställningen ökad tillgänglighet och enkelhet.

– Det nya fungerar bra för majoriteten men de vi träffar tillhör den lilla grupp som ständigt stöter på de tekniska begränsningar som de digitala systemen har, konstaterar Trond Erik Grundt. Myndigheternas e-tjänster fungerar dåligt om du inte har rätt svenskt eller norskt personnummer, om du till exempel bor i ett land och jobbar i det andra.

– När det mesta sköttes manuellt var det enklare att vara flexibel och hitta individuella, lokala lösningar. I en digital värld tar det helt stopp och myndigheterna styrs långt bort från den svensk-norska gränsen.

Samordnade nordiska e-tjänster i välfärds- och trygghetssystemen är därför en av de frågor Grensetjänsten driver vidare.

– Det är dessutom en extra utmaning att lösningarna behöver synkroniseras med EU:s och EES regelverk och lagstiftning. De nordiska länderna diskuterar bland annat en gemensam e-legitimation, men bromsas av att fler länder i EU vill vara med i ett sådant samarbete.

Grensetjänsten tycker dock att utvecklingen går åt rätt håll och Trond Erik Grundt nämner flera aktuella, konkreta förbättringar.

– Jag upplever tätare koppling mellan svenska Skatteverket och norska Skatteetaten, säger han. Till exempel är det enklare för den som bor i Sverige att få sin norska pension automatiskt med i deklarationen. Det är en framgång!

Han tycker också att myndigheterna oftare inkluderar ett internationellt perspektiv när de utvärderar sina tjänster och system.

– I stället för att endast analysera hur förändringar påverkar inhemska invånare utreder de även vilka konsekvenser de får för den som bor utomlands – och vice versa.

Flera svenska och norska myndigheter fördjupar sin samverkan genom att lokalisera sina verksamheter tillsammans eller väldigt nära varandra. Dessa samarbeten ska bland annat gynna krisberedskapen och möjliggöra gemensamma insatser kopplade till internationell, grov brottslighet och akuta händelser i gränstrakterna.

Det finns sedan länge ett avtalat samarbete mellan räddningstjänster som verkar i gränskommunerna.

I juni 2020 invigdes en ny svensk tullstation i Hån, vid E18 cirka 500 meter före gränsen mot Norge. Anläggningens lokalisering underlättar samverkan med det norska tullvesenet.

Byggnation av en helt ny svensk-norsk polisstation påbörjas i början av 2024 i Morokulien, mellan Charlottenberg och Magnor, mitt på nationsgränsen. Norsk polis är sedan juli 2022 redan på plats i tillfälliga lokaler, medan svensk polis avvaktar inflyttning tills det nya huset är klart att invigas (troligen under våren 2025). Samarbetet pågår praktiskt redan nu. Polisstationen är ett pilotprojekt, med möjlighet att vidareutvecklas.

Under lång tid har Grensetjänsten Norge–Sverige påtalat bristen på samordning av nordisk statistik kopplad till arbetsmarknaden. Det har under flera årtionden varit en omfattande arbetspendling mellan Sverige och Norge, men det är svårt att få en rättvisande överblick eftersom ländernas statistikbyråer SCB och SSB inte delar data med varandra.

– Bristfälliga underlag leder till felaktiga slutsatser, säger Trond Erik Grundt. Vi har därför länge sagt att det behövs ett regeringsuppdrag till SCB och SSB att tillsammans producera relevant statistik.

– Under våren 2023 har det kommit signaler om att budskapet har gått fram och att en förändring kan vara på gång, fortsätter han. Nordiska ministerrådet har skickat frågor till oss och flera andra aktörer som jobbar med gränsfrågor för att få veta vilken typ av statistik vi är i behov av. De ville ha våra svar inom några dagar, så det verkar vara skyndsamt hantering.

”

Det finns en ärlig, stark vilja på högsta nivå att förverkliga visionen och jag upplever att vi idag är fler som påtalar vikten av fördjupade gränsöverskridande samarbeten.

Möjligheter och rekommendationer

I detta avslutande kapitel ser vi framåt. Att utveckla och ytterligare förstärka relationen mellan Sverige och Norge är ett ständigt pågående arbete som kräver uthållighet och samhandling. Vi påminner därför om Region Värmlands rekommendationer och som listades i den förra rapporten 2022. De sammanfattar våra slutsatser efter att ha sammanställt statistik och lyssnat på aktörer som aktivt samverkar över gränsen. Vi riktar dem särskilt till politiker och andra beslutsfattare i Sverige och Norge.

Region Värmlands rekommendationer

Syftet med rekommendationerna är att de ska bidra till konkreta åtgärder inom en rad identifierade samverkansområden.

- Formulera gemensamma mål och visioner för framtiden.
- Knyt ihop Oslo och Stockholm med en snabb och långsiktigt hållbar tågförbindelse.
- Stärk den fria rörligheten – skapa förutsättningar för gränsöverskridande arbetsmarknader.
- Utforma och digitalisera trygghetssystem och e-tjänster med ett nordiskt perspektiv.
- Satsa på gemensamma, strategiska och hållbara projekt.
- Se över och uppdatera infrastrukturen för formella samarbetsforum.
- Stötta samverkansplattformar och lokala gränsöverskridande initiativ.
- Samarbeta kring statistik och kunskapshöjande aktiviteter.

En gemensam nämnare för rekommendationerna är att de ska bidra till att stärka relationen och tilliten mellan Sverige och Norge – lokalt, regionalt och nationellt.

I det här kapitlet ägnar vi varje rekommendation ett avsnitt där reflektioner och slutsatser grundas på såväl redovisad statistik som de samtalsintervjuer som har gjorts med representanter för organisationer som inom olika områden aktivt arbetar för gränsöverskridande samverkan mellan grannländerna.

Formulera gemensamma mål och visioner för framtiden

Kunskap och lärdomar om vikten av fungerande gränsöverskridande samverkan finns hos Sveriges gränskommuner och i gränsregioner. Det är viktigt att beslutsfattare och myndigheter på nationell nivå i båda länder inkluderar dem i utformningen av mål och aktiviteter för att stärka relationerna framöver.

Visionen om Norden som världens mest hållbara och integrerade region kan bara uppfyllas om nationella och multilaterala forum samt styrdokument hämtar kunskap från gränsregionernas aktörer och invånare. Det finns behov av att skapa gemensamma mål och i detta arbete väga in erfarenheter och lärdomar från pandemin; vad som fungerade bra och vad som fungerade mindre bra i det svensk-norska samarbetet kan mycket väl hjälpa oss att möta nya utmaningar på bättre och effektivare sätt.

Den nationella strategin för hållbar regional utveckling (Skr. 2020/21:133) är ett viktigt vägledande dokument för alla statliga myndigheter som arbetar för att förbättra förutsättningarna för gränsöverskridande samverkan, och för regionernas prioriteringar. Det är beklagligt att gränsregionalt samarbete inte är en prioriterad strategisk fråga i strategin. Tidigare utgåvor av strategin har haft ett tydligare fokus på gränsregional samverkan. Den uppenbara kopplingen mellan strategins politikområde och EU:s finansiella instrument gör avsaknaden av det gränsregionala perspektivet än mer förbryllande. Det är visserligen inte omöjligt för regioner att ägna sig åt gränsregional samverkan trots bristande stöd i strategin, men det kan uppfattas som att gränsfrågorna enbart påverkar gränsregionerna, vilket inte är fallet. När en ny nationell strategi bör behöva av gränsregionala perspektiv tas fram.

Knyt ihop Oslo och Stockholm med en snabb och långsiktigt hållbar tågförbindelse

Infrastruktursatsningar är avgörande för att lyckas med den gröna omställningen. Ambitionen med satsningen Oslo–Stockholm 2.55 är en unik möjlighet att bidra i utvecklingen av ett hållbart, integrerat och starkt Norden. Det finns ett betydande symbolvärde i att båda länder investerar och bygger räls för bättre relationer mellan Sverige och Norge.

Genom att knyta ihop ländernas huvudstäder skapas även möjligheter att förena arbetet med gemensamma utmaningar inom områden som kompetensförsörjning och demografi på landsbygden, med hållbara och långsiktiga lösningar.

För stora delar av de 3,5 miljoner invånare som bor i kommuner längs sträckan skulle denna järnvägssatsning ge helt nya förutsättningar att leva, bo och arbeta. För näringslivet innebär det förbättrade möjligheter att rekrytera kompetens i betydligt större och gränsöverskridande arbetsmarknadsregioner.

Idag görs majoriteten av näringslivets resor mellan huvudstäderna med flyg eller bil. Att ge resenärerna möjlighet att i stället välja ett hållbart alternativ gör satsningen till det mest klimateffektiva infrastrukturinitiativet i Skandinavien.

Det nya säkerhetspolitiska läget innebär också ett ökat behov av transporter mellan Sverige och Norge. Kapaciteten för transport av personer och gods behöver därför ökas i takt med att samverkan mellan länderna utvecklas ytterligare. Det ökade behovet gäller i såväl fredstid som i händelse av kris eller krig "Totalförsvaret, försvarsindustrin och järnvägen Oslo–Stockholm". Rapporten har tagits fram av Sweco på uppdrag av Stockholm–Oslo 2.55 AB, publiceras i november 2023.

Stärk den fria rörligheten – skapa förutsättningar för gränsöverskridande arbetsmarknader

Brist på kompetens är ett av de största hindren för hållbar tillväxt och en utmaning som länderna delar.

Inskränkningarna i den fria rörligheten över gränsen under pandemin bidrog till att färre personer valde att ta anställning på andra sidan gränsen. Denna tendens tycks hålla i sig, och verkar bero på att tilliten till den

självklara rätten att leva och verka över gränsen har påverkats negativt. Det är därför viktigt att tala högt om gemensamma, gränslösa arbetsmarknader för att skapa förståelse på högre förvaltningsnivåer, både regionalt och nationellt.

Utöver att synliggöra betydelsen, så krävs det konkreta åtgärder för att stimulera rörligheten över gränsen. Samarbete mellan nationella myndigheter som Arbetsförmedlingen och Nav samt regionala och lokala initiativ bör prioriteras och stöttas.

Utforma och digitalisera trygghetssystem och e-tjänster med ett nordiskt perspektiv

Trots en snabb digitalisering av bland annat myndigheters och andra samhällsviktiga tjänster, finns brister och begränsningar som utgör hinder för den som bor i ett land och jobbar eller är verksam i det andra. Det handlar till exempel om bankernas betal-tjänster, e-legitimation, sjuk- och föräldraförsäkringarna och a-kassorna. En samordning kring tjänsterna är nödvändig för att minska gränshinder och underlätta den fria rörligheten.

Norge är Sveriges viktigaste handelspartner.

Satsa på gemensamma, strategiska och hållbara projekt

Projekt med långsiktiga mål stärker det gränsöverskridande samarbetet. Gemensamma näringslivsprojekt i den gröna omställningen bör prioriteras. Genom samarbeten i näringslivet och komplettering av varandras värdekedjor kan vi stärka ländernas konkurrenskraft på en global marknad. Norge är Sveriges viktigaste handelspartner och det finns en stor potential i att ytterligare stärka handelsrelationerna, inte minst när det gäller norsk export till Sverige.

Områden som återkommande lyfts som särskilt intressanta för utökat samarbete är batteriindustri, livsvetenskaper och digitala hälsotjänster, bioekonomi, tillverkningsindustri, transporter och cybersäkerhet. Formaliserade samarbeten i form av en gemensam exportstrategi eller en strategi för gemensam marknadsföring i internationella sammanhang skulle visa vägen framåt. Här är det också viktigt att både Sverige och Norge väljer att investera i Interreg Sverige-Norge för att utveckla såväl konkurrenskraft som socialt kapital över gränsen.

Se över och uppdatera infrastrukturen för formella samarbetsforum

Region Värmland tog 2022 initiativ till konferensen "Mötesplats vision", ett näringslivsforum som samlade näringslivet, akademien och offentliga organisationer i syfte att etablera en dialog kring hur vi står starkare tillsammans i en global kontext.

Fler initiativ av detta slag behövs, som inkluderar alla samhällssektorer och offentliga beslutsnivåer, för att stärka samarbetet mellan länderna ska nå sin fulla potential.

2023 års upplaga av Norge–Sverige-barometern, som årligen genomförs av Norges ambassad i Stockholm, visar att varannan svensk tror att Sverige skulle tjäna mest på ett ökat samarbete mellan Norge och Sverige. Denna tro på det gränsöverskridande samarbetets möjligheter måste tas tillvara.

Behovet av att forma större och geografiskt funktionella gränskommittéer som bättre speglar hur företag, arbetskraft, varor, tjänster och kapital rör sig över gränsen är stort och angeläget. Samverkansplattformar och gränsöverskridande utbyten i form av formella eller informella samarbeten bygger och stärker tilliten. Det är också en form av beredskap för att ta sig an framtida samhällsutmaningar.

Redan idag finns det etablerade kommunikationskanaler som håller i gång dialogen mellan myndigheter, ideella aktörer och föreningar samt aktörer, och inte minst, personliga relationer över gränsen. Men här kan vi göra mer för att stärka relationerna. Erfarenheter och lärdomar om hur pandemin har påverkat gränsöverskridande samverkan behöver ligga till grund för hur vi organiserar samarbeten i framtiden.

Stötta samverkansplattformar och lokala gränsöverskridande initiativ

Ett aktivt engagemang via bilaterala projekt mellan föreningar, kommuner, inom gränskommittéerna, vertikalt samarbete mellan olika förvaltningsnivåer samt klustersamarbete, forsknings- och innovationsverksamhet, infrastrukturprojekt och Agenda 2030 är exempel på initiativ som bör prioriteras framåt.

Kultur i alla former stärker relationer. Fler samarbeten med fokus på kulturutveckling kan därför bidra till att öka tilliten och förtroendet mellan grannländerna och indirekt stärka samhällets beredskap inför framtida utmaningar. Kulturella verksamheter är också viktiga för att skapa attraktiva platser där människor vill leva och bo, och företag vill etablera sig och växa. Kulturen lägger grunden för ett starkt socialt kapital.

Besöksnäringen har länge pekats ut som en av världens mest expansiva branscher. Det finns flera goda exempel på bland annat projekt inom Interreg Sverige–Norge där företag och aktörer på båda sidor om gränsen har samverkat för att öka konkurrenskraften internationellt och skapa attraktiva platser och upplevelser. Dessa goda relationer bör utvecklas ytterligare med fortsatt fokus på hållbarhet och entreprenörskap.

**Kultur i
alla former
stärker
relationer.**

Samarbeta kring statistik och kunskapshöjande aktiviteter

Kunskapen om våra respektive länder är generellt hög, men hur viktiga vi är för varandra tenderar att underskattas. Det framgår bland annat av Norge–Sverigebarometern som årligen genomförs av Norges ambassad i Stockholm.

Det finns ett behov av kunskapshöjande aktiviteter för att beslut i respektive land ska baseras på korrekta underlag. Datautbyte mellan Sverige och Norge begränsas idag av att länderna har olika lagstiftning kring utlämnade av uppgifter, där Sveriges lagstiftning om offentlighet och sekretess inte ger samma skydd för enskilda. Detta medför

bland annat att vi i nuläget inte har möjlighet att statistiskt följa upp utvecklingen av arbetspendling över gränsen.

För att lösa situationen krävs ett regeringsuppdrag till Statistisk sentralbyrå (SSB) respektive Statistiska centralbyrån (SCB) att samarbeta kring statistiken. Även utbyte av hälsodata lyfts som ett område som särskilt bör prioriteras.

I väntan på att nödvändiga åtgärder vidtas måste möjligheten att utveckla metoder för att följa arbetspendlingen inom ramen för nu gällande lagstiftning undersökas. En sådan satsning har framgångsrikt genomförts mellan Sverige och Danmark och borde prövas avseende Sverige och Norge.

Jonas Karlsson, vd Oslo–Stockholm 2.55 AB

Oslo-Stockholm 2.55 AB är ett bolag som ägs av Karlstads kommun, Region Värmland, Region Västmanland, Region Örebro län, Västerås stad och Örebro kommun. Bolaget har till syfte att påskynda utbyggnaden av bättre tågtrafik mellan Oslo och Stockholm och på delsträckorna där emellan. Ökat samarbete – ger ökad tillväxt. Bolaget bildades 2016 för att höja medvetenheten om betydelsen av, och påskynda utbyggnaden av, bättre tågtrafik mellan de två ländernas huvudstäder och delsträckorna däremellan.

oslo-sthlm.se

Allt fler positiva röster för investeringen Oslo–Stockholm 2.55

2016 bildades bolaget Oslo–Stockholm 2.55 AB av regioner och kommuner längs stråket mellan huvudstäderna. Uppdraget har sedan dess baserats på en gemensam övertygelse om att såväl de regionala och nationella som de miljömässiga och kommersiella nyttorna av en utbyggd järnvägsförbindelse överträffar kostnaderna.

De senaste årens händelser i Norden och Europa har förstärkt argumenten. Samtidigt har Sveriges ansökan om medlemskap i Nato och Rysslands invasionskrig i Ukraina ökat behovet av gränsöverskridande infrastruktur för att förstärka ländernas totalför-svar.

– Det är mer än någonsin som talar för att satsningen bör genomföras, konstaterar bolagets vd Jonas Karlsson. Oslo–Stockholm 2.55 är ett av våra viktigaste infrastrukturprojekt. Nu behöver både Norges och Sveriges regeringar visa sitt stöd genom handlingskraft.

Den så kallade möjlighetsstudie som Jernbandedirektoratet och Trafikverket presenterade den 1 oktober 2022 bekräftade de argument som Oslo–Stockholm 2.55 har framfört när det gäller kostnader, resandeprognoser och klimatnyttor. Studien konstaterade även att det finns förutsättningar för alternativ finansiering.

Myndigheterna avslutar sin rapport med en rekommendation, direkt riktad till respektive regering, att gå vidare i utredningsarbetet med ny järnväg mellan Norge och Sverige. Frågan ligger i dagsläget (december 2023) på regeringarnas bord.

– Vi förväntar oss att Jernbandedirektoratet och Trafikverket ska få ett nytt uppdrag, säger Jonas Karlsson.

I Norge innebär nästa steg en konceptvals-utredning som landar i en konkret lösning och delvis även utreder lokalisering. I Sverige genomförde Trafikverket redan 2016–2017 en så kallad åtgärdsvalsstudie för sträckan Oslo–Stockholm för att identifiera brister i dagens infrastruktur och möjliga lösningar för att förbättra tillgängligheten. Denna utredning omfattade alla trafikslag.

– Men en åtgärdsvalsstudie går inte så långt att den innehåller någon rekommendation. På svensk sida behövs därför en kompletterande utredning för att nå lika långt som i Norges konceptvalsutredning, säger Jonas Karlsson.

Även om han är nöjd med möjlighetsstudiens slutsatser tycker han att det är en stor brist att uppdraget till Jernbandedirektoratet och Trafikverket avgränsades till att innefatta enbart sträckan Oslo–Arvika, där järnvägen går över gränsen.

– Man tappar väldigt mycket genom att inte utreda helheten och se på alla de nyttor som genereras genom att koppla ihop ländernas huvudstäder. När man drar slutsatsen att en ny järnvägsförbindelse Oslo–Arvika ”inte är samhällsekonomiskt lönsam”, har man alltså inte räknat med de förbättringar den skulle innebära för Sverige eller visat de stora regionala vinster som finns. Det är först när vi får ett fungerande stråk mellan huvudstäderna som vi ser den totala nyttan.

Oslo–Stockholm 2.55 har aldrig varit ett höghastighetsprojekt och ligger därmed i linje med nuvarande regeringsprioriteringar för utveckling av befintlig infrastruktur. Sträckan får alltmer positiv uppmärksamhet. Några exempel:

De nordiska infrastrukturministrarna uttrycker sig i mer offensiva ordalag om behovet av fler gränsöverskridande förbindelser mellan länderna och talar en gemensam nordisk infrastrukturstrategi.

- Europeiska ministerrådet föreslår att stråket Oslo–Stockholm ska pekas ut som en så kallad stomnätsskorridor i Ten-T, EU:s karta över prioriterade transeuropeiska nät för transportinfrastruktur.
- EU-parlamentets utskott för transport och turism hanterade frågan under våren 2023 och har föreslagit samma sak som ministerrådet. Beslut väntas före årsskiftet 2023/2024.

– Inget av detta hade hänt om inte Norges och Sveriges regeringar varit så tydliga med att de redan är överens, säger Jonas Karlsson.

Oslo–Stockholm 2.55 har under våren 2023 fokuserat på att komplettera sina egna utredningar i frågor som har ökat i aktualitet. För att täcka upp för bristerna i möjlighetsstudien har en av dessa handlat om att identifiera, analysera och beräkna regionala nyttor.

– Vi har använt samma modeller som Trafikverket så att det blir möjligt att göra jämförelser, förklarar Jonas Karlsson. Vi har sett på sträckorna Oslo–Karlstad och Oslo–Stockholm. Analyserna visar att utbyggd järnväg är minst lika viktig för att utveckla det regionala resandet som för att knyta ihop huvudstäderna.

Den andra utredningen har fördjupat kunskaperna om kopplingen mellan utbyggd infrastruktur, ny gränsöverskridande järnvägsförbindelse mellan Norge och Sverige, och ländernas gemensamma totalförsvarsförmåga.

– Sveriges Nato-ansökan har förändrat hur vi måste planera för vår säkerhet, säger Jonas Karlsson. Att knyta ihop våra huvudstadsregioner med en fungerande järnvägsförbindelse är otroligt viktigt med tanke på totalförsvaret.

Oslo–Stockholm 2.55 har låtit undersöka behovet av transporter i såväl fredstid som i händelse av kris eller krig. Hälften av alla som arbetar i verksamheter som bygger vårt totalförsvär finns idag i den svenska delen av stråket, cirka 28 000 personer. Närvaron av försvarsmyndigheter, staber, baser och utbildningscentrum är stor även på den norska sidan. När försvarsindustrins aktörer prickas in på samma karta blir koncentrationen ännu högre. Dessa befinner sig dessutom i en kraftig tillväxt på grund av det nya säkerhetspolitiska läget i Europa.

Slutsatsen är att behovet av säkra och snabba transporter ökar kraftigt och det är mycket viktigt att säkerställa infrastruktur för att klara aktörernas varierande behov.

– Vi har intervjuat representanter hos ett stort antal aktörer som bidrar till vårt totalförsvär, berättar Jonas Karlsson. Samtalen bekräftar betydelsen av en utbyggd gränsöverskridande järnväg.

Oslo–Stockholm 2.55 vill också att möjligheten till alternativ finansiering utreds på allvar.

– Större projekt startar ofta utan att vara fullfinansierade, man säger att de ”hänger över kant”. De kan komma i gång men staten måste även skjuta till resten av pengarna i kommande nationell transportinfrastrukturplan. Det betyder att framtida medel redan är öronmärkta för att kunna slutföra redan påbörjade projekt. Utrymmet är därför litet.

– En annan utmaning är att det alltid är svårare att få del av skattepengar till gränsöverskridande infrastruktur eftersom invånarnas pengar i första hand används nationellt, fortsätter Jonas Karlsson.

Under sommaren 2023 har tongivande personer och aktörer i näringslivet signalerat att de är positiva till att investera i Sveriges infrastruktur och flera av dem har samtidigt nämnt järnvägsförbindelsen Oslo–Stockholm som ett konkret exempel. En av dem är

Det är mer än någonsin som talar för att satsningen bör genomföras. Nu behöver både Norges och Sveriges regeringar visa sitt stöd genom handlingskraft.

Jacob Wallenberg, styrelseordförande i Svenskt Näringsliv tillika i investmentbolaget Investor. I en intervju med Dagens Industri den 6 juni, där infrastruktur är ett av de områden som tas upp, säger han så här:

”Jag är helt övertygad om att Sverige måste hitta andra lösningar, där vi tillåter privat kapital att komma in med finansiering. Om du frågar de som sitter på pensionsfonderna, så längtar de efter att få investera i infrastruktur. Långsiktiga, säkra investeringar, som ger en grundläggande avkastning, det är det bästa en pensionsfond egentligen vill ha.”

På följdfrågan vilka investeringar det skulle kunna handla om nämner han ”tåg till Oslo” som ett exempel.

Jacob Wallenbergs uttalande följdes av fler som bekräftade såväl behovet som pensionsfondernas intresse av långsiktiga investeringar i infrastruktur; exempelvis AMF, Skandia samt SPP och Storbrand.

– Det finns helt klart något här att utforska vidare, säger Jonas Karlsson. Den här järnvägen är inte bara samhällsekonomiskt lönsam, det finns även starka aktörer som förstår att den också har potential att vara kommersiellt lönsam.

Eleonore Åkerlund, regional utvecklingsdirektör, Region Värmland

Region Värmland har regeringens uppdrag att verka för regional utveckling över tid. Det betyder bland annat att organisationen ansvarar för utvecklingsinsatser inom hälso- och sjukvård, tandvård, kollektivtrafik, infrastruktur, näringsliv, arbetsmarknad, jämställdhet, kompetensförsörjning och internationella relationer.

regionvarmland.se

Region Värmland vill bidra med kunskaper i gränsregionala frågor

Sveriges och Norges stora betydelse för varandra präglar i hög grad utvecklingsarbetet i ländernas gränsregioner och gränspfylken.

– Vårt strategiska läge i tillväxtstråket mellan Oslo och Stockholm är en av Värmlands styrkor som lyfts i den regionala utvecklingsstrategin, säger Eleonore Åkerlund, regional utvecklingsdirektör i Region Värmland. Värmlandsstrategin är länets gemensamma verktyg för hållbar regional utveckling. Över tusen personer har deltagit i processen att ta fram strategin, och varje år bjuder vi in till seminarium och workshop för att följa upp insatser och resultat.

– Det finns ett stort engagemang och intresse av ännu mer samverkan över gränsen. Vi är många som förstår potentialen i närheten och goda relationer med grannlandet.

Region Värmland vill samtidigt vara en kunskaps- och erfarenhetskälla för hela Sverige när det gäller gränsregionala utmaningar och möjligheter. Många invånare är gränspendlare eller har sin familj i Norge, företag och andra arbetsgivare gör affärer och anställer över gränsen.

– Alla deras vardagsnära upplevelser har ett stort värde för beslutsfattare på nationell nivå, och vi bidrar gärna till att sprida dessa, fortsätter Eleonore Åkerlund.

En aktör som dagligen har kontakt med både människor som gränspendlar och företag som gör affärer över gränsen är Grensetjänsten Norge–Sverige, som är en del av det nordiska samarbetet. Kontoret finns i Morokulien och nationsgränsen skär rakt igenom byggnaden.

Från och med 2024 förstärks kopplingen mellan Region Värmland och Grensetjänsten Norge–Sverige.

– Grensetjänstens verksamhet är viktig för många invånare och företag. Den hjälp och kunskap som erbjuds underlättar rörelser över gränsen. Därför ökar vi det ekonomiska engagemanget i Grensetjänsten, konstaterar Eleonore Åkerlund. Vi får också en representant i styrgruppen som tillför ett regionalt perspektiv i diskussionerna, samtidigt som Region Värmland kan vara än mer lyhörda för de konkreta behov och utmaningar som finns.

När Region Värmland arbetade med rapporten ”Sverige–Norge Gränslösa möjligheter” under 2021 och i början av 2022, präglades länderna fortfarande av pandemin och följderna av att gränsen under långa perioder varit mer eller mindre stängd. I stort sett alla aktörer som intervjuades i rapporten talade om vikten av att på alla nivåer och med alla krafter säkerställa att grannländerna aldrig mer skulle hamna i en liknande situation. Före nästa kris måste brister åtgärdas.

– Glömskan är ett av våra största hot. Jag berördes starkt av människors berättelser, hur de före pandemin levt som om gränsen inte fanns och att de från en dag till en annan varken fick åka till jobbet eller träffa sin familj. Gränsen var plötsligt ett fysiskt hinder, attityder baserades väldigt snabbt på ett ”vi och dom”.

– Vi behöver bestämma hur vi ska agera för att värna den fria rörligheten mellan Sverige och Norge även i kristider, säger Eleonore Åkerlund. Region Värmland har såväl kunskaper som erfarenheter att bidra med, och

det är ytterligare en anledning till att vi prioriterar det långsiktiga påverkansarbete som stärker relationer över gränsen. Samverkan måste ske på alla nivåer.

När denna rapport publiceras pågår ett krig ett krig i vårt närområde. Sverige och Finland ansökte samtidigt om medlemskap i Nato i maj 2022. Ett år senare var Finland full medlem, medan Sverige ännu inte har ratificerats av alla medlemsländer.

– Det oroliga världsläget med krig i Europa och Sveriges Nato-ansökan ställer nya krav på samverkan inom alla de områden som bygger totalförsvaret, konstaterar Eleonore Åkerlund. Gränsöverskridande infrastruktur ett av de områden där Region Värmland aktivt deltar i utvecklingen.

2017 bildades bolaget Oslo–Stockholm 2.55 tillsammans med kommuner och andra regioner med ett gemensamt intresse av att såväl Sveriges och Norges regeringar som EU prioriterar en utbyggd järnvägsförbindelse

mellan huvudstäderna. Det nya säkerhetspolitiska läget i Europa initierade våren 2022 en utredning som visar ett ökat behov av transporter i öst–västlig riktning, både i fredstid och i händelse av kris eller krig.

Region Värmland menar också att snabbare tågresor längs sträckan är avgörande för framtida kompetensförsörjning. Kortare res-tider och fler avgångar leder till utvidgade arbetsmarknadsregioner.

– Kompetensförsörjning är en av våra största utmaningar i Sverige, Norge och resten av Europa. När människors rörlighet ökar, förbättras förutsättningarna på arbetsmarknaden radikalt. Det gäller arbetstagare och arbetsgivare, men den som vill utbilda sig eller omskola sig mitt i livet, konstaterar Eleonore Åkerlund.

Många invånare i Värmland arbetspendlar redan idag till jobb i Norge och inom flera branscher är norska arbetsgivare beroende av svensk arbetskraft och kompetens.

Värmlandsstrategin

Värmlandsstrategin 2040 antogs av regionfullmäktige den 2 juni 2021. Den är Värmlands gemensamma verktyg för att skapa en hållbar regional utveckling samt konkurrens- och attraktionskraft. En av Värmlands styrkor är länets strategiska läge i det expansiva tillväxtstråket mellan Oslo och Stockholm. Detta, och sedan länge uppbyggda goda relationer, ger båda länder och regioner stor utvecklingspotential till större arbetsmarknadsregioner och utökade samarbetsmöjligheter. Den grund som finns för snabbare järnvägsförbindelse mellan huvudstäderna stärker möjligheterna ytterligare.

varmlandsstrategin.se

– Det är otroligt viktigt för både näringslivet och arbetsgivare i offentlig sektor att vi skapar förutsättningar för att utvidga arbetsmarknaden både västerut till Oslo och österut till Örebro och vidare i Mälardalen. Fungerande kompetensförsörjning är en grundbult för livskvalitet och välfärd, för attraktiva lokalsamhällen.

Ett konkret exempel på ömsesidiga ambitioner att stärka relationerna än mer över gränsen är ett nytecknat samverkansavtal mellan Innlandets fylkeskommune och

Region Värmland. Samverkan har funnits länge och i det nya avtalet finns även skrivningar som konkret beskriver hur arbetet ska gå till inom en rad områden, både på politisk nivå och i det operativa arbetet.

– Nu har vi tagit ut en gemensam kursriktning, berättar Eleonore Åkerlund. Vår förhoppning är att samverkan ska bli mer effektiv och kunna bedrivas med tydligare kontinuitet. Som ett första avstamp har vi gjort studiebesök hos varandra.

Region Värmland kan och vill bidra med kunskap och erfarenhet för att förverkliga Nordiska ministerrådets vision om att "Norden ska vara världens mest hållbara och integrerade region 2030". Vi vill medverka till gränslös samverkan med andra offentliga myndigheter, näringsliv och idéburen sektor – samverkan som blir allt viktigare i tider som sätter relationer mellan länder på prov.

Få relationer mellan länder kan jämföras med den vi har mellan Sverige och Norge. Vår relation präglas av sociala, geografiska, klimatrelaterade, språkliga och kulturella samband. Den sträcker sig långt bakåt i tiden, och i takt med de senaste årens händelser i omvärlden har vi blivit påmind om hur mycket vi betyder för varandra.

Europas längsta nationsgräns skär genom regioner och bygder. Vi som lever här har i generationer kunnat leva och verka vid gränsen just för att den är osynlig och oftast även obetydlig. Livet längs gränsen kan sannerligen beskrivas som gränslöst. Ländernas gemenskap är utgångspunkten för gränsoverskridande samverkan som ska främja människor, offentliga myndigheter, näringsliv och idéburen sektor på båda sidor om gränsen.

Norge är Sveriges viktigaste handelspartner och Sverige är en av Norges viktigaste handelspartner. Norge är ofta också den naturliga första exportmarknaden för svenska företag och Sverige en naturlig första integritetsmarknad till Europa för norska bolag. Ur såväl lokalt som globalt perspektiv delar länderna på en gemensam yta som inte känner några gränser. På så vis är besöksnäringen i våra respektive länder starkt sammanknuten. Ländernas sociala och ekonomiska band har stor påverkan för de nationella ekonomierna – därför bör betydelsen av Norges och Sveriges relation heller aldrig underskattas.

Den begränsade rörligheten över nationsgränsen under pandemin var en viktig signal om att vi aldrig kan ta relationen för given. Vi lever i en tid som präglas av oro, osäkerhet, samhällsutmaningar och konflikter. Det nya säkerhetspolitiska läget gör betydelsen av gränslös samverkan ännu större.

Den här rapporten utgår från en vision om gränslös samverkan och fokuserar på en rad utmaningar som samhällets aktörer behöver lösa gemensamt.